

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2014

Marek Gažar

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

Fakulta mezinárodních vztahů

Hlavní specializace: Mezinárodní obchod

Obchodní politika ČLR v regionu subsaharská Afrika

Diplomová práce

Vypracoval: Bc. Marek Gažar

Vedoucí diplomové práce: Ing. Petr Pavlík, M.A., CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Obchodní politika ČLR v regionu subsaharská Afrika“ vypracoval samostatně. Veškerou použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne.....

.....

Podpis

Poděkování

Chtěl bych tímto poděkovat panu Ing. Petru Pavlíkovi, M.A., CSc. za odborné vedení, rady a cenné připomínky, které mi pomohly při zpracování této práce. Zejména pak za doporučení nezbytné literatury. Dále pak všem, kteří mi pomohli s formální a gramatickou úpravou práce.

Obsah

Seznam zkratk	8
Seznam tabulek a grafů	9
Úvod	1
1. Předpoklady obchodu mezi ČLR a zeměmi subsaharské Afriky	3
1.1. Ekonomické reformy ČLR po roce 1978	3
1.1.1. Reformy směřující k vnitrostátním subjektům	4
1.1.2. Reformy směřující ke změně vztahů se zahraničními subjekty	7
1.2. Proces vstupu ČLR do WTO	10
1.2.1. Důvody Číny pro vstup do WTO	11
1.2.2. Důsledky vstupu Číny do WTO	13
1.3. Zahraniční obchod ČLR v období po hospodářské krizi	15
1.4. Čínská obchodní politika	17
1.5. Faktory ovlivňující zahraniční obchod subsaharské Afriky	18
1.5.1. Regionální integrace	19
1.5.2. Nestabilita regionu	24
1.5.3. Vývoj HDP	27
1.5.4. Nové trhy, nové možnosti	29
1.5.5. Nerostné bohatství	31
2. Zahraniční obchod ČLR s regionem subsaharská Afrika	34
2.1. Historie vzájemných obchodních vztahů	34
2.2. Teritoriální struktura obchodu	37
2.2.1. Obchodní partneři se strategickým významem	37
2.2.2. Méně významní obchodní partneři	38
2.3. Komoditní struktura obchodu	40

2.3.1.	Komoditní struktura exportu.....	40
2.3.2.	Komoditní struktura importu	41
3.	Obchodní politika ČLR v regionu SSA	43
3.1.	Pekingský konsenzus – nová alternativa vůči Washingtonskému konsenzu	43
3.1.1.	Washingtonský konsenzus	43
3.1.2.	Pekingský konsenzus	47
3.1.3.	Pekingský konsenzus v kontextu obchodní politiky ČLR v regionu SSA	52
3.2.	Nástroje obchodní politiky ČLR v regionu subsaharská Afrika	57
3.2.1.	Institucionální rámec vzájemné obchodní spolupráce (FOCAC)	58
3.2.2.	Preferenční dohody, investice a další nástroje obchodní politiky	62
3.2.3.	Případové studie: Angola, Nigérie.....	67
	Závěr	73
	Seznam použité literatury	77
	Seznam příloh	88

Seznam zkratek

EPA	Dohody o ekonomickém partnerství
FOCAC	Fórum k čínsko-africké spolupráci
MMF	Mezinárodní měnový fond
NRZ	Nejméně rozvinuté země
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
PK	Pekingský konsenzus
PZI	Přímé zahraniční investice
SAP	Program strukturálního přizpůsobení
SEZ	Speciální ekonomické zóny
SSA	Subsaharská Afrika
SSB	Skupina světové banky
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji
WK	Washingtonský konsenzus
WTO	Světová obchodní organizace
ZOV	Zóna volného obchodu

Seznam tabulek a grafů

Graf č. 1: Vývoj reálného HDP od r. 2001	28
Graf č. 2 Země SSA fiskálně závislé na exportu surovin	32
Graf č. 3: Export/ import Číny do SSA 1953-07 v %	35
Graf č. 4: Vývoz Číny do SSA dle typu zboží v mld. USD	41
Tab. č. 1: Jednoduchý a vážený průměr celních přírážek za vybrané roky v %	10
Tab. č. 2: Vývoj zahraničního obchodu ČLR od roku 2008 v mld. USD.....	16

Úvod

V období po světových válkách dominovaly světovému obchodu především západní země v čele s USA a zeměmi EU. Postavení západních zemí ve světové ekonomice posílil i výsledek Studené války, který vedl k rozpadu Sovětského svazu. Dnes už dominance západních zemí není zdaleka tak jednoznačná a to i díky rozvoji nejlidnatější země světa, Číny. ČLR prošla od 70. let transformací z centrálně plánované ekonomiky na model „socialistické tržní ekonomiky“, přičemž si zachovala autoritářský politický model v čele s Komunistickou stranou Číny. Tato transformace vedla k neuvěřitelně rychlému rozvoji země a zapojení se Číny do mezinárodního obchodu. Dnes je Čína velmocí, která významně ovlivňuje světové dění v ekonomickém i politickém měřítku.

Čína vděčí za svůj hospodářský růst především reformám liberalizujícím vnitřní trh a zahraniční obchod, které vedly k rozvoji průmyslu a následně výraznému nárůstu exportů čínského zboží a průmyslové produkce do celého světa. Dnes se Čína obrací na trhy mimo své tradiční obchodní partnery z minulých dekád. Jedním z trhů, kde se v posledních 15 letech Čína výrazně angažuje je region subsaharské Afriky, který vzhledem ke svému růstovému potenciálu a surovinovému bohatství představuje do budoucna pro Čínu strategický region z hlediska importu zdrojů a hledání nových trhů pro export stále rostoucí průmyslové produkce. Africké země se v poslední dekádě také čím dál více uchylují k obchodní spolupráci s Čínou. Pro mnohé státy subsaharské Afriky představuje Čína alternativu hospodářského rozvoje, reprezentovaného západními zeměmi. Její obchodní politika zdůrazňující kooperaci rozvojových zemí a větší asymetrii v mezinárodních ekonomických vztazích se zdá být pro rozvíjející se, či nejméně rozvinuté země řešením pro větší zapojení se do světového obchodu.

Téma Obchodní politika Číny v regionu subsaharská Afrika jsem si vybral pro svou diplomovou práci zejména kvůli rostoucímu vlivu Číny na africkém kontinentu, který vzbuzuje velmi protikladné reakce, ať už u vrcholných představitelů západních i afrických zemí, či u odborné veřejnosti. Publikace a odborné články zabývající se tímto tématem přináší na tuto problematiku mnohdy zcela odlišný pohled. Kritici čínské obchodní politiky uvádějí, že rostoucí čínský vliv v regionu subsaharské Afriky je ohrožením stability ve světě a objevují se názory, které označují Čínu za nového kolonizátora sledujícího pouze

své zájmy v podobě importu zdrojů, přičemž zdůrazňují, že vzájemná spolupráce nepovede dlouhodobě k oboustrannému prospěchu. Zastánci působení Číny v tomto regionu naopak uvádějí, že čínská obchodní politika je pro země subsaharské Afriky novou příležitostí zapojení se do světového ekonomického dění s perspektivou dalšího rozvoje.

Cílem této práce je analyzovat obchodní politiku Číny v regionu subsaharské Afriky v porovnání s přístupem západních zemí a popsat příčiny rychle rostoucího vlivu Číny v této oblasti. Dále také popsat důvody, které vedou k reorientaci zahraničního obchodu zemí v tomto regionu na Čínu a nastínit trend, jakým se sino-africká spolupráce bude v budoucnu vyvíjet.

Práce je rozdělena do tří hlavních částí. První část se zabývá předpoklady vzájemného obchodu mezi ČLR a zeměmi subsaharské Afriky. Popisuje reformy Číny a její postupné zapojení se do mezinárodního obchodu vedoucí k jejímu současnému vlivu a silné pozici ve světové ekonomice. Dále se zabývá faktory, které ovlivňují zahraniční obchod zemí subsaharské Afriky. Zmiňuje charakteristiky regionu, které mají pozitivní vliv na rozvoj mezinárodní ekonomické spolupráce v globálním měřítku, jako je rozvíjející se regionální integrace, nerostné bohatství, ale i negativní v případě nestability regionu.

Druhá část se zabývá historií vzájemných obchodních vztahů Číny a regionu subsaharská Afrika, přičemž je kladen důraz zejména na historický vývoj vzájemných obchodních vztahů a současnou teritoriální a komoditní strukturu, což vede k lepšímu pochopení strategických zájmů Číny v tomto regionu.

Poslední část je věnována obchodní politice Číny. V první kapitole této části je porovnán rozdílný přístup západních vyspělých zemí k rozvíjejícím se zemím subsaharské Afriky, který vychází z principů Washingtonského konsenzu a přístup ČLR vycházející z Pekingského konsenzu. Ten se zakládá na rozdílných zásadách zahraniční obchodní politiky a popisuje základní ekonomické a sociální myšlenky čínského rozvoje. Druhá kapitola se následně zabývá jednotlivými nástroji čínské obchodní politiky, které s obchodem přímo, či nepřímo souvisejí. Obchodní politika Číny je poté demonstrována na případových studiích Angoly a Nigérie.

V této diplomové práci čerpám především z knižních zdrojů a odborných studií, které popisují dané téma z rozdílných perspektiv. Jako doplňkový materiál jsou použity internetové zdroje.

1. Předpoklady obchodu mezi ČLR a zeměmi subsaharské Afriky

Čína prošla v minulosti transformací z modelu centrálně plánované ekonomiky na model „sociálně tržní ekonomiky“. Tato transformace byla provázena řadou reforem, které liberalizovaly zahraniční obchod Číny a vedli k rozvoji průmyslu a ekonomiky jako takové, díky čemuž je dnes Čína významným subjektem světového obchodu a největší exportní zemí. Rozvoj průmyslu vede k čím dál větší závislosti na dovozu surovin a Čína tak hledá nové obchodní partnery, kteří by zajistili stabilní přísun zdrojů. Vzhledem k tomu, že čínská politika je proexportně orientovaná, je nutné najít nové trhy, kam by mohla směřovat čínská produkce průmyslového a spotřebního zboží. Oblast subsaharské je sice nestabilní, ale vzhledem k surovinovému bohatství a stále nerozvinutému trhu představují země tohoto regionu pro Čínu do budoucna perspektivní obchodní partnery.

1.1. Ekonomické reformy ČLR po roce 1978

Cestu k reformám čínské ekonomiky nastartovala paradoxně velká kulturní revoluce, kdy se země pod vedením Mao Ce-Tunga propadla do nebyvalé chudoby. Byly zpřetrhány vazby s okolním světem, což mělo za následek i úpadek mezinárodního obchodu. Mezi lety 1953 a 1977 klesl podíl Číny na světovém obchodu o 70 %. ¹ Za vlády Mao Ce-Tunga bylo prakticky nemožné přistoupit k jakýmkoli reformám, které by modernizovaly čínský ekonomický systém a přispěly tak k zastavení propadu ekonomiky. Avšak po jeho smrti, se čínští proreformní komunisté, v čele s novým vůdcem strany Teng Siao-Pchingem, rozhodli přistoupit k modernizaci ekonomiky a začali zavádět ty prvky tržní ekonomiky, které dle nich mohly být uplatněny tak, aby nebyl ohrožen stávající politický systém Číny a zároveň jí to přineslo finanční prospěch.

Prvním krokem směrem kupředu byl program tzv. čtyř modernizací, který byl vyhlášen již v roce 1964. Než se stačil rozběhnout, byl v roce 1966 přerušen Kulturní

¹ Lardy R. N., Integrating China into a global economy, *Bookings institution press, Washington D.C.*, 2002, str. 31

revolucí. Na program se navázalo v roce 1978 a týkal se zemědělství, průmyslu, armády a vytváření ekonomických zón.² Čína následně pokračovala v reformách v podobě snížení daní mnoha skupinám obyvatel, uvolněním dozoru nad obchodem státem vlastněných podniků, otevíráním zahraniční politiky, odstraňováním překážek obchodu atd. Liberalizační snahy vyvrcholily vstupem Číny do WTO, k němuž Čína po řadě let složitých vyjednávání přistoupila v roce 2001.³ Nutno podotknout, že reformní proces nebyl předem příliš promyšlený a naplánovaný. Čínští vrcholní představitelé sice přebírali některé prvky tržní ekonomiky svých sousedů (Japonsko, Taiwan, Jižní Korea, či Singapur), nicméně nebylo zřejmé, které prvky budou vhodné právě pro čínskou ekonomiku. Reformy se tak zaváděly krok po kroku (gradualisticky), mnohdy metodou pokus-omyl.⁴

1.1.1. Reformy směřující k vnitrostátním subjektům

Prvním sektorem, kde došlo k významným změnám, bylo zemědělství. V rámci kulturní revoluce bylo jakékoli soukromé zemědělství potlačeno a vše se odevzdávalo do lidových komun. Znamenalo to postupně značný úpadek zemědělské produkce, který později vedl k četným hladomorům v mnoha oblastech země. Navíc narůstal počet nespokojených zemědělců, kteří přesto, že pracovali efektivněji, než jiní, nedostali odměnu tomu odpovídající. Tyto komuny byly po roce 1978 rozpuštěny a každá domácnost dostala právo pronajmout si svou vlastní půdu.⁵ Byly určeny objemy, které musí každý zemědělec odevzdávat státu a objem, který byl vyprodukován nad tuto kvótu, mohl zemědělec použít dle libosti. Tato reforma sice způsobila odliv zhruba 180 milionů zemědělských pracovníků do průmyslového sektoru, nicméně vedla k mnohem vyšší produktivitě práce a následně se z několika regionů tato politika rozšířila do celé země.⁶

² Chow G. C., Economic reform and growth in China, Princeton University, Department of Economics, USA, 2004, str. 128, dostupné z: <http://down.aefweb.net/AefArticles/aef050107.pdf>

³ Prime P.B., China joins WTO: How, Why and what now?, Business Economics, vol. XXXVII, No. 2, 2002, str. 8, dostupné z: <http://www.chinacenter.net/docs/WTOPrime3.pdf>

⁴ Chow G. C., Economic reform and growth in China, Princeton University, Department of Economics, USA, 2004, str. 128, dostupné z: <http://down.aefweb.net/AefArticles/aef050107.pdf>

⁵ Kunešová H., Cihelková, E. a kol., Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy, 2006, str. 269, ISBN: 80-7179-455-4 339

⁶ Kunešová H., Cihelková, E. a kol., Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy, 2006, str. 269, ISBN: 80-7179-455-4 339

Vzhledem k úspěchu, který přinesla reforma zemědělství, byli čínští vrcholní představitelé odhodláni pokračovat v reformách i v dalších klíčových sektorech. Další z reform se na počátku 80. let týkala největších státem vlastněných podniků. Spočívala v omezení vlivu státního aparátu na rozhodovacím řízení. Vláda si uvědomila, že centrálně řízené plánování není vzhledem k velikosti země a počtu podniků efektivní a je tedy nutné převést některé kompetence jako plánování výroby, marketing, či některá investiční rozhodnutí na podniky samotné. Tato reforma je typickým příkladem gradualistického přístupu. V roce 1978 byl tento model vyzkoušen na 6 podnicích. Na začátku roku 1980 bylo umožněno se autonomně rozhodovat, ve výše zmíněných oblastech, již 6 600 průmyslovým podnikům, které tvořily 45 % výstupu všech státem vlastněných průmyslových podniků.⁷Druhý krok spočíval v ponechání části zisku samotným podnikům. Po zaplacení všech daní již nemusel být čistý zisk převeden na vládu, ale zůstal pod kontrolou samotných společností, kdy následně došlo i k uvolnění části tohoto zisku na část pracovníků společnosti. V roce 1987 byl tento systém zaveden na téměř všechny státem vlastněné průmyslové podniky. Nebyl však zdaleka tak efektivní jako v případě zemědělství a to hned z několika důvodů. Manažeři sice disponovali volným kapitálem, který mohli investovat, nicméně nebyli a ani vzhledem k socialistické politice být nemohli, za podstoupená investiční rizika řádně odměněni. Pokud tedy manažeři určité společnosti dosahovali mimořádných výkonů, byli odměněni spíše materiálně, např. v podobě barevné televize. Za druhé, kvalita manažerů byla stále velice nízká a to proto, že nebyli do vrcholných funkcí dosazováni na základě kvality a schopností, nýbrž na základě vztahů s mocenským aparátem.⁸Reforma tedy nebyla příliš úspěšná, tedy ne tak úspěšná jak se očekávalo.

Posun v této oblasti přišel na počátku let 90., kdy došlo k privatizaci velké části malých a středních podniků a státem uvolněné akcie byly nabídnuty manažerům a zaměstnancům, což přispělo k přísunu kapitálu a větší zainteresovanosti pracovníků na výkonu společností. V oblasti velkých podniků došlo také k přeměně právní struktury a většina podniků se stala akciovými společnostmi, kde si stát ponechal majoritní většinu. Tuto reformu lze tedy také považovat za úspěšnou. Produktivita práce se mezi lety 1978 a

⁷ Chow G. C., Economic reform and growth in China, Princeton University, Department of Economics, USA, 2004 str. 130, cit.[13. 3. 2014] dostupné z: <http://down.aefweb.net/AefArticles/aef050107.pdf>

⁸ Chow G. C., Economic reform and growth in China, Princeton University, Department of Economics, USA, 2004 str. 131, cit.[13. 3. 2014] dostupné z: <http://down.aefweb.net/AefArticles/aef050107.pdf>

2003 v tomto sektoru téměř zdvojnásobila a to i s přihlédnutím k zastaralým technologiím, jež čínské podniky využívaly.⁹ Nicméně problém ohledně kvality managementu přetrvál. Společnosti stále řídí manažeři, kteří nemají zkušenosti s vedením moderního nadnárodního podniku a kteří jsou dále dosazováni na základě konexí s úřednickým aparátem.¹⁰ Vzhledem k tomu, že největší čínské podniky jsou významnými nástroji čínské obchodní politiky, je tato kontrola ze strany vlády, či regionálních vlád do jisté míry nutná.

Vzhledem k tomu, že cílem reformy bylo implementovat prvky tržního systému a tím zvýšit efektivitu a produktivitu napříč všemi sektory, bylo nutné přistoupit k reformě centrálně určených cen vstupů a výstupů. Státem určené ceny nedávají podnikům signál o množství plánovaných vstupů a výstupů a také o kvalitě jejich produkce. Tržně orientované ceny nemohly být zavedeny v jeden okamžik, protože by to poškodilo spotřebitele, kteří byli subvencováni prostřednictvím levných vstupů výrobních podniků. Také by vznikl nesoulad v produkci, kdy by společnosti přijímaly levné vstupy a výstupy by byly nadhodnocené. Proto se opět postupovalo krok po kroku. Prvním krokem bylo v roce 1984 zavedení dvojího systému cen.¹¹ Podniky dále pokračovaly v produkci dle stanovených kvót a tento objem výstupu byl financován levnými vstupy. Pokud se však podniku podařilo vyrobit výstup přesahující kvótu, mohl tento již prodat za tržní cenu. Zároveň si podniky mohly nakoupit vstupy za tržní cenu na úrovni kvót a následně si stanovit cenu výstupu. Tímto se podniky učily efektivně využívat vstupů a také plánovat produkci dle tržní poptávky. Pokud tedy byly některé produkty poptávány nad úroveň centrálně plánovaného výstupu, rostla jejich cena, která se již tvořila na základě tržní poptávky a nabídky. Tyto ceny již reálně ovlivňovaly mezní příjmy a náklady společností, což přispělo k efektivnější výrobě. Dvojí ceny se začaly čím dál více sbližovat, až bylo na konci 80. let možné od dvojího systému cen zcela upustit. Určitá neefektivita ve výrobě přetrvávala a to vzhledem k tomu, že část výstupu zůstala stále subvencována ze strany státu a některé neefektivní podniky nebylo možné z hlediska zaměstnanosti zcela uzavřít. Celkově vzato však byla tato reforma velice úspěšná.¹²

⁹ Madison, A., OECD, Chinese economic performance in the long run, OECD, 2008, s. 80, ISBN: 978-92-64-03762-5

¹⁰ Chow G. C., Economic reform and growth in China, Princeton University, Department of Economics, USA, 2004 str. 132, cit.[13. 3. 2014] dostupné z: <http://down.aefweb.net/AefArticles/aef050107.pdf>

¹¹ Chow G. C., Economic reform and growth in China, Princeton University, Department of Economics, USA, 2004 str. 133, cit.[13. 3. 2014] dostupné z: <http://down.aefweb.net/AefArticles/aef050107.pdf>

¹² Chow G. C., Economic reform and growth in China, Princeton University, Department of Economics, USA, 2004 str. 134, cit.[13. 3. 2014] dostupné z: <http://down.aefweb.net/AefArticles/aef050107.pdf>

Dalším z faktorů, který nyní přispívá k nebývalému a dlouhodobému hospodářskému růstu je rozvoj nestátního sektoru. Jedná se především o družstva a soukromými podniky. Družstva se začala rozvíjet především v rurálních oblastech, kde některé menší výrobní podniky a obchody stát přenechal soukromým vlastníkům, aby je provozovali za účelem zisku. Ponechal si pouze vlastnická práva k nemovitostem, ale nakládání s nimi nechal plně v kompetenci družstev. Docházelo i ke sdružování jednotlivých družstev a tím začaly vznikat čím dál větší podniky. Zakládání soukromých podniků bylo iniciováno regionálními samosprávami za účelem dosažení větších příjmů do jejich rozpočtů. Ačkoli vlastnictví těchto společností nebylo ze zakládacích listin vždy patrné, tyto podniky začaly fungovat velice dobře a podíl jejich produkce na celkovém průmyslovém výstupu začal narůstat. Navíc v nich našlo uplatnění mnoho zemědělců, kteří po agrární reformě hledali nová zaměstnání. Růst jejich produkce je až šokující. V roce 1978 přispívali družstva k celkovému průmyslovému výstupu 94,8 mld. RMB, v roce 1996 to bylo již 3923,2 mld. RMB. Individuálně vlastněné společnosti v roce 1978 vůbec neexistovaly a v roce 1996 se na celkovém výstupu průmyslové produkce podílely 1542 mld. RMB. Pro srovnání, státem vlastněné průmyslové podniky se na výstupu podíleli v roce 1996 objemem 2836,1 mld. RMB.¹³ Průmyslová produkce se tedy stala z velké části nezávislou na produkci státem řízených podniků a nestátní sektor tak výrazně přispívá k růstu a rozvoji ekonomiky.

1.1.2. Reformy směřující ke změně vztahů se zahraničními subjekty

Roku 1950 došlo k přetrhání obchodních vazeb téměř se všemi vyspělými zeměmi. Šlo o důsledek čínské intervence v Korejské válce, kdy USA a evropské státy vyhlásily absolutní embargo na transakce s Čínou. V roce 1957 se k tomuto embargu připojili Velká Británie a Japonsko. Embargo trvalo až do roku 1971 a výsledkem byla značná míra izolace Číny ve světové ekonomice.¹⁴ Objem exportů klesl o 20 % mezi lety 1959 a 1970 a nebyt četných transakcí s Hong Kongem, neměla by Čína prakticky přístup k zahraničním

¹³ Chow G. C., Economic reform and growth in China, Princeton University, Department of Economics, USA, 2004 str. 135, dostupné z: <http://down.aefweb.net/AefArticles/aef050107.pdf>

¹⁴ Maddison A., Chinese Economic performance in the Long run, Development Centre Studies, OECD, 2007, ISBN: 978-92-64-03762-5, str. 84, dostupné z: <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/product/4107091e.pdf>

měnám.¹⁵ S nástupem nové vlády v druhé polovině 70. let však začalo docházet k výrazným změnám. Čína sledovala vývoj svých sousedů jako Jižní Korea, Singapur a vládním představitelům nemohlo uniknout, že tyto země čerpají z rozvoje světové ekonomiky a z velké míry otevřenosti.

Jedním z prvních kroků byla decentralizace zahraničního obchodu. V předreformním období byl systém plánování zahraničního obchodu značně rozšířený. Každoroční exportní plán zahrnoval více než 3000 komodit. Důvody pro zevrubnou kontrolu exportu byly následující. Předěšlo se přílišnému odlivu zboží, které bylo na čínském trhu prodáváno pod cenou (což souvisí s výše zmíněným duálním cenovým systémem) a nedošlo tak k nedostatkovosti tohoto zboží na domácím trhu. Dále také proto, že Čína je největším světovým dodavatelem surovin jako wolfram, či antimon. Pokud by objem exportu příliš vzrostl, vedlo by to k poklesu cen těchto surovin a tím i zisků z jejich vývozu. Centralizovaný systém, který vedl k často iracionálnímu vzorci exportu, hrál v zahraničním obchodě Číny čím dál menší roli během 80. let, až od něj Čína definitivně upustila na konci let 90., kdy bylo předmětem licencí a kvót pouze 59 komodit čínicích jen 8 % z celkového exportu.¹⁶ Vláda tedy stále kontrolovala export některých klíčových surovin, ale drtivá většina obchodu byla decentralizována a řízena zákonitostmi tržní ekonomiky. Tento jev zapříčinil zejména vzrůstající počet firem, jimž bylo umožněno se podílet na zahraničním obchodě a také rostoucí počet zahraničních investorů. Toto se však netýkalo pouze autonomie jednotlivých podniků. Jednotlivým provinciím byla taktéž udělena autonomie ohledně podpory exportní politiky, kdy si mohly regionální vlády určit, jakým způsobem budou podporovat exportní společnosti a jak budou jednat se zahraničními investory.

Hlavním elementem v otevírání se zahraničí bylo zakládání speciálních průmyslových zón (SPZ). V těchto zónách byly importované vstupy a produkty určené pro export osvobozeny od daní a kde byly vyhlášeny permanentní daňové prázdny pro zahraniční společnosti. První čtyři zóny byly založeny roku 1980 a to v Šen-Čenu, Zhuhai, Shantou a Xiamenu. Největší průmyslová zóna vyrostla v Šen-Čenu a rozrostla se z venkovského města o několika tisících obyvatelích do centra průmyslu o sedmnácti

¹⁵ Maddison A., *Chinese Economic performance in the Long run*, Development Centre Studies, OECD, 2007, ISBN: 978-92-64-03762-5, str. 85., dostupné z: <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/product/4107091e.pdf>

¹⁶ Lardy R. N., *Integrating China into a global economy*, Brookings Institution Press, Washington D.C., 2002, str. 48, dostupné z: <http://object.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-journal/2003/1/cj22n3-11.pdf>

milionech obyvatel.¹⁷ Za takto signifikantní rozvoj vděčí Šen-Čen sousedství s HongKongem, kdy se část hongkongské průmyslové výroby přesunula do této oblasti z důvodu velice nízkých mzdových nákladů. Hong Kong je také jedním z nejvýznamnějších světových přístavů a má silné vazby na zahraniční obchodní partnery, což umožnilo čínskému exportu z této SPZ rychleji pronikat na zahraniční trhy. Jako celek přispěly SPZ k rozvoji „kapitalistické třídy“¹⁸ a k transferu technologií a know-how. Každoroční příliv zahraničních investic vzrostl z 1 mld. USD v roce 1978 na 30 mld. v roce 1998.¹⁹ V souvislosti se SPZ došlo v 80. letech také k zavedení tzv. „Duty Drawback System“. ²⁰Tento systém upravoval importní cla, pokud se dovážené komponenty, suroviny a součástky vztahovaly k výrobě určené pro export. Toto umožnilo čínským výrobcům vyvážet na úrovni světových cen, což zabránilo cenovým distorzím na domácím trhu ovlivnit cenu produkce určené pro export.

Na počátku reformního období Čína operovala s neuvěřitelně komplexním a vysoce propracovaným systémem restrikcí, který zahrnoval mnoho tarifních i netarifních překážek obchodu. Jednalo se o:

1. Omezení počtu společností dovážejících zboží
2. Omezení rozsahu dováženého zboží pro jednotlivé společnosti
3. Seznam zboží, jež nesmí být dováženo z důvodu ochrany rozvíjejících se odvětví
4. Mnohdy účelně přísné inspekce dovážených komodit
5. Neochota udělit licenci na dovoz i vývoz

Tyto překážky byly postupem času z velké části odstraněny a to především z důvodu zájmu Číny o vstup do WTO. Průměrnou výši celních sazeb, jež byla v roce 1982

¹⁷ Maddison A., *Chinese Economic performance in the Long run*, Development Centre Studies, OECD, 2007, ISBN: 978-92-64-03762-5, str. 86, dostupné z: <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/product/4107091e.pdf>

¹⁸ Maddison A., *Chinese Economic performance in the Long run*, Development Centre Studies, OECD, 2007, ISBN: 978-92-64-03762-5, str. 89, dostupné z: <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/product/4107091e.pdf>

¹⁹ Chow G. C., *Economic reform and growth in China*, Princeton University, Department of Economics, USA, 2004, dostupné z: <http://down.aefweb.net/AefArticles/aef050107.pdf>

²⁰ Lardy N. R., *Trade Liberalization and Its Role in Chinese Economic Growth*, *Institute for international economics*, Washington D.C., 2003, online: <http://www.imf.org/external/np/apd/seminars/2003/newdelhi/lardy.pdf>

na poměrně vysoké úrovni (56 %), se podařilo snížit na 42 % v roce 1992.²¹ Největší liberalizační kroky učinila Čína v letech 1992-1996, kdy snížila své celní sazby na zemědělské i ostatní produkty téměř dvojnásobně. V procesu snižování celních sazeb pokračovala Čína i nadále. Byl odstraněn seznam zboží, které nesmí být dováženo z důvodu ochrany rozvíjejících se odvětví a také bylo umožněno vstoupit na čínský trh desetitisícům společností tím, že vláda omezila monopolní sílu státních obchodních společností (s výjimkou strategického průmyslu). Podíl produktů, které nadále podléhaly licenčním podmínkám, se snížil ze 46 % na konci 80. let, na pouhých 4 % v momentě vstupu do WTO.²²

Tabulka č. 1: Jednoduchý a vážený průměr celních přírážek za vybrané roky v %

	Veškeré produkty		Zemědělské produkty		Průmyslové výrobky	
	Jednoduchý	Vážený	Jednoduchý	Vážený	Jednoduchý	Vážený
1992	42,07	32,17	46,58	19,2	41,39	33,04
1996	23,7	19,76	35,61	57,46	21,55	17,08
1997	17,5	15,82	25,19	44,08	16,21	14,04
2001	15,88	14,11	24,47	54,3	14,45	12,61
2002	11,36	6,48	17,7	17,25	10,34	6

Zdroj: OECD, Globalisation and emerging economies, 2008, str. 388, ISBN 978-92-64-04480-7

1.2. Proces vstupu ČLR do WTO

Během 80. a 90. let učinili čínští vrcholní představitelé mnoho kroků k tomu, aby se Čína vymanila z hospodářské krize způsobené téměř autarkní obchodní politikou. Odstranila mnoho překážek zahraničního obchodu a otevřela se zahraničním investorům, stejně jako podpořila domácí podniky k větší exportní aktivitě. Vrcholem reformního období byl vstup do WTO. Čína již nechtěla být stranou jednání, která probíhají ve WTO a chtěla svým vstupem potvrdit svou novou roli jako jedna ze světových obchodních

²¹ OECD, Globalisation and emerging economies, 2008, s. 388

²² Lardy N. R., Trade Liberalization and Its Role in Chinese Economic Growth, *Institute for international economics*, Washington D.C., 2003, str. 6, online: <http://www.imf.org/external/np/apd/seminars/2003/newdelhi/lardy.pdf>

velmocí. Jednání o vstupu do WTO začala již v roce 1986. Následně byla v roce 1987 ustanovena skupina expertů pod záštitou GATT, která měla monitorovat čínskou obchodní politiku a dohlížet, zda se proces liberalizace obchodu řídí pravidly GATT. V roce 1995 byla vytvořena pracovní skupina, již pod záštitou WTO.²³ Někteří čínští představitelé argumentovali, že Čína ještě není připravena pro vstup a měla by se spíše soustředit na rozvoj obchodních vztahů se svými regionálními partnery. Plně se vstupem Číny nesouhlasily ani USA, které se obávaly záplavy levného čínského zboží a nesouhlasily s umělým podhodnocováním RMB jakožto nástrojem zahraniční obchodní politiky. Nicméně tyto neshody se podařilo odstranit a přístupová jednání tak mohla být 17. 9. 2001 definitivně uzavřena.²⁴

1.2.1. Důvody Číny pro vstup do WTO

Čínští představitelé si byli dobře vědomi, že přístupové podmínky budou přísnější, než v případě vstupu jiných rozvojových zemí. Přesto však byli přesvědčeni o vstupu a to hned z několika důvodů.

Vstupem do WTO chtěla Čína předejít uvalení sankcí, či jiných překážek pro vývoz svého zboží za rozporuplné jednání týkající se jak obchodní tak domácí politiky (porušování lidských práv především). Čína byla zaskočena s jakou jednotností a tvrdostí přistoupily západní velmoci k masakru na Náměstí nebeského klidu v roce 1989.²⁵ Chtěla tedy eliminovat možnost uvalení jakýchkoli restrikcí bez jakéhokoli vyjednávání. Systém řešení sporů na půdě WTO tak dává Číně prostor i v případě krátkodobého prohřešku proti pravidlům této organizace, restrikce odvrátit.

Dalším důvodem bylo potvrdit, že je Čína velkým globálním hráčem. Čína jakožto obchodní velmoc nemohla zůstat stranou nejvlivnější organizace upravující podmínky mezinárodního obchodu. V době vstupu do WTO se právě rozbíhalo kolo jednání v Doha týkající se rozvojových zemí, na kterém se primárně řešil obchod se zemědělskými produkty, textilem a službami. Čína chtěla být součástí těchto vyjednávání a zajistit si tak

²³ WTO succesfully concludes negotiations on China's entry, *WTO secretariat*, 2001, cit. (03-23-2014), online: http://www.wto.org/english/news_e/pres01_e/pr243_e.htm

²⁴ WTO succesfully concludes negotiations on China's entry, *WTO secretariat*, 2001, cit. (03-23-2014), online: http://www.wto.org/english/news_e/pres01_e/pr243_e.htm

²⁵ Saich T., China as a member of WTO: Some political and social questions, *Harvard University*, 2002, str. 4, online: <http://www.hks.harvard.edu/fs/asaich/China%20and%20the%20WTO.pdf>

v těchto pro ni klíčových oblastech výhodnou pozici. Mimo těchto výhod si byla Čína vědoma dalších výhod, které jí vstup přinese. Zlepšení přístupu na klíčové trhy v Asii, Evropě a Severní Americe. Získání permanentní doložky nejvyšších výhod od USA (o kterou dříve Čína musela každoročně žádat). Očekávali také zvýšení PZI do průmyslu a především pak do sektoru služeb, kde chtěla Čína výrazně zvýšit svou konkurenceschopnost.

Čínští vrcholní představitelé si také uvědomovali, že proces reformy nekončí a že členství ve WTO podpoří jejich další snahy o reformy obchodní politiky, finančního systému atd. Vytvořili si tím formu alibi proti vnitrostranickým oponentům hlubší integrace do mezinárodního obchodu, kdy své kroky mohli ospravedlnit nutností splnit podmínky WTO. Členství vytyčilo základní body pro další ubírání se čínské zahraniční politiky.²⁶

Významnou součástí přístupových jednání byla jednání bilaterální, kdy se čínští představitelé postupně scházeli s představiteli jednotlivých států, a pod dohledem pracovní skupiny probíhala jednání o všech aspektech vzájemného obchodu (tarifních a netarifních překážkách obchodu, exportních subvencích licenčních smlouvách atd.) Multilaterální jednání probíhala na podkladě *Přehledu o ujednáních a koncesích obchodu se zbožím* zpracovaným pracovní skupinou a sekretariátem WTO. Tento přehled byl předložen všem členům WTO, aby se k němu vyjádřili. Čína neobdržela při vstupu do WTO status rozvojové ekonomiky a to vzhledem k její vyspělosti a vyjednávací síle. Dohoda upravuje podmínky v souladu s principy nediskriminace, národního zacházení a transparentnosti.²⁷ Čína byla do této doby účastna 31 sporů v pozici zodpovídajícího se za porušení výše zmíněných ujednání. Tyto spory se týkaly především dumpingu, restrikcí na import zboží a porušování práv o ochraně duševního vlastnictví. Stížnost podávala pouze ve 12 případech.²⁸

²⁶ Saich T., China as a member of WTO: Some political and social questions, *Harvard University*, 2002, str. 5, online: <http://www.hks.harvard.edu/fs/asaich/China%20and%20the%20WTO.pdf>

²⁷ WTO successfully concludes negotiations on China's entry, *WTO secretariat*, 2001, cit. (03-23-2014), online: http://www.wto.org/english/news_e/pres01_e/pr243_e.htm

²⁸ WTO, China and the WTO, Dispute cases involving China, cit. (03-23-2014); dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/china_e.htm

1.2.2. Důsledky vstupu Číny do WTO

Vstup takto velké ekonomiky do WTO s sebou přinesl mnoho důsledků jak pro Čínu samotnou tak pro všechny členské státy. Čína se v rámci konečného ujednání o přístupu zavázala především k tomuto:

1. Čína bude poskytovat nediskriminační zacházení všem členům WTO. Všechny zahraniční osoby (právnícké i fyzické) zahrnujíc ty, které v Číně investují, se budou těšit stejnému zacházení jako v případě domácích subjektů
2. Čína se zavazuje eliminovat dvojí ceny stejně jako odstranit všechny rozdíly v přístupu ke zboží, které je určeno pro domácí trhy ve srovnání se zbožím určeným pro trhy zahraniční
3. Cenových regulací nebude užíváno pro účely ochrany domácího průmyslu a poskytovatelů služeb
4. Dohoda o přístupu k WTO bude implementována do národního práva efektivním a jednotným způsobem. Zavazuje se zavést potřebné zákony tak, aby tato byla v plném souladu s dohodami WTO
5. Do 3 let od přistoupení budou mít všechny společnosti právo na import a export veškerého zboží v rámci celého celního území, mimo výjimky v dohodě o přistoupení stanovených
6. Čína nebude zavádět a ani udržovat žádné exportní subvence na zemědělské produkty
7. Čína se zavazuje pracovat na jednotnosti administrativy a větší transparentnosti obchodního systému
8. Do roku 2008 bude Čína procházet jednou ročně kontrolou za účelem zjištění případných nedostatků v implementaci přístupové smlouvy²⁹

²⁹ WTO succesfully concludes negotiations on China's entry, *WTO secretariat*, 2001, cit. (03-23-2014), online: http://www.wto.org/english/news_e/pres01_e/pr243_e.htm

Čína se také zavázala zrušit jednotlivé celní přírážky a to do roku 2010 s výjimkou strategických produktů. Dále se zavázala snížit průměrná cla na průmyslové a zemědělské produkty. Pro Čínu je velice výhodné, že s přistoupením se stala členem *Dohody o oděvech a textilu*, která stanovila, že čínské textilní výrobky nemohou být po roce 2004 terčem importních kvót, což je velice výhodné vzhledem k velkému potenciálu čínského textilního průmyslu. Členové WTO však byli do jisté míry proti expanzi levného čínského textilu na jejich trhy chráněni pomocí ochranných cel v případě, že prokázali ohrožení vlastního průmyslu přílivem čínského textilu. Nicméně toto mohlo být uplatněno pouze do roku 2013.³⁰ Vyspělé země souhlasily s přístupem Číny v očekávání větší otevřenosti čínského trhu, kdy by nemělo již docházet k diskriminačnímu jednání směrem k zahraničním subjektům. Také stejně jako Čína těží z toho, že spory v oblasti obchodu mohou být projednávány na půdě WTO. Co se dodržování autorských práv týče, očekávalo se také výrazné zlepšení. V tomto však Čína stále nedosahuje uspokojivých výsledků. Problémem není, že by vhodné zákony nebyly zavedeny, ale v tom, že nejsou dostatečně prosazovány.³¹ Naproti tomu rozvíjející se ekonomiky a zaostalejší státy Asie a Afriky očekávaly od Číny převzetí vedoucí pozice při vyjednáváních ve prospěch rozvíjejících se ekonomik, což ostatně ve svých oficiálních prohlášeních Čína uváděla. Ohledně rozvojových ekonomik se Čína zaměřila na následující témata:

- respektování gradualistického přístupu k otevírání trhů rozvojových zemí
- tyto země musí plnit své závazky vyplývající především z Urugayského kola jednání
- při formulaci nových obchodních pravidel musí být brán plný zřetel na potřeby těchto zemí
- posílení koordinace při kolektivních vyjednáváních mezi rozvojovými zeměmi
- jednání v rámci WTO by se měla soustředit pouze na obchodní témata a eliminovat diskuze týkající se s obchodem nesouvisejících téma, jako jsou pracovní podmínky, či porušování lidských práv³²³³

³⁰ WTO succesfully concludes negotiations on China's entry, *WTO secretariat*, 2001, cit. (03-23-2014), online: http://www.wto.org/english/news_e/pres01_e/pr243_e.htm

³¹ Boris J., *US-China Daily*, US companies seek tougher enforcement of IP laws, 2013, cit. (03-23-2014), dostupné z: http://usa.chinadaily.com.cn/epaper/2013-07/19/content_16798939.htm

³² To souvisí s celkovou iniciativou Číny soustředit se v obchodních vztazích a to především se zaostalými zeměmi, kde nejsou dodržována např. lidská práva, výhradně na obchod bez dalších podmínek z něj vyplývajících

³³ Khan M. T., *China, WTO and developing countries – A constructivist analysis*, Turkey, 2004, str. 14, dostupné z: <http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/01/2.-Mohammad-Tanzimuddin-Khan.pdf>

K působení ve WTO se k výročí 10 let od vstupu vyjádřil také stálý zástupce Číny ve WTO Yi Xiaozhun, který hodnotí působení Číny ve WTO velice pozitivně. Zdůrazňuje, že členství ve WTO přineslo zahraničním subjektům rovnoprávné postavení na čínském trhu, což také pomohlo čínským společnostem k větší efektivitě. Oceňuje také mechanismus řízení sporů, který pomáhá vyrovnat se s protekcionistickými opatřeními ve světě.³⁴

1.3. Zahraniční obchod ČLR v období po hospodářské krizi

Zahraniční obchod je jedním z hlavních motorů čínské ekonomiky. Ať už se jedná o export zboží jako je textil a elektronika do celého světa, či o import především surovin a technologií potřebných pro rozvoj čínského průmyslu. V souvislosti s globální hospodářskou krizí došlo k propadu pro Čínu klíčových trhů a tím se zpomalil i růst zahraničního obchodu, což mělo negativní vliv i na růst HDP. Nicméně čínská vláda zareagovala rychle posílením domácí poptávky a roli sehrála i reorientace na trhy mimo dosavadní hlavní obchodní partnery.

Od vstupu do WTO rostl podíl Číny na světovém obchodu o 1 % ročně a v roce 2008 se přiblížil 8 %.³⁵ Po roce 2008 se však tento růst výrazně zpomalil, stejně tak jako se zpomalil růst ekonomiky a poměr exportů na HDP klesl o více než 11 procentních bodů. Nicméně Čína si zachovala velký podíl vývozu sekundárního sektoru na tvorbě HDP. Nižší exportní výkonnost vyplývá také z proměny pracovních podmínek, kdy muselo dojít nutně ke zvýšení platů. Zatímco dříve rostla produktivita průmyslového sektoru mnohem rychleji než platy, dnes dochází díky větší vzdělanosti a informovanosti pracovní síly k tlaku na zvýšení mezd.³⁶ Pokles poptávky na světových trzích měl za následek markantní pokles exportu do hlavních destinací jako USA, kdy došlo v roce 2009 k meziročnímu poklesu o

³⁴ Jianying Z., The Economic Daily, China's entry into WTO benefits world, cit. (03-23-2014), dostupné z: <http://english.peopledaily.com.cn/102774/7670676.html>

³⁵ OECD, Economic Surveys – China, 2013, str. 13, dostupné z: <http://www.oecd.org/eco/surveys/Overview%20China%202013-Eng%20modified.pdf>

³⁶ OECD, Economic Surveys – China, 2013, str. 14, dostupné z: <http://www.oecd.org/eco/surveys/Overview%20China%202013-Eng%20modified.pdf>

více jak 12 %.³⁷ Celkový objem exportu Číny klesl mezi lety 2008-2009, ze 1428,5 mld. USD na 1201,7 mld. USD, nicméně v roce 2010 se dostal již na téměř 1578 mld. USD a objem exportů stále narůstá.³⁸

Tabulka č. 2: Vývoj zahraničního obchodu ČLR od roku 2008 v mld. USD

Rok	Obrat	Export	Import	Saldo
2012	3 866 760	2 048 930	1 817 830	231 100
2011	3 642 100	1 898 600	1 743 500	155 100
2010	2 972 760	1 577 930	1 394 830	183 100
2009	2 207 200	1 201 700	1 005 600	196 100
2008	2 561 600	1 428 500	1 133 100	295 400

Zdroj: Business info, Čína: Zahraniční obchod země, dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/cina-zahranicni-obchod-zeme-19056.html>

Jak můžeme vidět v tabulce č. 2, narůstá i objem importů do Číny. Čína dováží stále více, a to z celého světa. Zatímco objemy exportů dle destinace se za posledních 15 let mění, objem importů narůstá proporcionálně. Čína dováží stále více jak od partnerů v Asii, Evropě, Americe tak i v Africe. Struktura importů se odvíjí od růstu čínského průmyslu. Výstup čínského průmyslu roste již více jak 2 dekády velice rychlým tempem. Mezi lety 1990 a 2014 rostl v průměru o 13,16 %.³⁹ V roce 2014 se předpokládá, že výstup poroste o 9,5 %.⁴⁰ Čína dováží především průmyslové a dopravní stroje a komponenty s tím spojené a další významnou položkou jsou suroviny, které se podílí na celkovém importu 29,6 %.⁴¹ Stále více obrací Čína svou pozornost k africkým zemím a také ke střednímu východu, což je vzhledem k surovinové náročnosti čínského, ne optimálně technologicky vybaveného průmyslu, logické. Čína se tak snaží v posledních deseti letech působit v oblastech, kde je pro ni výhodné získávat suroviny pro růst čínské ekonomiky nezbytného sekundárního sektoru.

³⁷ The US-China Business Council, Reports, analysis and statistics, *US-China trade statistics and China's World Trade statistics*, Table 1, cit. (12-04-2011), dostupné z: <http://www.uschina.org/statistics/tradetable.html>

³⁸ Čína: Zahraniční obchod země, dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/cina-zahranicni-obchod-zeme-19056.html>

³⁹ Trading Economics, China industrial production, 2014, cit. (26. 3. 2014), dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/china/industrial-production>

⁴⁰ Fu R., China eyes 9.5% growth in industrial output in 2014, ShanghaiDaily.com, cit. (25. 3. 2013), dostupné z: <http://www.shanghaidaily.com/Business/economy/China-eyes-95-growth-in-industrial-output-in-2014/shdaily.shtml>

⁴¹ WTO, Trade policy review, Secretariat report, 2014, cit. (26. 3. 2014), dostupné z: http://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp364_e.htm

Čínská ekonomika se stále vyvíjí. Reformy, které jsou postupně implementovány od roku 1978, se nezastavily. Čína se posouvá stále více směrem ke kapitalistickému systému, zatímco si zachovává prvky socialismu a vládu jedné centrální autority. To, že může hrát na poli mezinárodního obchodu tak významnou roli, a to nejen díky svému nezměrnému, jak lidskému, tak geografickému potenciálu, je inspirací pro mnoho dalších zemí, které nevidí v západním směru vládnutí a uspořádání společnosti klíč k úspěchu. Číně se tak daří navazovat nové vazby s rozvojovými zeměmi a najít nová východiska vzájemné obchodní spolupráce.

1.4. Čínská obchodní politika

Čínská obchodní politika je úzce spjata s členstvím ve WTO. Čína podléhala v souvislosti se vstupem do této organizace nejširšímu souboru podmínek a pravidel v historii. Čínská obchodní politika je dnes velice expanzivní. Exportní politika se soustředí na získávání nových trhů pro uplatnění široké produkce čínského průmyslu. Otevírá se však čím dál více i čínský trh, ačkoli působení na tomto trhu je podmíněno mnoha netarifními překážkami (technické standardy apod.) a vzhledem k vysoce korupčnímu prostředí je velice těžké na místní trh proniknout. Importní politice dominuje strategie získávání zdrojů nezbytných pro další růst čínské ekonomiky. V případě exportu, již Čína neuplatňuje tak velkou státní podporu svým vývozcům, nicméně subvence a jiné nástroje podpory při pronikání na zahraniční trhy zůstávají stále nedílnou součástí její obchodní politiky.

Mezi instituce tvořící čínskou obchodní politiku patří především: Ministerstvo obchodu, které má za úkol koordinaci obchodní politiky a implementaci patřičných zákonů a mezinárodních smluv. Dále také Národní rozvojová a reformní komise, která je zodpovědná za celostátní rozvoj ekonomiky. Momentálně běží již 12. Pětiletý plán (2011-15), ve kterém Čína klade oproti minulým plánům větší důraz na import. Chce tak redukovat přebytek obchodní bilance a urychlit transfer know-how a technologií.⁴² Co se exportu týče, snaží se Čína zabránit zejména odlivu surovin. Exportní společnosti musí

⁴² WTO, Trade policy review, Secretariat report, 2014, str. 15, cit. (26. 3. 2014), dostupné z:

http://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp364_e.htm

deklarovat, z kolika procent se celkové vývozy skládají ze surovin a byla také zavedena 5% daň na prodej ropy a zemního plynu. Čína má zavedený komplexní systém státní podpory vývozu pro zboží jako textil, či elektroniku, nicméně systém je velice nepřehledný a je těžké ve WTO napadnou Čínu za dumping, či nedovolené subvence.⁴³ Ačkoli Čína odstranila převážnou většinu tarifních překážek obchodu, v praxi uvedla mnoho netarifních překážek jako licence, technické překážky a standardy. Čína také pokračuje v uzavírání multilaterálních, bilaterálních i unilaterálních dohod odstraňující překážky obchodu jak v rámci regionu tak mimo něj (dohoda o zóně volného obchodu s ASEAN, společné studie s Austrálií, či Norskem o budoucím vytvoření zón volného obchodu atd.). Unilaterální dohody týkající se odstranění překážek obchodu ze strany Číny uzavírá především s nejméně rozvinutými zeměmi (NRZ) v Asii a Africe, kdy byly preferenční cla na 60 % produktů poskytnuta 36 NRZ. V roce 2012 uzavřela Čína tuto dohodu také s Nigerem a Somálskem a deklarovala, že má v plánu v nejbližší době eliminovat dovozní cla na 97 % importů ze všech NRZ, s kterými má diplomatické styky.⁴⁴

1.5. Faktory ovlivňující zahraniční obchod subsaharské Afriky

Subsaharská Afrika (SSA) prošla v turbulentním 20. století mnoha změnami. Vývoj v tomto regionu byl ovlivněn celosvětovým děním. Největší změny přišly s koncem 2. Světové války, kdy začal proces dekolonizace. Velká Británie, Francie, Portugalsko, či Nizozemí byli nuceni přiznat svým koloniím nezávislost, ať už z důvodu tlaku ostatních zemí nebo z důvodu ekonomické vyčerpanosti po celosvětovém konfliktu. Nicméně nově nabytá nezávislost měla na tento region zpočátku spíše negativní dopady. Postkoloniální vlády neměly dostatek zkušeností s řízením země a nebyly ani zbudovány instituce, jež by mohly napomoci ke stabilizaci regionu. Místo postupné stabilizace regionu přišly konflikty etnické, územní, či konflikty vyvolané spory jednotlivých vůdců. SSA neprosperovalo ani dlouhé období Studené války, kdy byly jednotlivé země ovlivňovány SSSR a USA, které

⁴³ WTO, Trade policy review, Secretariat report, 2014, str. „summary“, cit. (26. 3. 2014), dostupné z: http://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp364_e.htm

⁴⁴ WTO, Trade policy review, Secretariat report, 2014, str. 18, cit. (26. 3. 2014), dostupné z: http://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp364_e.htm

se snažili získat v této oblasti co největší vliv. Právě s koncem Studené války se začala situace v SSA postupně stabilizovat a mohlo tak dojít ke změnám vedoucím k postupnému zapojování se do globální ekonomiky. Jednání v rámci regionálních uskupení začala nabírat směr k liberalizaci vnitrokontinentálního i globálního obchodu a začaly vznikat relevantní projekty pro rozvoj infrastruktury v zemi. Nicméně region stále trpěl mnoha územními i etnickými konflikty. Situaci se podařilo relativně stabilizovat až po roce 2004, kdy již SSA nepatřila mezi první dvě oblasti s nejvíce otevřenými konflikty, což prospělo investicím i zahraničnímu obchodu a následně růstu HDP.⁴⁵ Od roku 2000 se také region začíná více orientovat i na trhy mimo západní země a rozvíjí spolupráci především se zeměmi Asie a Jižní Ameriky.

1.5.1. Regionální integrace

Regionální integrace je jedním z důležitých faktorů rozvoje, který ovlivňuje zahraniční obchod a v budoucnu může zemím SSA, jež jsou jako samostatné subjekty stěžejí konkurenceschopné na globální úrovni, pomoci k lepší vyjednávací pozici. Proces byl již v minulých desetiletích zahájen a zemím SSA nelze upřít snahu o prohlubování vzájemných ekonomických vztahů, nicméně k tomu, aby byl tento proces dokončen je potřeba překonat mnoho překážek.

Snahy o regionální integraci sahají až k počátkům minulého století, kdy v roce 1910 vznikla Jihoafrická Celní unie, a v roce 1919 Společenství států Východní Afriky.⁴⁶ Země SSA jsou v současnosti sdruženy do 9 hlavních regionálních společenství a mnoho zemí je součástí více než jedné integrační skupiny najednou. Úroveň dosažené integrace se v jednotlivých uskupeních značně liší. Někde se již podařilo dospět k dohodám o volném obchodu a celní unii, někde vznikají pouze volné obchodní zóny. Od počátku vzniku však tato uskupení naráží na řadu problémů, které jim brání se dále rozvíjet a stát se tak

⁴⁵ Diebel T., Violent Conflict and State Fragility in Sub-Saharan Africa, Trends, Causes and Politic Options, Presentation at the Scribani Conference “Africa and Europe: Cooperation in a Globalized World”, Munich, 2006, s. 1, dostupné z: http://inef.uni-due.de/page/documents/td_scribani-04.pdf

⁴⁶ BIS, Regional Integration and Trade in Sub-Saharan Africa, Chapter 7, London, 2011, s. 20: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/32466/11-978-regional-integration-and-trade-africa.pdf

konkurenceschopnou silou v globálním měřítku. Jedná se především o značnou socioekonomickou nestabilitu regionu, válečné konflikty, nedostatečné zkušenosti s přípravou integračních procesů, či s nestálými a často se měnícími postoji jednotlivých vlád k sobě navzájem, jejichž přetrvávajícím znakem je neochota sjednotit obchodní politiky a standardizovat a unifikovat procesy s mezinárodním obchodem souvisejícími.

Lídři zemí SSA by si však měli uvědomit, že nedostatek vnitrokontinentálního obchodu se nedá substituovat obchodem zahraničním. Je nutné pojmout vnitrokontinentální a zahraniční obchod jako komplementy. Regionální integrace by mohla zemím SSA pomoci lépe se vyrovnávat s negativními externalitami ze zahraničí, jako je pokles poptávky, cla na dovoz, subvence na zemědělské komodity atd. Nehledě na posílení domácí poptávky, která pokud není dostatečně silná, činí potíže v období celosvětového poklesu poptávky i rozvinutým zemím. Dalším klíčovým faktorem, v němž by regionální integrace mohla zlepšit postavení SSA v zahraničním obchodě, je lepší nakládání s veřejnými zdroji. Jedním z příkladů, kde by společné investice veřejných peněz pomohly, je bezesporu výstavba a modernizace infrastruktury, jejíž úroveň je v současnosti zcela nedostačující. Řídká dopravní síť působí potíže především vnitrozemským státům. V případě těchto států tvoří náklady na dopravu až 77 % nákladů exportovaného a importovaného zboží, což činí zahraniční obchod zcela neefektivním.⁴⁷ Většina zemí však nemá prostředky k tomu zbudovat dopravní koridory na vlastní náklady. Je tedy zapotřebí společných investic, aby se podařilo propojit vnitrozemské státy s přímořskými koridory, které umožní přepravovat zboží na území celého kontinentu rychleji a především s menšími náklady. Na rozvoji a modernizaci dopravní sítě se začalo pracovat již v 70. letech, v rámci programu Spojených Národů: Dekáda rozvoje komunikací a dopravy v Africe, který zastřešoval dílčí programy: Dopravní politika subsaharské Afriky, Nová spolupráce pro rozvoj Afriky, Rozvoj infrastruktury v Africe.

Významnou roli při integračních procesech sehraje Africká rozvojová banka, která poskytuje technickou a teoretickou podporu potřebnou ke koordinaci integračních procesů. Mezi jednotlivými regionálními sdruženími nalezneme mnoho rozdílů, co se týče hloubky

⁴⁷ BIS, Regional Integration and Trade in Sub-Saharan Africa, Chapter 7, London, 2011, s. 16, dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/32466/11-978-regional-integration-and-trade-africa.pdf

integrace a míry s jakou jsou vedena jednání k prohloubení spolupráce do budoucna. Za uskupení, která již překročila k intenzivnější spolupráci, můžeme považovat následující: ⁴⁸

Společenství sahelských a saharských států (CEN-SAD)

CEN-SAD bylo založeno roku 1998 v Tripolisu. V současnosti funguje spíše na bázi vzájemné pomoci a koordinace při budování infrastruktury, zajištění stability regionu a postupného odstraňování překážek obchodu. Za pomoci Africké rozvojové banky se podařilo vypracovat studii, kterou se země tohoto uskupení řídí při jednání o odstranění některých překážek vzájemného obchodu, zejména potom celních sazeb. Studie se opírá o princip solidarity a vzájemné pomoci a cílem je mezi lety 2007-2014 snižování celních sazeb v případě nejchudších států a úplná eliminace cel v případě států, které nejsou považovány za nejméně rozvinuté země (NRZ).

Mezivládní úřad pro rozvoj (IGAD)

Toto uskupení momentálně spolupracuje na zlepšení sociálního prostředí, prevenci konfliktů a řešení problémů spojených s civilizačními chorobami spíše, než na ekonomické integraci. Cílem pro příštích několik let je stabilizace zemí uskupení do takové míry, aby bylo možné začít jednat o seriózní ekonomické, či politické integraci. V tomto se předpokládá, že se Mezivládní úřad pro rozvoj bude inspirovat ostatními uskupeními v regionu.

Hospodářské společenství západoafrických států (ECOWAS)

Za jedno z uskupení s vyšší mírou integrace lze považovat ECOWAS, kde je již dohoda o zóně volného obchodu (ZVO) uzavřena, nicméně stále probíhá proces implementace jednotlivých bodů týkajících se liberalizace vzájemného obchodu, jehož cílem je odstranění tarifních překážek obchodu a vytvoření celní unie do roku 2015. Klíčové z pohledu budoucího rozvoje obchodu, spolupráce a investic bylo založení Rozvojové a investiční banky pro země ECOWAS. Ta stimuluje regionální rozvoj

prostřednictvím společných investic zejména do infrastruktury, usnadňuje platby při mezinárodních obchodních operacích a poskytuje investiční podporu především státním podnikům. Pokrok lze zaznamenat taktéž v souvislosti s implementací pravidel Protokolu o volném pohybu osob, jejich pobytu a právu ekonomicky působit na území všech členských států přijatém roku 1979 v Senegalu.⁴⁹ ECOWAS také dále prohlubuje spolupráci s Hospodářským společenstvím západoafrických států (UEMOA)

Společný trh východní a jižní Afriky (COMESA)

COMESA je bezesporu nejrozvinutějším uskupením v sub-saharské Africe. Podařilo se jí plně implementovat nejen zónu volného obchodu, ale také celní unii. Pro ostatní integrační celky je COMESA určitým vzorem jak postupovat v prohlubování ekonomicko-politické spolupráce. Momentálně se uskupení potýká s otázkou odstranění netarifních bariér obchodu a je již rozpracován plán prohloubení spolupráce na úroveň monetární a fiskální unie, kdy se počítá se sladěním jednotlivých monetárních a fiskálních politik do roku 2014 a dále s vytvořením celní unie v roce 2018.⁵⁰ I když se stále, stejně jako v méně rozvinutých uskupeních, řeší otázky nedostatečné infrastruktury či nestability regionu, těžiště zájmu jednotlivých zemí se přesouvá spíše směrem k zajištění stabilního investičního prostředí, rozvoji informačních technologií a telekomunikací. Ve prospěch regionálních integrací jasně hovoří výsledky obchodu v rámci tohoto uskupení, kdy vzájemný obchod vzrostl z 12.7 mld. USD na 17.2 mld. USD mezi lety 2009-2010.⁵¹

East African Community (EAC)

Dalším z velmi rozvinutých uskupení je EAC, které již dosáhlo ZVO a celní unie. Dále spolupracuje zejména na zlepšení mobility pracovní síly a odstranění zbývajících překážek vzájemného obchodu. V tomto ohledu bylo zavedeno mnoho opatření jako například mezinárodně (v rámci EAC) uznávané pasy, nediskriminace dle původu,

⁴⁹ United Nations Economic Commission for Africa, Assessing Regional Integration in Africa V, Ethiopia, 2012, eISBN: 978-92-1-055278-3, s.17, [online]: http://www.uneca.org/sites/default/files/publications/aria5_print_uneca_fin_20_july_1.pdf

⁵⁰ United Nations Economic Commission for Africa, Assessing Regional Integration in Africa V, Ethiopia, 2012, eISBN: 978-92-1-055278-3, s.16, dostupné z: http://www.uneca.org/sites/default/files/publications/aria5_print_uneca_fin_20_july_1.pdf

⁵¹ United Nations Economic Commission for Africa, Assessing Regional Integration in Africa V, Ethiopia, 2012, eISBN: 978-92-1-055278-3, s.16, [online]: http://www.uneca.org/sites/default/files/publications/aria5_print_uneca_fin_20_july_1.pdf

vzájemná kooperace při vyjednávání o pracovních podmínkách a mzdách, standardizace kvality zboží, sladění celních procedur atd. Vzhledem k tomu, že je východní Afrika považována za druhý nejnákladnější region, z hlediska přepravních nákladů, jedním z klíčových bodů jednání zůstává a nadále zůstane rozvoj infrastruktury. Řeší se zejména propojení vnitrozemských států s přístavy a interoperabilita dopravy, která by vedla ke snížení přepravních nákladů a učinila tak obchod východoafrických států konkurenceschopnějším. Nicméně i přes špatný stav infrastruktury se daří vytvářet příznivější podmínky pro obchod a investice. A to zejména díky opatřením, která podporují rozvoj soukromého sektoru, jako například zjednodušení procedur při zakládání podniku, ochrana investic, či přidělování stavebních povolení. Mezi lety 2005-2010 rostl HDP na obyvatele v průměru o 3,7 % ročně, což je 4krát více, než v 90. letech. Díky tomuto růstu se EAC zařadilo mezi země se středním příjmem.⁵²

Společenství pro rozvoj jihoafrického regionu (SADC)

SADC se také povedlo uzavřít v roce 2007 dohodu o volném obchodu. V současné době se však potýká s problémy při zavedení celní unie, které bylo naplánováno původně na rok 2010, nicméně kvůli nedostatečné odborné pracovní síle sekretariátu, věnující se přípravě právní opory celní unie a také díky neshodám ohledně společných celních sazeb některých komodit bylo datum zavedení celní unie posunuto na konec roku 2013. Není však jisté, zda se tento termín podaří dodržet. Po zavedení celní unie se chtějí země SADC plně věnovat dokončení integračních procesů směřujících k vytvoření fiskální unie v roce 2018. Tento odhad se však, vzhledem k rychlosti implementace jednotlivých kroků vedoucích k uzavření dohody o hospodářské unii, zdá být poněkud nereálný. Přesto bylo dosaženo významného pokroku v oblasti vzájemného obchodu, kde se neustále pracuje na harmonizaci celních procedur, společném softwaru usnadňujícím jednotlivé operace, odstranění netarifních překážek atd.

Integrační procesy probíhají i nad rámec jednotlivých uskupení. Nejreálnějším a zároveň do budoucna pro subsaharskou Afriku nejprínosnějším se zdá být tzv. **Tripartita** uzavřená mezi SADC, COMESA a EAC v roce 2005. Zástupci jednotlivých uskupení se

⁵² Paustian N., Blogs.Worldbank, Coordinated reforms are the key to develop Eastern African Community, 2013, dostupné z: <http://blogs.worldbank.org/psd/coordinated-reform-efforts-are-key-develop-east-african-community>

schází minimálně dvakrát ročně a projednávají především otázky týkající se spolupráce v oblasti obchodu a budování infrastruktury. Cílem je poté uzavření ZVO, které by vzhledem k tomu, že země tripartity představují 58 % HDP celé Africké unie⁵³, vedlo k rozvoji celého regionu subsaharské Afriky. Nemluvě o tom, že by vytvořilo jakýsi návod a precedens pro uzavírání takovýchto dohod mezi ostatními sdruženími v budoucnu.

1.5.2. Nestabilita regionu

Region Subsaharská Afrika je jedním z nejméně stabilních regionů na světě. Příčin destabilizace je více, nicméně prvotním impulzem k pozdější destabilizaci regionu byla kolonizace a následné získání nezávislosti států SSA. Evropské koloniální mocnosti v zájmu rozšiřování sféry vlivu příliš nedbaly na etnické a kulturní odlišnosti jimi okupovaných zemí. Z toho také vyplynul poněkud ledabylý způsob, jakým se rozdělovala moc na území jednotlivých kolonií. Logicky bylo vždy upřednostňováno etnikum, které více sympatizovalo s kolonizátory. Toto jednání mělo za následek upřednostnění jedné části obyvatelstva před druhou, což způsobilo pozvolnou sociální destabilizaci regionu, která vyvrcholila odchodem koloniálních mocností a předáním vlády do rukou tamních vůdců.

Zemím SSA se nedostalo takové pozornosti, s jakou pečovala např. Velká Británie o svou indickou kolonii, tudíž v momentě, kdy jednotlivé země získali nezávislost, disponoval nedostatkem vzdělaných lidí, kteří by mohli postupně začít budovat instituce potřebné ke stabilnímu řízení státu. Jednotliví vůdci upřednostnili vybudování armády a vojenských policí, potřebných k udržení se u moci. Příkladem takového vývoje je např. Angola, která získala nezávislost v roce 1975⁵⁴. V tomto roce převzalo moc Lidové hnutí za svobodnou Angolu, které namísto budování institucí potřebných pro stabilitu a rozvoj země věnovalo 30 let pouze upevnění centrální moci v zemi. Podobným vývojem prošla i Uganda, kde si britská vláda zvolila jižní region Bantu, jehož zástupcům udělila právo asistovat při vládnutí nad touto kolonií. To mělo v budoucnu za následek dvě občanské

⁵³ Tripartite – COMESA, EAC, SADC, Background, 2013, dostupné z: <http://www.comesa-eac-sadc-tripartite.org/about/background>

⁵⁴ Moe A. T., The Causes and Dynamics of Conflicts in Sub-saharan Africa, US Army War College, 2009, str.3, dostupné z: www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA508284

války mezi severním a jižním regionem.⁵⁵ Tyto problémy ovlivňují prosperitu mnoha zemí do současnosti. Proces destabilizace regionu poté vrcholil v průběhu Studené války, kdy USA i SSSR tolerovali brutální praktiky jednotlivých vůdců, jestliže se otevřeně stavěli proti jedné, či druhé straně.

Kolonie byly zanechány vlastní nezávislosti zcela nepřipraveny. Neexistovaly, a dodnes neexistují instituce (pokud existují, nefungují příliš efektivně), které by umožnily větší zapojení se regionu do mezinárodního dění, včetně zahraničního obchodu. Tím se SSA zcela odtrhla od probíhající globalizace, což způsobilo, vzhledem k velice omezenému intraregionálnímu obchodu, čím dál větší zaostávání vůči zbytku světa. To napomáhá bujení korupce⁵⁶, která přispívá velkou měrou k nefunkčnosti finančních institucí, klade překážky mezinárodnímu obchodu a brání spravedlivějšímu rozdělení zisků z obchodů především se surovinami. Velké části obyvatelstva se také kvůli nespravedlivému rozdělení zisků nedostává přístupu k základním potřebám, což přispívá k ještě hlubší destabilizaci regionu.

Ačkoli během 2. poloviny probíhalo v SSA mnoho občanských válek, podařilo se některé na počátku 21. století ukončit. Toto se týká například občanské války v Angole, která měla za následek 1.5 milionu lidských obětí. Roku 2002 také skončil konflikt v Mosambiku a Demokratické Republice Kongo, která byla s počtem 2,5 milionu obětí jedním s nejkrvavějších incidentů v Africe vůbec (nepočítáme-li 2. Světovou válku).⁵⁷

Ačkoli byly největší konflikty ukončeny, situaci na africkém kontinentu nelze označit za stabilní. Za nejméně stabilní zemi lze označit Somálsko, kde probíhá již více jak 20 let neutuchající občanská válka, kterou nebyly schopny svou intervencí vyřešit ani USA a kde se také nachází největší základny novodobých pirátů, kteří pravidelně narušují přepravu zboží i surovin. Jejich neblahé působení v mezinárodních vodách zvedá již tak vysoké náklady na přepravu do regionu SSA.

V současnosti se s velkými problémy potýká Mali, kde již zasahují spojené síly sdružení ECOWAS a francouzská a nizozemská armáda za přispění mírových sborů OSN. Tento konflikt, stejně jako mnohé další, vypukl již po konci studené války a dodnes se

⁵⁵ Moe A. T., The Causes and Dynamics of Conflicts in Sub-saharan Africa, US Army War College, 2009, str.3, dostupné z: www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA508284

⁵⁶ Transparency International, Corruption perception index 2012, Dostupné z: <http://www.transparency.org/cpi2012/results>

⁵⁷ Hoeffler A., Dealing with consequences of violent conflicts in Africa, Centre for the Study of African Economies, Oxford, 2008, s. 9, dostupné z: <http://users.ox.ac.uk/~ball0144/consequences.pdf>

nedaří situaci na severu země, kde operují džihádisté, uklidnit. Bert Koenders, vyslanec OSN, hodnotí situaci na severu země jako stále velice kritickou. Nicméně věří, že se do konce roku 2015 podaří situaci uklidnit a ukončit zahraniční intervenci.⁵⁸

Napjatá je momentálně i situace v Demokratické republice Kongo, kde došlo k opětovným konfrontacím mezi hnutím M23 (jedná se o bývalé členy Národního kongresu pro ochranu lidí) a armádou. Tento spor započal v roce 1997, kdy byl tehdejší prezident Kabila obviněn ze zneužívání moci a rozkrádání peněz plynoucích z těžby vzácných nerostů.⁵⁹ Šlo tedy především o to, kdo bude mít pod kontrolou diamantové doly na východě země. Ty byly obsazeny rebely z Národního kongresu pro ochranu lidí. Armáda byla podporována USA a zeměmi na západních hranicích, rebelové poté zeměmi na východní hranici jako Rwanda a Uganda. Spor se podařilo uzavřít v roce 2009, nicméně v dubnu 2012 opět povstalo proti centrální vládě několik set rebelů a pokusili se převzít kontrolu nad doly pro těžbu vzácných kovů a nerostů. Dne 1. 11. 2013 však započala finální ofenziva armády proti rebelům a očekává se tak brzký konec tohoto sporu.⁶⁰

Boje zcela neustaly ani ve Středoafričské republice, kde probíhala občanská válka v letech 2004-2007, nicméně dodnes se země potýká s jejími následky. V zemi vládne extrémní chudoba a uprchlíci, kteří se vrátili v roce 2007 zpět do své země, našli města a vesnice zcela zpustošené. Etnické konflikty a řádění ozbrojených skupin přetrvává a Středoafričská republika se postupně stává rozpadlým státem bez akceschopné centrální vlády.⁶¹ V září 2013 převzaly ozbrojené skupiny rebelů kontrolu nad hlavním městem Bangui a jejich vůdce Michel Djotodia se dokonce prohlásil novým prezidentem. Nicméně se mu nepodařilo zastavit brutalitu rebelů a boje pokračují dále. Francie proto vyzvala k intervenci z důvodu zabránění rozpadu státu, což by dle francouzského ministra zahraničí

⁵⁸ Le Monde, Les Pays-Bas envoient 380 hommes e 4 hélicoptères Apache au Mali, Paris, 2013, dostupné z: http://www.lemonde.fr/international/article/2013/11/01/les-pays-bas-envoient-380-hommes-et-4-helicopteres-apache-au-mali_3507087_3210.html

⁵⁹ Shah A., The Democratic Republic of Congo, Global Issues, 2010, dostupné z: <http://www.globalissues.org/article/87/the-democratic-republic-of-congo>

⁶⁰ Le Monde, RDC : l'armée donne aux rebelles du M23 une dernière chance de se rendre avant l'assaut, 2010, dostupné z: http://www.lemonde.fr/afrique/article/2013/11/01/rdc-l-armee-donne-aux-rebelles-du-m23-une-derniere-chance-de-se-rendre-avant-l-assaut_3507099_3212.html

⁶¹ Biro P., International Rescue Committee, Central African Republic: A deepening crisis, 2013, dostupné z: <http://www.rescue.org/news/central-african-republic-a-deepening-crisis-6436>

Laurenta Fabiuse učinilo SAR baštou teroristů, podobně jako v Somálsku. Ve vyslání ozbrojených sil podpořili Francii i USA.⁶²

Od roku 2000 můžeme pozorovat pokles ozbrojených konfliktů v regionu SSA v porovnání s obdobím po konci Studené války. Četnost konfliktů není a nebyla větší v porovnání např. s Asií, nicméně africké konflikty a civilní války se vyznačují svou nesmyslnou brutalitou, kdy jsou zneprátené skupiny vedeny vojenskými vůdci, kteří ve své podstatě nemají tendenci zlepšit situaci etnika, či skupiny za které bojují, ale pouze způsobit co největší utrpení svým nepřátelům. Vedle výše uvedených bojů, probíhají v současnosti v SSA také menší regionální a příhraniční konflikty, které však vážněji neohrožují integritu jednotlivých zemí. K současnému „klidnému“ stavu přispěla nezastupitelnou měrou regionální uskupení, která se snaží zabránit konfliktům, jež narušují integrační procesy. Především uskupení ECOWAS, SADC, EAC potřebují udržet region stabilní, aby mohli dále rozvíjet ekonomické vazby nejen mezi sebou navzájem, ale také se zahraničními partnery⁶³. Stabilita regionu je krucióální pro navázání užších obchodních a investičních vazeb se zahraničím a pro budoucí rozvoj regionu.

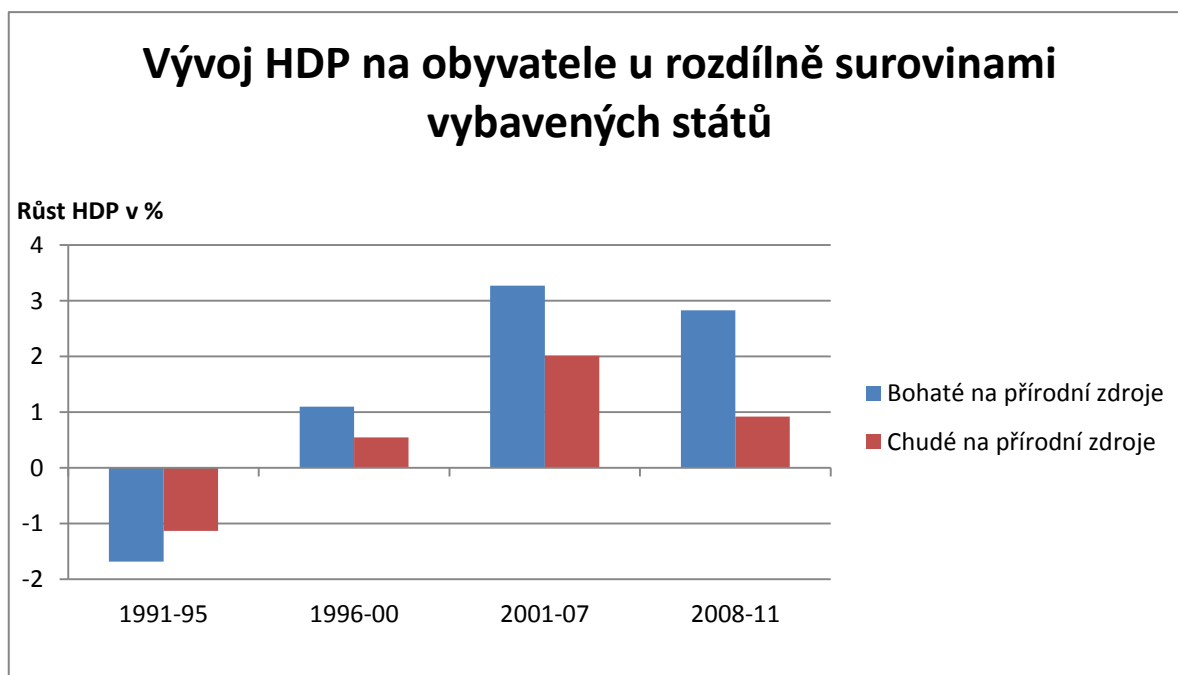
1.5.3. Vývoj HDP

Po těžkém období 90. let, se v novém tisíciletí daří v SSA budovat instituce a zázemí vedoucí k růstu zahraničního obchodu, přílivu investic, rozvoje infrastruktury atd., což má samozřejmě pozitivní dopad na ekonomickou situaci regionu a tím na růst HDP.

⁶² The African Report, France call attention to Central Africa Republic, potential Somalia, 2013, dostupné z: <http://www.theafricareport.com/Central-Africa/france-calls-attention-to-central-africa-republic-a-potential-somalia.html>

⁶³ Myšleno s partnery mimo africký kontinent

Graf č. 1: Vývoj reálného HDP od r. 2001

Zdroj: World Bank, African Pulse Brochure Vol. 7, 2013, str. 13, dostupné z: http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Africa/Report/Africas-Pulse-brochure_Vol7.pdf

Vývoj HDP v SSA je silně ovlivněn vývojem globální ekonomiky. Markantní výkyv v růstu můžeme pozorovat po roce 2008, kdy se globální ekonomika, včetně vyspělých zemí EU a USA začala propadat do recese. Vzhledem k tomu, že je tento region zaměřen především na export zemědělských produktů a surovin, promítne se jakýkoli výkyv globální poptávky v růstu HDP. Samozřejmě v době globální krize došlo také k velkému propadu investic a v turbulentním období nelze očekávat zájem investorů o riziková teritoria jako je právě SSA. Nicméně se podařilo navázat na předkrizový růst a země SSA rostly v roce 2012 v průměru o 4.7 % ročně. Pokud z tohoto průměru vyjmemme Jihoafrickou republiku, rostly země SSA v průměru o 5.8 %, což je vyšší růst, než průměrný růst rozvojových zemí celosvětově. Z toho jedna čtvrtina zemí rostla dokonce v průměru o 7 % ročně (např. Pobřeží Slonoviny, Niger, Sierra Leone). Dle studií Světové banky se očekává mezi lety 2013-2015 průměrný růst 5 %, a to zejména díky odolné domácí poptávce a vysokým cenám komodit.⁶⁴

⁶⁴ World Bank, African Pulse Brochure Vol. 7, 2013, dostupné z:

http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Africa/Report/Africas-Pulse-brochure_Vol7.pdf

Optimistické předpovědi ohledně budoucího vývoje HDP v SSA přináší i Mezinárodní měnový fond, který podobně jako Světová banka odhaduje růst 5 % v tomto roce a v roce 2014 růst dokonce 6%. Upozorňuje však na fakt, že budoucí růst je možný, pouze pokud se podaří zachovat stabilitu regionu a nevypuknou další rozsáhlejší ozbrojené konflikty. V této souvislosti zmiňuje Středoafriickou republiku, která se dosud nevzpamatovala z občanské války ukončené roku 2007 a čelí 14,3% propadu ekonomiky v roce 2013.⁶⁵

Pokud se v SSA podaří dále rozvíjet vzájemnou spolupráci, upevnit domácí poptávku a zároveň přilákat více obchodních partnerů z řad rozvinutých zemí, jsou předpovědi MMF a Světové banky reálné. Jestliže přihlédneme k rozvíjejícímu se obchodu a kooperaci ve směru jih-jih, mohla by SSA v budoucnu dosáhnout růstu i vyššího. Vše však záleží i na vývoji na globálních trzích a to především USA, EU a Číny. Pokud by se globální ekonomika propadla do opětovné recese, růst v SSA by se pravděpodobně zbrzdil. Ohrozit růst mnoha proexportních zemí zaměřených především na vývoz surovin by mohlo také postupné zpomalování růstu HDP a průmyslové výroby zemí rozvojových, které představují nové možnosti spolupráce a rozvoje oproti dříve tradičním obchodním partnerům.

1.5.4. Nové trhy, nové možnosti

Dříve země SSA udržovaly obchodní a investiční vztahy především s vyspělými zeměmi Evropy a Severní Ameriky, které tento region v minulosti kolonizovaly. Příliš se také nerozvíjela ekonomická spolupráce v rámci regionu, což je pochopitelné, vezmeme-li v úvahu množství komplikací, s nimiž se jednotlivé země v druhé polovině 20. století museli vypořádat. Vzhledem k problémům, do jakých se v poslední dekádě vyspělé země dostaly a vzhledem k nástupu mnoha rozvojových zemí jako Čína, Indie, Brazílie, které zažívají hospodářský růst živený především průmyslem náročným na suroviny, začal region SSA rozvíjet intenzivněji spolupráci mimo tradiční oblasti. Iniciátory vzájemné

⁶⁵ Le Monde, Le FMI prédit à l'Afrique Sub-saharienne une croissance soutenue, 2013, dostupné z: http://www.lemonde.fr/economie/article/2013/10/31/le-fmi-predit-a-l-afrique-sub-saharienne-une-croissance-soutenue_3505774_3234.html

spolupráce jsou však spíše země mimo africký kontinent, pro které SSA nabývá stále většího strategického významu.

V poslední dekádě se daří také držet nastavený trend rozvoje obchodu v rámci SSA z let 90. Na rozvoji vnitroregionálního obchodu mají zásluhu především regionální uskupení, kterým se daří postupně liberalizovat obchod uvnitř regionu⁶⁶ a také Jihoafrická republika, která je „motorem“ vzájemného obchodu v tomto regionu, kdy se na celkových vnitroregionálních exportech v roce 2010 podílela 6 % a na importech poté 4 %.⁶⁷ Druhým největším obchodníkem v SSA je poté Nigérie.⁶⁸ Statistiky hodnotící vnitroregionální obchod však mohou být mnohdy zavádějící, protože velká část obchodovaného objemu zboží v nich není oficiálně zaznamenán. Např. se odhaduje, že Uganda v roce 2006 vyvezla do sousedních zemí zboží v hodnotě 231 mil. USD, tedy objem blížící se 86 % objemu oficiálně zaznamenanému. Tento obchod samozřejmě neprospívá státním rozpočtům, jimž tak unikají daně a připravují stát o zásoby cizích měn. Neformální obchod se také nepromítá do oficiálních statistik jako růst HDP, obchodní bilance a podobně, což může vrcholné představitele mást při tvorbě obchodní politiky do budoucna.⁶⁹ Vnitroregionální obchod je důležitým faktorem pro úspěšné zapojení se SSA do globální výměny zboží. Je příslibem pro budování větších podniků, které mohou uplatnit zkušenosti z regionálního obchodu v obchodě celosvětovém a stát se tak v globálním měřítku rovnocennějšími hráči na trzích vyspělých zemí, ale i na trzích zemí rozvojových jako Čína nebo Indie. Klíčové je také budování dopravní infrastruktury, jejíž nedostatečná hustota a interoperabilita brání efektivní výměně zboží.

Trend reorientace na trhy mimo OECD je v posledních dvou dekádách zřejmý. Obchod mezi SSA a zbytkem světa roste přibližně o 14 % ročně, což výrazně převyšuje

⁶⁶ I mimo něj.

⁶⁷ IMF, Regional Economic Outlook: Sub-Saharan Africa – Sustaining the Expansion, Washington D.C., 2011, s. 42, ISBN-13 978-1-61635-125-0

⁶⁸ Africa Growth Initiative, Accelerating Growth Through improved Intra-African Trade, 2012, s.2, dostupné z: http://www.brookings.edu/~media/research/files/reports/2012/1/intra%20african%20trade/01_intra_african_trade_full_report.pdf

⁶⁹ Africa Growth Initiative, Accelerating Growth Through improved Intra-African Trade, 2012, s. 2, dostupné z: http://www.brookings.edu/~media/research/files/reports/2012/1/intra%20african%20trade/01_intra_african_trade_full_report.pdf

růst obchodu v celosvětovém měřítku.⁷⁰ Ačkoli země OECD, konkrétně USA a EU, zůstávají klíčovými obchodními partnery, země SSA mají tendenci zahraniční obchod stále více diverzifikovat. Země EU27, ESVO a OECD si stále drží pozici největšího odbytiště zboží a komodit ze SSA. Ovšem v porovnání s rokem 2000, kdy do výše jmenovaných regionů proudilo 69 % celkového exportu, v roce 2010 to bylo již 53 % (jedná se o pokles o 24 %). Naproti tomu export do regionu Asie-Pacifik vzrostl za stejné období o 71,4 %.⁷¹ Předpokládá se, že v tomto trendu upevňující se spolupráce budou regiony pokračovat a vzájemný obchod mezi SSA a regionem Asie-Pacifik nadále poroste. Objem exportu je z velké části tvořen nerosty, ropou a zemním plynem. Díky exportu surovin a prodaným právům na jejich těžbu získávají země SSA prostředky nutné k budování infrastruktury a importu spotřebního zboží v podobě textilu (Angola, Niger), technologií atd. Do mezinárodního obchodu se však daří zapojit i zemím, které nejsou surovinově vybaveny. Tyto země spoléhají na vývoz zemědělských produktů, ale také na vývoz průmyslových produktů a spotřebního zboží jako je tomu v případě Jihoafrické republiky. Dominantním exportérem je v tomto případě Jihoafrická republika, daří se však i menším zemím jako Lesotho, či Madagaskar.⁷²

1.5.5. Nerostné bohatství

Mnoho zemí SSA spoléhá na zisky z exportu surovin, jejichž vývoz stále stoupá, zároveň s tím, jak se zvyšuje poptávka rozvojových zemí, především pak Číny a Indie. Tyto dva státy, zejména pak prvně jmenovaný, zažívají v posledních dvou dekadách výrazný růst podmíněný z velké části růstem objemu průmyslové výroby. V případě Číny pak vyšší poptávku ovlivňují zastaralé technologie zvyšující surovinovou náročnost výroby. I když pro mnoho zemí je vývoz komodit z hlediska růstu HDP klíčový, vystavují se zároveň riziku v podobě kolísání cen surovin na mezinárodních trzích. Surovinové bohatství SSA s sebou nese příležitost v podobě významných příjmů do rozpočtů

⁷⁰ International Trade Centre, Africa's Trade potential: Export opportunities in Growth Markets, 2012, s. 1, dostupné z: <http://www.intracen.org/Export-Opportunities-in-Growth-Markets/>

⁷¹ International Trade Centre, Africa's Trade potential: Export opportunities in Growth Markets, 2012, s. 41, dostupné z: <http://www.intracen.org/Export-Opportunities-in-Growth-Markets/>

⁷² World Bank, African Pulse Brochure Vol. 7, 2013, s. 7, dostupné z: http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Africa/Report/Africas-Pulse-brochure_Vol7.pdf

jednotlivých zemí, které mohou být investovány do klíčových oblastí jako infrastruktura, výroba, školství atd. Nicméně přerozdělení příjmů z exportu surovin je v mnoha zemích kvůli nedostatečnému institucionálnímu rámci a špatné administrativě neefektivní.

Za surovinově bohaté země můžeme označit ty, na jejichž celkovém exportu se vývoz surovin podílí více jak jednou čtvrtinou. Z dvaceti těchto zemí je polovina závislá na vývozu surovin, co se celkových příjmů státního rozpočtu týče.⁷³ Pro tyto země znamená vexport surovin více jak 20 % příjmů státního rozpočtu. Jedná se především o Nigérii, Kamerun, Gabon, Demokratickou republiku Kongo, Angolu, Botswanu Čad a Guineu a Rovnickovou Guineu.⁷⁴

Graf č. 2 Země SSA fiskálně závislé na exportu surovin

Zdroj: Lundgren C. J., Thomas A. H., York R. C., Boom, bust, or prosperity? Managing Sub-Saharan Africa's Natural Resource wealth, IMF, 2013, ISBN: 978-1-48433-038-8, str. 7

Surovinové bohatství přispívá k zájmu zahraničních investorů o trhy SSA. Mnoho zahraničních společností se již nyní podílí svými technologiemi na extrakci surovin, které jsou exportovány, a podíl na extrakci surovin bývá často předmětem vázaných obchodů. Vyvážené suroviny jsou takto směněny za jiné zboží, či průmyslové investiční celky. Ačkoli surovinové bohatství markantně přispívá k hospodářskému růstu, hovoří se o

⁷³ Lundgren C. J., Thomas A. H., York R. C., Boom, bust, or prosperity? Managing Sub-Saharan Africa's Natural Resource wealth, IMF, 2013, ISBN: 978-1-48433-038-8, str. 4, dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/dp/2013/dp1302.pdf>

⁷⁴ Lundgren C. J., Thomas A. H., York R. C., Boom, bust, or prosperity? Managing Sub-Saharan Africa's Natural Resource wealth, IMF, 2013, ISBN: 978-1-48433-038-8, str. 7, dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/dp/2013/dp1302.pdf>

exportní závislosti některých zemí na surovinách také jako o „*surovinovém prokletí*“⁷⁵, kdy přílišná závislost rozpočtů na příjmech ze surovin odsouvá snahu zvýšit produktivitu v jiných sektorech. Přispívá také k vysoké nestabilitě rozpočtů v závislosti na volatilitě cen. Nicméně surovinové bohatství a finanční prostředky jsou pro SSA klíčové z hlediska růstu mezinárodního obchodu a přitahují stále více rozvíjející se země, především pak Čínu, která nachází na trzích SSA odbytiště levného zboží výměnou za podíl na extrakci pro ni klíčových surovin.

⁷⁵ Lundgren C. J., Thomas A. H., York R. C., Boom, bust, or prosperity? Managing Sub-Saharan Africa's Natural Resource wealth, IMF, 2013, ISBN: 978-1-48433-038-8, str. 9, dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/dp/2013/dp1302.pdf>

2. Zahraniční obchod ČLR s regionem subsaharská Afrika

Obchodní politika Číny v regionu subsaharská Afrika je úzce navázána na rozvoj čínské ekonomiky a průmyslu. Tento rozvoj byl umožněn především transformací čínské ekonomiky pomocí reforem, které kontinuálně probíhají již od roku 1978. Afrika je nejméně kontinentem a stav pro obchod klíčových oblastí jako je infrastruktura, instituce atd. je v mnoha případech katastrofální. Nehledě na časté regionální a vnitrostátní konflikty, které ohrožují zájmy investorů a obchodních partnerů, kteří v Africe působí. Nicméně je to také kontinent velice bohatý na suroviny jako je ropa (nachází se zde až 10 % světových vytěžitelných zásob ropy),⁷⁶ zemní plyn, měď, zinek, železná ruda atd. nezbytné pro dnešní průmysl.

Čína začala v posledních dvou dekáдах projevovat zájem o spolupráci v rámci afrického kontinentu a především poté se zeměmi SSA. Aby podpořila obchod s těmito státy, začala Čína s poskytováním finanční pomoci v podobě nízkonákladových úvěrů, či v podobě investic výměnou za suroviny, které putují do infrastruktury a místního rozvoje. Dnes se již Číně podařilo v mnoha zemích oslabit pozici donedávna nejvlivnějších hráčů USA a EU, a to zejména díky naprosto odlišnému přístupu, postaveném na nevměšování se do vnitřních záležitostí suverénních států a vnímání Číny jako rozvojové země.

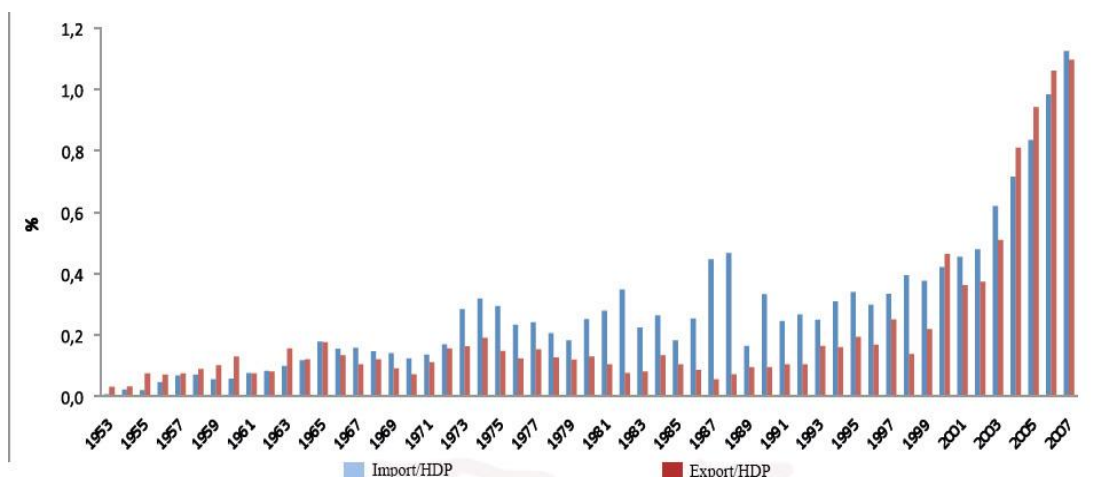
2.1. Historie vzájemných obchodních vztahů

První obchodní vazby mezi ČLR a SSA byly navázány již v 15. století, kdy se na africkém kontinentu vylodil čínský mořeplavec Čeng Che. Po staletích čínské izolace od okolního světa došlo k dalším pokusům navázat obchodní vazby a to ve spojitosti s komunistickou revolucí, kdy se Čína snažila svůj nový politický a ekonomický model rozšířit do co možná nejvíce rozvíjejících se zemí. Některé nově vzniklé státy pohlížely na Čínu jako na alternativu umožňující vymanit se z vlivu koloniálních mocností. Čína např. podepsala dohodu o vzájemné spolupráci s Guineou jeden rok po vyhlášení nezávislosti

⁷⁶ Hellström, China's emerging role in Africa, FOI, 2009, str. 12, dostupné z: www.foi.se/africa

v roce 1960, či poskytla Ghaně bezúročně půjčku ve výši 20 mil. USD. Ghana byla vůbec první zemí, která s Čínou navázala diplomatické styky.⁷⁷ Čína udržovala obchodní vztahy i s mnoha dalšími státy a pravidelně se účastnila obchodních i politických konferencí v SSA. Tyto vazby však byly částečně zpřetrhány a to zejména kvůli kulturní revoluci a následným nevhodným intervencím do vnitřních záležitostí SSA. Tyto vazby se podařilo obnovit na konci 70. let, kdy již probíhaly reformy a africké státy začaly na Čínu opět nahlížet jako na možného obchodního partnera. Čína také podpořila svou „popularitu“ v tomto regionu tím, že začala budovat nemocnice, sportovní stadiony, či podpořila klíčové infrastrukturní projekty jako např. zbudování železnice mezi Zambií a Tanzanií dokončené v roce 1976. Paradoxem je, že Čína na tom byla v tomto období, co se chudoby obyvatelstva týče hůře, než některé africké státy. Zřejmě i to ovlivnilo hlasování v OSN, kdy řada nově vzniklých a rozvíjejících se zemí podpořila Čínu v jejím úsilí o získání křesla v radě bezpečnosti OSN v roce 1971.⁷⁸ Tato událost Číně pomohla získat větší vliv v prosazování své obchodní politiky ve světě.

Graf č. 3: Export/ import Číny do SSA 1953-07 v %

Zdroj: Schiere R., Ndikumana L., Walkenhorst P., China and Africa: An Emerging Partnership for Development?, African Development Bank, 2011, str. 26, ISBN 978-9973-071-86-6,

⁷⁷ Schiere R., Ndikumana L., Walkenhorst P., China and Africa: An Emerging Partnership for Development?, African Development Bank, 2011, ISBN 978-9973-071-86-6, str. 25, dostupné z:

<http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Anglaischina.pdf>

⁷⁸ Schiere R., Ndikumana L., Walkenhorst P., China and Africa: An Emerging Partnership for Development?, African Development Bank, 2011, ISBN 978-9973-071-86-6, str. 26, dostupné z:

<http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Anglaischina.pdf>

Čína se během uplynulých 13 let stala jedním z hlavních hráčů na trzích SSA. Vzájemný obchod rostl mezi lety 2000-2010 tempem 40 % ročně.⁷⁹ V roce 2003 činil obchod mezi zeměmi sub-saharské Afriky a Čínou pouhých 13 mld. USD. V roce 2010 již tento objem představoval 100 mld. USD.⁸⁰ Jedním z klíčových faktorů, který přispěl k takto rychlému růstu, je bezpochyby orientace Číny na státy, se kterými nechtějí západní země, vzhledem k režimům, které tam vládly nebo vládnu, obchodovat. Jedná se o země jako je Angola, Čad, Súdán, či Nigérie. K obchodu s těmito zeměmi se Čína uchýlila také proto, že USA, Velká Británie nebo Francie mají uzavřeny dlouhodobé smlouvy o dovozu ropy z Blízkého východu a Čína již nemůže z tohoto regionu dovážet požadované množství ropy a zemního plynu. Nicméně čínský zájem o subsaharskou Afriku nespočívá pouze v hledání surovin pro rozvíjející se průmysl. Čína hledá také nová odbytiště pro své průmyslové produkty.

Relevantnost této strategie se potvrdila v souvislosti s krizí v roce 2008, kdy celkový pokles poptávky v západních zemích způsobil pokles hospodářského růstu Číny. Odbytiště zde nachází zejména produkty strojího průmyslu nezbytné pro budování infrastruktury a vybavení dolů, či vrtů, ale také levné výrobky zejména z oblasti textilu a elektroniky.

Čínské exporty do SSA byly v roce 2003 zanedbatelné v porovnání s EU a USA. Poměr obchodu USA a EU na celkovém obchodu SSA neroste sice tak výrazně jako v případě Číny, nicméně udržují si stále vazby na tento region, který je evidentně v zájmu jejich geopolitického vlivu. EU si stále drží pozici nejvýznamnějšího obchodního partnera v tomto regionu. Čína však již objemem vzájemného obchodu předstihla Německo, Francii a Velkou Británii dohromady.⁸¹ K tomu, aby Čína získala silnější pozici v tomto regionu, jí také výrazně pomohlo členství ve WTO, které vytváří tlak na oslabení preferenčních obchodních dohod uzavřených mezi EU a SSA v rámci post-koloniální spolupráce.⁸² V posledních 15 letech se Čína víceméně soustředila na několik vybraných trhů, které pro ni byly vzhledem k importům surovin strategické (např. Angola). V současnosti již Čína

⁷⁹ Jacobs B., A Dragon and a Dove? A Comparative overview of Chinese and European Trade Relations with Sub-Saharan Africa, Journal of Current Chinese Affairs n. 40, 2011, str. 22 dostupné z: www.CurrentChineseAffairs.org

⁸⁰ Jacobs B., A Dragon and a Dove? A Comparative overview of Chinese and European Trade Relations with Sub-Saharan Africa, Journal of Current Chinese Affairs n. 40, str. 18, 2011, dostupné z: www.CurrentChineseAffairs.org

⁸¹ Jacobs B., A Dragon and a Dove? A Comparative overview of Chinese and European Trade Relations with Sub-Saharan Africa, Journal of Current Chinese Affairs n. 40, 2011, str. 22 dostupné z: www.CurrentChineseAffairs.org

⁸² Jacobs B., A Dragon and a Dove? A Comparative overview of Chinese and European Trade Relations with Sub-Saharan Africa, Journal of Current Chinese Affairs n. 40, 2011, str. 23, dostupné z: www.CurrentChineseAffairs.org

navazuje užší vazby i na nejméně rozvinuté země, které doposud nehráli v sino-afrických vztazích velkou roli (např. Čad). Ačkoli je tedy podíl SSA na celkovém obchodu Číny stále relativně malý, tempo jakým se vyvíjí, naznačuje, že se v tomto regionu bude poměr vlivu hlavních světových mocností nadále měnit.

2.2. Teritoriální struktura obchodu

2.2.1. Obchodní partneři se strategickým významem

Co se teritoriální struktury obchodu týče, 60 % čínských importů z Afriky pochází ze 6 ropu vyvážejících zemí: Angola, Republika Kongo, Rovnicková Guinea, Gabon, Nigérie a Súdán.⁸³ Dále také z Jihoafrické republiky (JAR), jež má na celkovém africkém exportu do Číny 20% podíl (největší podíl má Angola a to 34 %).⁸⁵ Některé země jako Súdán a Angola jsou naprosto závislé na vývozu ropy, kdy celý objem exportů tvoří tato komodita. Teritoriální struktura čínských importů ze SSA je odvislá od surovinové vybavenosti daných států. Z exportního hlediska jde pak o velikost trhů jednotlivých států a také vyspělost ekonomiky, kdy např. v JAR může Čína najít odbytu i pro zboží s vyšší přidanou hodnotou.

Angola je v současnosti nejvýznamnějším obchodním partnerem Číny v regionu SSA. Objem vzájemného obchodu činil 25,3 mld. USD v roce 2008 (Angola přeskočila JAR jakožto do té doby nejvýznamnějšího obchodního partnera s objemem obchodu 17,8 mld. USD).⁸⁶ Angola se stala nejvýznamnějším obchodním partnerem Číny díky svým zásobám ropy, kdy Čína využívá import z Angoly, mimo jiné, pro tvorbu rezerv této strategické suroviny. V roce 2008 se Čína podílela na celkovém importu Angoly 16 % a na exportu poté 37 %. Pro srovnání, v roce 2003 činil import Číny 1 mld. USD a export

⁸³ Zda patří Súdán do subsaharské Afriky je sporné. Dle definice OSN patří již do severní Afriky, nicméně některé publikace jej zmiňují i ve spojitosti se SSA

⁸⁴ Making it magazine, [Africa-China: A path to mutual prosperity?](http://www.makingitmagazine.net/?p=3050), 25. 2. 2011, cit. (15. 4. 2014), dostupné z: <http://www.makingitmagazine.net/?p=3050>

⁸⁵ ADBG, Chinese Trade and Investment Activities in Africa, Policy Brief Vol. 1, Issue 4, 2010, str. , dostupné z: [http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Chinese%20Trade%20%20Investment%20Activiti](http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Chinese%20Trade%20%20Investment%20Activities%20in%20Africa%2020Aug.pdf)

⁸⁶ Centre for Chinese Studies, China's involvement in Angola: Mutually Beneficial commercial pragmatism? The China monitor Issue 38, 2009, str. , dostupné z: <http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2009/05/china-monitor-march-2009.pdf>

pouhých 200 mil. USD v roce 2004. V roce 2008 se export vyšplhal na 22 mld. USD a import na 2,93 mld. USD, což jen dokumentuje neuvěřitelnou dynamiku růstu vzájemného obchodu Číny a SSA.⁸⁷

V období po krizi se však JAR vrátila pozici nejvýznamnějšího obchodního partnera Číny v tomto regionu. Na celkovém obchodu Číny v SSA se JAR podílela z 30 % v roce 2012.⁸⁸ Čína je zároveň největším obchodním partnerem JAR. Právě s Čínou vedla JAR intenzivní jednání o připojení se k zemím BRIC. Vzhledem k vzájemným obchodním vztahům se Čína přičinila k tomu, aby byla JAR oficiálně pozvána mezi země BRIC (dnes již tedy BRICS) a to v dubnu roku 2011.⁸⁹ Z exportního hlediska je JAR, díky velikosti místního trhu velice atraktivním odbytištěm zboží, jako je levná elektronika, textil, oděvy, obuv atd. Z importního hlediska pak zejména díky velkým zásobám nerostných surovin a to především železné rudy, či uhlí.

Mezi další významné obchodní partnery v tomto regionu můžeme řadit Nigérii, která patří mezi významné exportní destinace spolu s JAR. V roce 2008 mířilo do Nigerie 10 % celkových čínských exportů do tohoto regionu.⁹⁰ Nigérie je jednou ze zemí v SSA, která má s Čínou zápornou obchodní bilanci. Nigérie do Číny vyváží především ropu. Zatímco v roce 1999 putovalo do Číny pouze 3,4 % nigerijské ropy, v roce 2008 to bylo již 14,8 % z celkové produkce.⁹¹

2.2.2. Méně významní obchodní partneři

Mimo výše zmíněné obchodní partnery, s kterými má Čína, co se objemu transakcí týče, nejvýznamnější obchodní vztahy v tomto regionu, je zde mnoho zemí, které jako jednotlivé celky nepředstavují klíčové partnery. Vezmeme-li v potaz, že SSA čítá 49 zemí a až 60 % obchodu probíhá v rámci 6 zemí, zbývá přes 40 obchodních partnerů, kde Čína

⁸⁷ Sandrey R., The impact of China-Africa Trade Relations: The Case of Angola, Nairobi, 2009, str. 16, dostupné z: <http://dspace.cigilibrary.org/jspui/bitstream/123456789/32375/1/Angola-TradeStudy.pdf?1>

⁸⁸ Trade Law Center, Africa-China Trading Relationship, 2013, str. 10, dostupné z: <http://www.tralac.org/2013/08/14/africa-china-trading-relationship/>

⁸⁹ The Guardian, South Africa gains entry to BRIC club, 2011, cit. (28. 3. 2014), dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2011/apr/19/south-africa-joins-bric-club>

⁹⁰ ADBG, Chinese Trade and Investment Activities in Africa, Policy Brief Vol. 1, Issue 4, 2010, str. 4, dostupné z: [http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Chinese%20Trade%20%20Investment%20Activiti](http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Chinese%20Trade%20%20Investment%20Activities%20in%20Africa%2020Aug.pdf)

⁹¹ Udeala S. O., Nigeria-China Economic relations Under the South-South Cooperation, African Journal of International Affairs, Vol. 13, str. 77, dostupné z: <http://www.ajol.info/index.php/ajia/article/viewFile/99573/88858>

působí pouze okrajově, nebo obchod probíhá víceméně jednostranně.⁹² Některé země také nejsou v zájmu ČLR vzhledem k tomu, že nejsou příliš surovinově vybaveny. Jednou ze zemí, kterou je potřeba zmínit a která uskutečňuje víceméně jednostranný obchod s Čínou je Republika Kongo⁹³.

V roce 2008 putovalo z Konga do Číny 8 % z celkového čínského importu ze SSA.⁹⁴ Dnes je Čína pro Republiku Kongo největším obchodním partnerem. Objem vzájemného obchodu vzrostl z 290 mil. USD v roce 2002 na 5,08 mld. USD v roce 2012.⁹⁵ Je zvykem, že pokud má Čína zájem o prohloubení vzájemných vztahů se státy SSA, podpoří tento úmysl oficiální návštěvou jednoho z vrcholných představitelů strany. V tomto případě tomu nebylo jinak, když Kongo navštívil přímo premiér Wen Ťia-Pao v roce 2006. I v tomto případě se Čína zaměřila na obchod se surovinami a to především na ropu a dřevo. Tyto dvě položky tvoří drtivou většinu exportů Konga do Číny. Do Konga z Číny putují průmyslové výrobky a potraviny.

Další země, které se zapojují významněji do obchodu s Čínou, také disponují surovinovým bohatstvím. Za surovinově bohaté země můžeme považovat dvacet zemí v SSA, z toho sedm výše zmíněných exportérů ropy. Dalších třináct exportérů surovin spoléhá na vývoz drahých kamenů (zlato, diamanty) a také na vývoz vzácných kovů jako je tomu v případě Nigeru, Zambie (především železná ruda a uran), či DRC, Guiney, Namibie a Sierra Leone, které disponují širokou škálou kovů jako je zinek, měď atd. Tedy kovů nezbytných pro průmyslovou výrobu zejména v oblasti elektroniky. Pro Čínu budou v budoucnu zřejmě zajímavé i země, kde jsou již nalezena ložiska ropy, či jiných kovů, která však doposud nebyla vytěžena. Jedná se o Mosambik a Ugandu v případě ropy, či Malawi co se ložisek uranu týče. Předpokládá se také, že mnoho ložisek nebylo doposud objeveno, nebo jejich existence nebyla oznámena veřejně.⁹⁶

⁹² Making it magazine, [Africa-China: A path to mutual prosperity?](http://www.makingitmagazine.net/?p=3050), 25. 2. 2011, cit. (15. 4. 2014), dostupné z: <http://www.makingitmagazine.net/?p=3050>

⁹³ Nikoliv však Demokratická republika Kongo

⁹⁴ ADBG, Chinese Trade and Investment Activities in Africa, Policy Brief Vol. 1, Issue 4, 2010, str. 4, dostupné z: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Chinese%20Trade%20%20Investment%20Activities%20in%20Africa%2020Aug.pdf>

⁹⁵ ADBG, Chinese Trade and Investment Activities in Africa, Policy Brief Vol. 1, Issue 4, 2010, str. 4, dostupné z: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Chinese%20Trade%20%20Investment%20Activities%20in%20Africa%2020Aug.pdf>

⁹⁶ Thomas A., Trevino J. P., Resource Dependence and Fiscal Effort in Sub-Saharan Africa, IMF, 2013, str. 6, dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp13188.pdf>

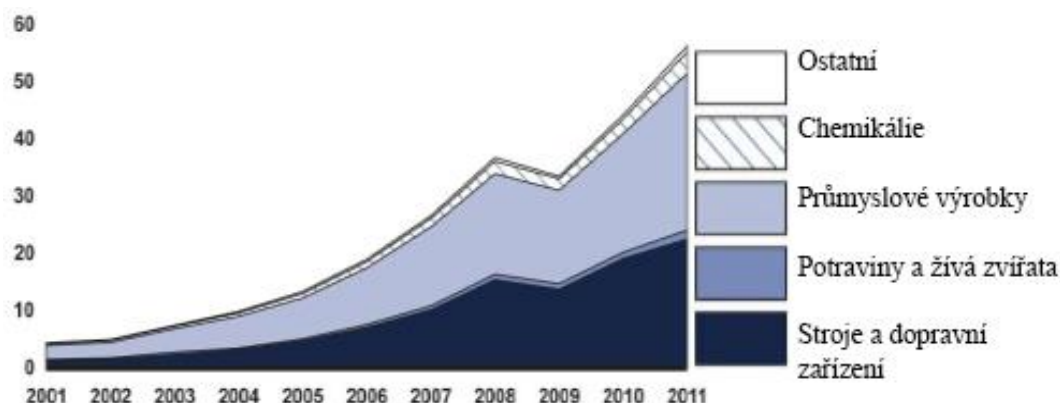
2.3. Komoditní struktura obchodu

2.3.1. Komoditní struktura exportu

SSA znamená pro Čínu ideální odbytiště nejen levných produktů z oblasti elektroniky, či textilu. Dalším významným prvkem exportu do SSA jsou konstrukční zařízení a stroje nezbytné pro budování infrastruktury a důlních systémů. Čínské společnosti se na těchto projektech podílejí a využívají při jejich realizaci dovozu čínského materiálu. Nutno podotknout, že struktura exportu do SSA je více diversifikovaná, než je tomu v případě importu. Dle objemu transakcí vyváží Čína do SSA především stroje a dopravní techniku, či vybavení a komponenty pro dopravní prostředky určené. Dalším významným prvkem exportu jsou poté průmyslové polotovary určené k dalšímu zpracování. Dále Čína vyváží různé produkty jako je textil, obuv a elektronika, kterými v mnoha případech zaplavuje trhy SSA a ničí tak konkurenci ze strany místních drobných obchodníků. Toto levné zboží je i přesto v zemích SSA žádané, protože dává možnost místnímu obyvatelstvu dosáhnout na výrobky, které by si v případě dovozu ze západních zemí nemohli dovolit. Jak můžeme vidět na grafu níže, největší podíl na exportu Číny do SSA má zboží určené ke spotřebě jako textil, obuv, elektronika, které se podílí na celkových exportech 49 %. Zajímavé je také porovnání množství vývozu strojů a dopravní techniky s USA. Tyto komponenty tvoří 40 % všech exportů USA a ČLR (dohromady) do SSA, kdy však množství, jež vyváží Čína, až 3krát převyšuje export těchto komponent ze strany USA.⁹⁷

⁹⁷ GAO, Sub-Saharan Africa: Trends in U.S. and Chinese Economic Engagement, Washington, DC, 2013, str. 24
,dostupné z: <http://www.gao.gov/assets/660/652041.pdf>

Graf č. 4: Vývoz Číny do SSA dle typu zboží v mld. USD

Zdroj: GAO, Sub-Saharan Africa: Trends in U.S. and Chinese Economic Engagement, Washington, DC, 2013, str. 24, dostupné z: <http://www.gao.gov/assets/660/652041.pdf>

2.3.2. Komoditní struktura importu

V importu Číny ze SSA hrají dominantní roli suroviny. Jde tedy především o ropu a zemní plyn, železnou rudu, vzácné kovy a z menší části o drahé kameny. Struktura importu tedy odpovídá primárnímu zájmu Číny. Ten spočívá v obstarávání zdrojů pro stále velice rychle rostoucí průmysl. Ropa (zpracovaná i nezpracovaná) a zemní plyn se podílely v roce 2011 na celkovém importu z 59 % (pro srovnání, poměr ropy a zemního plynu na celkových importech USA ze SSA se pohybuje okolo 81 %). Železná ruda, kovy, drahé kameny a další minerály, se podílely na celkovém dovozu z 32 %.⁹⁸ Mimo suroviny, Čína také dováží polotovary a průmyslové výrobky určené k dalšímu zpracování. Co se ostatních oblastí týče (potraviny, textil apod.) dá se hovořit o zanedbatelných objemech, které prakticky neovlivňují obchodní bilanci jak Číny se zeměmi SSA. Komoditní struktura importů se tedy omezuje na surovinové zdroje a primární produkci.

Zemím SSA se zatím nedaří pronikat na čínské trhy s v širším měřítku a struktura vzájemného obchodu tak do velké míry odpovídá složení obchodu mezi rozvíjejícími se zeměmi a zeměmi vyspělými. V zájmu Číny však není tento vzorec obchodních vztahů

⁹⁸ GAO, Sub-Saharan Africa: Trends in U.S. and Chinese Economic Engagement, Washington, DC, 2013, str. 21, dostupné z: <http://www.gao.gov/assets/660/652041.pdf>

příliš měnit. Je v tomto ohledu kritizována ze strany mnoha představitelů zemí SSA, které nemají možnost vyvážet suroviny, a jejich deficit obchodní bilance s Čínou narůstá.

3. Obchodní politika ČLR v regionu SSA

Čínská obchodní politika se v regionu SSA se v mnohém liší od obchodní politiky západních zemí. Zatímco USA a EU jsou dlouhodobě významnými obchodními partnery mnoha zemí v tomto regionu, Čína navazuje intenzivnější vztahy se SSA v posledních 15 letech. Přístup těchto mocností k obchodu s nejméně rozvinutými a rozvíjejícími státy je postaven na zcela jiných základech, ať už politických, ekonomických, či sociokulturních. Také představa o tom jaké kroky vedou ke zvýšení konkurenceschopnosti zemí SSA a dále pak tedy k plnohodnotnějšímu zapojení se do mezinárodního obchodu je postavena na jiných principech. Západní země vycházejí především z principů tzv. Washingtonského konsenzu (WK), který je souborem kroků, které by měly vést k rychlejšímu rozvoji a konkurenceschopnosti rozvíjejících se zemí. Čína jde cestou tzv. Pekingského konsenzu, který charakterizuje čínskou cestu rozvoje.

3.1. Pekingský konsenzus – nová alternativa vůči Washingtonskému konsenzu

Zatímco v případě Washingtonského konsenzu jde o soubor pravidel sepsaných v rámci Skupiny Světové banky, Mezinárodního měnového fondu a Kongresu USA za přispění mnoha ekonomů a odborníků (včetně J. Williamsona, který finální podobu shrnul do souboru základních principů), za účelem pomoci rozvíjejícím se zemím získat stabilitu a prosperitu, Pekingský konsenzus vyplynul z vnitřní reformní politiky Číny posledních 35 let, v níž mnoho rozvojových zemí, země SSA nevyjímaje, vidí cestu pro svůj vlastní rozvoj a vnímají ji jako alternativu „západní cesty“.

3.1.1. Washingtonský konsenzus

Struktura obchodu západních zemí se SSA má podobné rysy jako obchodní politika Číny. I EU a USA stejně jako Čína dováží ze SSA především ropu a zemní plyn, dále také některé drahé kameny. Co se exportu do SSA Afriky týče, komoditní struktura exportu

západních zemí je také velice podobná složení vývozu ČLR. Z velké části tvoří jejich export stroje a dopravní technika, dále také potraviny, či spotřebitelské zboží. Obchodní politika, investice a rozvojová pomoc západních zemí v SSA (i mimo ni) je postavena na principech tzv. „Washingtonského konsenzu“ (WK), který původně vznikl jako program pomoci zemím Latinské Ameriky, následně však byly tyto principy uplatňovány i ve vztazích s jinými regiony. Obchodní politika západních zemí se samozřejmě neřídí pouze tímto konsenzem. Každá jednotlivá země uplatňuje individuální přístup a uzavírá vlastní bilaterální a multilaterální dohody v SSA. WK však do jisté míry charakterizuje přístup západních zemí vůči rozvojovým zemím v tomto regionu.

Washingtonský konsenzus byl sepsán v roce 1989 v souvislosti s plánem na podporu hospodářského rozvoje v Latinské Americe, která se v 80. letech potýkala s hospodářskou recesí, která postihla rozvojové země po celém světě (vyjma zemí vyvážejících ropu), v návaznosti na ropné šoky z let 1973 a 1979.⁹⁹ Jde o shrnutí základních bodů, popisujících jakým směrem se měli jednotlivé státy Latinské Ameriky ubírat, aby se opět nastartoval ekonomický růst. John Williamson, autor WK, tedy shrnutí, které pojmenovalo, jaké kroky k růstu chce Washington, Skupina Světové banky (SSB) a Mezinárodní měnový fond (MMF) v tomto regionu podniknout, uvádí, že tento přístup našel zastání jak ve Federální rezervní bance (FED), Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), tak v Kongresu USA.¹⁰⁰ WK je často vnímán jako synonymum pro neoliberální obchodní politiku a orientaci na tržní ekonomiku s minimální státní intervencí. To však autor WK odmítá, jako příliš zjednodušené podání této problematiky a uvádí, že WK je soubor opatření, či principů, které měli pomoci nejen zemím v LA pomoci k rychlejšímu zapojení se do globálního obchodu a tím tedy k hospodářskému růstu. Soubor principů WK je následující:

1. Fiskální disciplína – z důvodu velké zadluženosti a inflace, která znehodnocuje především vklady obyvatelstva v nižší příjmové kategorii
2. Reforma daní – respektive způsob přerozdělování prostředků z veřejného rozpočtu

⁹⁹ Kanbur R., *The Co-Evolution of the Washington Consensus and the Economic Development Discourse*, 2008, str. 7, dostupné z: www.people.cornell.edu/pages/sk145

¹⁰⁰ Williamson J., *A Short History of the Washington Consensus*, Barcelona, 2004, str. 2, dostupné z: <http://www.iie.com/publications/papers/williamson0904-2.pdf>

3. Liberalizace úrokových měr – spíše míněno jako liberalizace finančních trhů, aby docházelo ke změnám úrokových sazeb na základě tržních mechanismů
4. Konkurenceschopná měna – Washington požadoval, aby státy Latinské Ameriky buďto aplikovaly režim pevného kurzu nebo neřízeného „floatingu“
5. Liberalizace obchodu
6. Liberalizace toků zahraničních investic do regionu
7. Privatizace – i když panuje obava, že v méně vyspělých zemích s vysoce korupčním prostředím může privatizace skončit prodejem státních podniků místním elitám za zlomek jejich reálné hodnoty, viděl Washington v privatizaci jeden z klíčových bodů pro hospodářský růst v LA
8. Deregulace – ve smyslu umožnění zahraničním firmám přístup na domácí trhy a naopak
9. Ochrana intelektuálního vlastnictví¹⁰¹

S odstupem Williamson dodává, že je potřeba se u NRZ a zemí rozvojových zaměřit především na to, aby byly tyto ekonomiky schopny vyrábět a poskytovat služby s vyšší přidanou hodnotou, které jim následně pomohou lépe se zapojit do mezinárodního obchodu a uplatnit tak základní výhody plynoucí z tržní ekonomiky a globalizace.

Washingtonský konsenzus je v posledních letech silně kritizován a mnozí zastánci spíše protekcionistického přístupu (ochrana rozvíjejících se odvětví, regulace přílivu zahraničního kapitálu) jej viní z problémů, které postihli např. „asijské tygry“ v roce 1997, kdy vypukla hluboká měnová krize v souvislosti s příliš rychlou liberalizací toku zahraničního kapitálu.¹⁰² Principy WK, které vznikly prvotně pro transformaci zemí Latinské Ameriky, tak byly následně přejímány po celém světě. Po pádu Berlínské zdi v roce 1991 a rozpadu Sovětského svazu, bylo potřeba realizovat ekonomickou transformaci zemí střední a východní Evropy. I zde byly uplatněny zásady WK. Transformace probíhala tzv. „šokovou terapií“, kdy došlo k co nejrychlejšímu procesu privatizace a zapojení zemí do světové ekonomiky. Tvůrci této politiky věřili, že čím rychlejší bude uskutečněna privatizace a liberalizace toků zboží a kapitálu a země se zapojí

¹⁰¹ Williamson J., A Short History of the Washington Consensus, Barcelona, 2004, str. 3, dostupné z: <http://www.iie.com/publications/papers/williamson0904-2.pdf>

¹⁰² Kanbur R., The Co-Evolution of the Washington Consensus and the Economic Development Discourse, 2008, str. 8, dostupné z: www.people.cornell.edu/pages/sk145

do světové ekonomiky, tím rychleji budou země schopny nastartovat hospodářský růst. Nicméně nedostatečná legislativa a připravenost institucí vedla ve většině případů k neúspěšné privatizaci a hospodářské recesi.¹⁰³ Dalším z argumentů hovořícím proti WK je liberalizace obchodu v afrických zemích. Většina zemí Afriky je závislá na exportu produkce primárního sektoru. Liberalizací a zapojením se do mezinárodního obchodu však tyto země mnoho nezískali. Kritizují především přístup USA a EU, jež chrání zájmy svých zemědělců, kteří požívají mnoho státní podpory a subvencí na export svojí produkce a nedávají tak možnost africkým zemědělcům proniknout na jejich trhy. Další skupina zemí, která se specializuje na vývoz ropy, zemního plynu, kovů a dalších minerálů sice těží z mezinárodního obchodu, nicméně kvůli úzké exportní specializaci je velice náchylná na vývoj cen komodit a poptávce na světových trzích.

WK tak v mnoha případech rozvojové země nepovažují za adekvátní řešení, které by mělo vést ke spravedlivějšímu rozložení sil ve světové ekonomice. Kritici WK také zdůrazňují, že v mnoha případech dochází vlivem liberalizace toků zboží a kapitálu k prohloubení sociální nerovnosti v rozvojových zemích. Současnou situaci ohledně dalšího směřování rozvojové politiky shrnuje Dani Rodrick (držitel ceny Albert O. Hirschmana a profesor na Harvardské univerzitě) následovně: „Dříve se mohli globální elity uklidnit tím, že jediný kdo oponuje světovému obchodnímu režimu, jsou pouze anarchisté, vlastní zájmy sledující anarchisté a idealistická mládež. Věřili, že globalizace je jediným lékem chudoby a nestability. Tento postoj je dnes nahrazen pochybami, otázkami a skepsí. Dnes již přibývá řada „mainstreamových“ ekonomů, kteří zpochybňují doted' neotřesitelné výhody globalizace (mezi ně patří i držitel Nobelovy ceny Joseph Stiglitz). Dokonce i nezavilejší zastánci globalizace mnohdy nesouhlasí s jejím současným vývojem“.¹⁰⁴

Z výše uvedených důvodů se rozvojové země začali poohlížet po jiné cestě, která by jim zaručila pevnější pozici ve světové ekonomice, aby tak následně mohli čerpat z výhod mezinárodního pohybu kapitálu a zboží. Čína a Indie nepřejali principy WK a šli svou vlastní cestou ekonomického rozvoje. Je však nutno podotknout, že právě principy tržní ekonomiky a liberalizace obchodu a toku kapitálu, pomohli těmto dvěma zemím

¹⁰³ Kanbur R., *The Co-Evolution of the Washington Consensus and the Economic Development Discourse*, 2008, str. 10, dostupné z: www.people.cornell.edu/pages/sk145

¹⁰⁴ Kanbur R., *The Co-Evolution of the Washington Consensus and the Economic Development Discourse*, 2008, str. 13, dostupné z: www.people.cornell.edu/pages/sk145

k úspěšnému zapojení se do světové ekonomiky. Především Číně, jejíž reformy jsou předmětem zkoumání ze strany mnoha rozvojových zemí, které by chtěli napodobit „čínský zázrak“. Selhání WK¹⁰⁵ dalo vzniknout novému pojmu. Stejně tak jako byly změny v ekonomickém systému rozvojových zemí, v kterých byli USA, MMF, či SSB zainteresováni, shrnuty do pravidel a principů tzv. Washingtonského konsenzu, přišel v roce 2004 Joshua Cooper Ramo s termínem Pekingský konsenzus, který se snaží shrnout politiku reforem Číny směřujících k ekonomickému rozvoji a zapojení se do světové ekonomiky a shrnout také přístup Číny, co se externích vztahů týče.¹⁰⁶

3.1.2. Pekingský konsenzus

Čína od nepaměti udivovala celý svět svým pokrokem v oblasti stavitelství, filozofie, či inženýrství. Dnes mnoho ekonomů a akademiků označuje ekonomický rozvoj Číny v posledních 30 letech, dokonce za „zázrak“. Čína se před 30 lety, v době kdy byla zemí s velmi nízkým podílem na světovém obchodu a pramálo ovlivňovala světové dění, vydala cestou reforem, které měli zajistit ekonomický rozvoj země. Nehledě na problémy, se kterými se kvůli přechodu k tzv. „socialistické tržní ekonomice“ Čína musí dnes potýkat, její zapojení se do světové ekonomiky proběhlo úspěšně. Tato čínská cesta je v současnosti vzorem pro mnoho rozvojových zemí, které nevidí přínos v západní cestě vývoje reprezentované WK. Čínskou cestu rozvoje pojmenoval a principy, na kterých staví, shrnul v roce 2004 Joshua Cooper Ramo ve své studii nazvané „Beijing Consensus“.¹⁰⁷

Čína je dnes mnohdy mylně vnímána jako hrozba pro mezinárodní společenství a stabilitu ve světě. Tyto argumenty jsou většinou postaveny na domněnce, že pokud Čína již dnes do velké míry ovlivňuje mezinárodní dění a přesto stále neproběhla transformace z autoritářského režimu na režim demokratický, lze ji považovat za hrozbu pro

¹⁰⁵ Pojem selhání je zde uveden zejména proto, že je tak WC vnímán mnoha zeměmi, kterým se nepovedlo principy tohoto konsenzu úspěšně implementovat a nastartovat tak ekonomický růst. Je zavádějící mluvit o selhání WC. WC je pouze souborem doporučení a principů, ovšem jejich zavedení v konkrétním geopolitickém a ekonomickém kontextu jednotlivých rozvojových zemí je v kompetenci států a jejich představitelů samotných. Nejedná se o nařízení, které musí tvůrci zejména obchodní politiky slepě následovat.

¹⁰⁶ Ramo J. C., Beijing Consensus, The Foreign policy centre, Londýn, 2004, dostupné z: <http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf>

¹⁰⁷ Ramo J. C., Beijing Consensus, The Foreign policy centre, Londýn, 2004, dostupné z: <http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf>

demokratické země. Je však nutné si uvědomit, že Čína je ekonomika založená na mezinárodním obchodě a investicích a tudíž by jí válečný stav v regionu i mimo něj nebo dokonce i jen výraznější nestabilita v mezinárodních diplomatických vztazích velmi uškodily. Čína jde pouze cestou vlastního rozvoje, který je založen na gradualismu a experimentování. Pokud porovnáme současnou vojenskou sílu Číny a USA, jeví se jako nepravděpodobné, že by Čína chtěla prosazovat své zájmy vojenskou silou. Faktem však je, že Čína si již uvědomuje svou ekonomickou sílu a projevuje vůli prosadit své zájmy cestou jednání v mezinárodních organizacích (Konference OSN pro obchod a rozvoj, WTO). Paradoxní je také fakt, že komunistická strana je vnímána jako překážka dalšího rozvoje Číny, zároveň to však byla právě ona, kdo nastartoval reformy a učinil kroky vedoucí k dnešnímu silnému postavení Číny ve světové ekonomice. Pekingský konsenzus v sobě skrývá dva hlavní důsledky. Je zdrojem nových myšlenek a díky experimentálnímu pojetí reforem, také mnohých ponaučení, jaké kroky mohou vést k rychlejšímu zapojení se rozvojových a zaostalých zemí do světové ekonomiky.

Ukazuje, že není pouze jedna cesta rozvoje po vzoru západních demokracií. Také poukazuje na fakt, že úspěšný rozvoj země nezávisí pouze na externích vlivech a organizacích, ale také do velké míry na interních změnách a vlastním odhodlání. Pekingský konsenzus je jiný způsob jak nastartovat pozitivní vývoj, kdy se klade větší důraz na jedince, ale přitom nezavrhuje myšlenku ovládání masy jednou centrální autoritou (v tomto případě Komunistickou stranou Číny). Tento způsob, či cesta je postaven dle J. C. Rama na 3 základních principech. Prvním je předpoklad, že by se rozvojové země neměly soustředit zprvu pouze na technologie, které nejsou průlomové a postupně se dostávat k technologiím vyspělým. Vychází to z principu vytvořit změnu, která se pohybuje rychleji, nežli problémy, které tato změna způsobí.¹⁰⁸ Druhý princip je založen na poznání, že v rychle se měnícím prostředí jak interním tak externím, není možné mít vše pod kontrolou a vzniká tak nutný chaos. Teorie chaosu popisuje systém jako velmi náchylný na počáteční změny, kde nelze předvídat a kontrolovat intenzitu s jakou následky rozhodnutí nastanou, avšak zároveň je kontrolován. Chaos, který nelze determinovat pouze tradičními ukazateli jako HDP na obyvatele. Větší důraz je kladen na udržitelný rozvoj (což je velký problém Číny, pro kterou je v současnosti udržitelný rozvoj velkou výzvou a to zejména z ekologického hlediska). Čína prošla tak rychlým vývojem, že ve společnosti panuje společenská

¹⁰⁸ Ramo J. C., Beijing Consensus, The Foreign policy centre, Londýn, 2004, str. 12, dostupné z: <http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf>

nerovnost, nestabilita, nové ambice, dezinformace atd. Čína se dokonce mění tak rychle, že pro některé jevy a fenomény nebylo nalezeno vhodné pojmenování. Z těchto důvodů čínští představitelé věří, že určitá míra chaosu je nezbytná. Pekingský konsenzus také staví na principu vlastního rozvoje, s uvědoměním, že dosavadní tradiční velmoci mohou chápat stále větší zapojování se rozvojových ekonomik do světové ekonomiky jako ohrožení jejich současné výhradní pozice.¹⁰⁹

První z principů PK je zaměřen na rychlost technologického pokroku nezbytného pro další růst rozvojových zemí. Zjevně tedy poukazuje na vyčerpitelnost extenzivního růstu. Čína se potýká se stejným problémem jako většina rozvojových nejméně rozvinutých zemí. Tento problém se týká neefektivity výrobních faktorů, kdy při zapojení vyššího množství pracovní síly nedochází k růstu produktu a tudíž ani k růstu mezd, což způsobuje sociální tenzi (růst mezd by za takovýchto podmínek nevyhnutelně zpomalil růst hospodářský). PK vidí právě proto technologický rozvoj jako klíčový faktor pro zapojení se do světové ekonomiky. Čím více se technologie šíří, tím také dochází k rychlejší výměně informací a inovací a tím země jako celek prospívá a rozvíjí se. V podstatě obsahově jednoduché reformy v zemědělství tak přispěly v 80. letech k několikanásobnému nárůstu produkce. Stejný důraz by tedy měl být kladen na vzdělání pracovníků, tak aby tyto technologie následně dokázali využívat. PK tedy opouští teorii postupného rozvoje, kterou uplatňují v rozvojové politice západní země. Kritici PK často zdůrazňují, že ačkoli některé regiony disponují moderními technologickými centry, průmyslem a infrastrukturou, centrální oblasti se potýkají s chudobou a o pokroku se zde příliš hovořit nedá. PK je postaven na teorii, že v dnešním velmi rychle měnícím se prostředí je zbytečné zavádět zastaralé technologie. Je potřeba se co nejrychleji dostat k průlomovým technologiím, zavést je, pokud to není jinak možné, pouze regionálně, či pouze v určitých technologických centrech, které pak následně díky svému dalšímu výzkumu a experimentování pomohou rozšířit technologie do zbytku země. I Teng Siao Pching tvrdil, že experimentování a selhání jsou v pořádku. A také, že politika rychlého rozvoje je vždy nepředvídatelná a je proto nutné zachovávat určitou míru státní kontroly (deterministický chaos), aby mohli být negativní důsledky co nejrychleji

¹⁰⁹ Ramo J. C., Beijing Consensus, The Foreign policy centre, Londýn, 2004, str. 12, dostupné z: <http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf>

odstraněny a jejich příčiny eliminovány, což je tedy také v rozporu s WK, kde se klade důraz na co nejmenší kontrolu trhu ze strany státu.¹¹⁰

Druhý princip je postaven na udržitelném a dlouhodobém růstu. Úzce tedy souvisí s prvním principem, kdy pouze rychlejší inovace a reakce na problémy s růstem související jsou klíčem k jeho udržení. Problémem, který se pro mnoho vrcholných představitelů stává stále ožehavějším, je masivní znečištění ovzduší, půdy a vody v urbánních oblastech s vysokou mírou průmyslové produkce. K udržitelnému růstu také nepřispívá korupce, která s rozvolněním trhu nabývá na intenzitě. V souvislosti s těmito problémy se začíná hovořit o tzv. „černém a zeleném HDP“. Pokud od HDP odečteme náklady spojené s polucí a korupcí dostáváme HDP představující udržitelný růst.¹¹¹ Tento ukazatel se stal předmětem diskuzí ve vedení Komunistické strany Číny, která již dnes nestaví zcela na teorii ideologického ospravedlnění moci, nýbrž na faktu, že jako jediná je kompetentní tyto problémy v celostátním měřítku řešit. Strana deklaruje cíl omezit celoplošně chudobu obyvatelstva a zajistit, aby nikdo netrpěl nedostatkem jídla a šatstva. Nicméně Čína patří k zemím, kde je veřejné bohatství distribuováno velmi nerovnoměrně. Proto tedy strana zdůrazňuje, že je nutné navrátit se k původní myšlence reformy a to zajistit základní potřeby všem obyvatelům. Tím se samozřejmě stává PK atraktivním pro mnoho rozvojových zemí. Ve WK totiž mnoho z nich vidí cestu odevzdání se do rukou finančním institucím, které nejsou dostatečně kontrolovány centrální a kompetentní autoritou.¹¹²

Ovšem princip kontroly masy centrální autoritou není dle čínských představitelů překážkou pro rozvoj individuální svobody. Ostatně čínské reformy také vedly k větší individuální odpovědnosti (zemědělská reforma, svoboda zakládat živnosti apod.). Pojem individualismu je v čínské kultuře stejně zakořeněn jako pojem kolektivismu. Nahlédneme-li hlouběji do historie, příkladem je stavba Velké čínské zdi, kdy miliony dělníků položili své životy pro vyšší princip ochrany čínského státu a kultury. Samotná Velká čínská zeď může být vnímána ze současného pohledu jako protekcionistické řešení chránící čínské zájmy. Tento motiv uchránit si vlastní identitu a právo řídit zemi podle vlastních principů přetrvává dodnes. Naproti tomu však z čínské kultury vzešlo mnoho jedinců, kteří se stali inspirací v oblasti umění, válečnictví, politiky atd. Samotné reformy

¹¹⁰ Ramo J. C., Beijing Consensus, The Foreign policy centre, Londýn, 2004, str. 21, dostupné z: <http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf>

¹¹¹ Ramo J. C., Beijing Consensus, The Foreign policy centre, Londýn, 2004, str. 22, dostupné z: <http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf>

¹¹² Ramo J. C., Beijing Consensus, The Foreign policy centre, Londýn, 2004, str. 25, dostupné z: <http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf>

jsou postaveny na vůli jednotlivců, kteří své myšlenky postupně šířili ve společnosti a nabádali ke kolektivnímu úsilí při jejich zavádění. Komunistická strana si tak chce udržet kontrolu nad „masou“, nicméně si uvědomuje, že osobní svoboda je nevyhnutelnou součástí reformy a současného čínského směřování.

Třetí princip staví na myšlence, že každý stát může řídit svůj rozvoj a stát se tak ne přímo velmocí, která by určovala světové dění, ale zemí, která je schopna se opravdu suverénně rozhodovat a určit své směřování. Tento princip a logika z něho vyplývající je pro rozvojové země velice atraktivní. Čína je právě kvůli tomuto postoji často vnímána jako hrozba pro „demokratický svět“. Nicméně jak se ukázalo i v případě současného konfliktu na Ukrajině, Čína se nechce nechat zaplést do žádného válečného konfliktu, ale konfliktům se vyhýbat. Ze současného postoje také vyplývá čínská politika nevměšování se do zájmů suverénních států a respektování vnitřní integrity každého státu, který je uznán mezinárodním společenstvím. Čína tak nemá ambice ovlivňovat světové ekonomické a politické dění silou, ale spíše efektivní manipulací mezinárodních vztahů v její prospěch. V čínském středu zájmu je spíše větší asymetrie, co se rozdělení moci ve světové politice týče. Proto také vidí Čína v multilateralismu cestu pro vytvoření rovnováhy, která je potřebná pro její „klidný rozvoj“. To co mnoho zemí odrazuje od hlubší spolupráce s USA je také již deset let trvající válka proti terorismu, která je často vnímána jako rozšíření sféry vlivu v Eurasii. Základní myšlenky čínské zahraniční bezpečnostní politiky, které prezentoval Chu Ťin-tchao německým vrcholným představitelům v roce 2004, jsou z pohledu Číny postaveny na „čtyřech Ne“: Ne hegemonii, ne politice síly, ne aliancím a ne závodům ve zbrojení.¹¹³ Také myšlenka, že šíření demokratického kapitalismu zajistí stabilitu, jak ve světové ekonomice, tak politice, se nepotvrdila. Nelze spoléhat na to, že demokratické zřízení je zárukou vnitřní i vnější stability. Argument, o který se tedy opírá politika Washingtonu, není pro mnoho rozvojových zemí dnes již relevantní.¹¹⁴ Čína již také neklade tak velký důraz na vztahy s USA¹¹⁵. Zahraniční politika je stále více zaměřena na spolupráci Jih-Jih, kdy se vzájemné vztahy s obchodními partnery řídí čtyřmi zásadami: rovnost, nevměšování se, vzájemný prospěch a důvěra. Zejména první dvě zásady rovnost a nevměšování se jsou z hlediska vzájemných vztahů pro mnoho

¹¹³ Ramo J. C., Beijing Consensus, The Foreign policy centre, Londýn, 2004, str. 41, dostupné z: <http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf>

¹¹⁴ Ramo J. C., Beijing Consensus, The Foreign policy centre, Londýn, 2004, str. 42, dostupné z: <http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf>

¹¹⁵ V porovnání s orientací Číny v 90. letech .

rozvojových zemí klíčové v porovnání s přístupem západních zemí, které podmiňují preferenční obchodní dohody nutnými kroky, jež musí být v souvislosti s finanční pomocí podniknuty.

Nad Pekingským konsenzem však nelze uvažovat jako nad doktrínou, která je zcela protikladná Washingtonskému konsenzu. PK je také postaven na principech tržní ekonomiky. V případě PK se tedy spíše jedná o principy cesty, kterou lze prvky tržní ekonomiky zavádět. Čína dokázala implementovat prvky tržní ekonomiky a úspěšně se zapojit do světové ekonomiky (kterou dnes již výrazně ovlivňuje), kdy v roce 2004 byl její podíl na růstu světového HDP vyšší než podíl USA.¹¹⁶ PK je tak spíše demonstrací toho, že existuje jiný způsob rozvoje pro méně vyspělé státy, než ten, který je prezentován západními zeměmi. PK také není zárukou pozitivního rozvoje. I Čína se potýká s mnoha problémy způsobenými rychlou transformací ekonomiky. A je nutné, aby reformy dál pokračovali, protože jinak hrozí, že se čínská ekonomika pod tlakem inflace způsobené levným kapitálem (v současnosti se připravuje reforma a liberalizace úrokových sazeb) a nedostatkem domácí spotřeby, dostane do vážných potíží. PK je však pro mnoho rozvojových zemí přínosný z hlediska získání další, dosud ne příliš šířené perspektivy rozvoje.

3.1.3. Pekingský konsenzus v kontextu obchodní politiky ČLR v regionu SSA

Obchodní politika Číny v regionu SSA z velké části vychází z principů PK a mnoho zemí v tomto regionu k Číně obrací svou pozornost a to z několika důvodů. Začínají na ČLR nahlížet jako na obchodního partnera, který lépe chápe potřeby rozvojových zemí, nesnaží se vnutit ostatním svou politiku a určovat tak jakým směrem se má SSA ubírat. Zároveň je pro mnoho zemí regionu PK schůdnější perspektivou dalšího rozvoje, jehož formu a směřování si určují bez vnějšího vlivu. Navíc po globální finanční krizi a neúspěšné strategii Programů strukturálního přizpůsobení (SAP) nahlíží na WK se sílícím despektem. Chybou západních zemí a institucí bylo také to, že zjevně přistupovaly

¹¹⁶ Huang Y., Rethinking the Beijing Consensus, Asia Policy No. 11, 2011, str. 3, dostupné z: http://www.cerium.ca/IMG/pdf/Huang_-_Beijing_Consensus.pdf

k zemím SSA jako k jednomu celku, pro které je nutné zavést stejná opatření. Čína bezesporu sleduje v celém regionu podobné zájmy, nicméně se snaží přistupovat ke každé zemi individuálně.¹¹⁷ Čína si dnes uvědomuje svou sílu v mezinárodním obchodu a svou obchodní politikou v SSA směřuje k naplnění cíle vlastního rozvoje. Čína, vzhledem ke své významné pozici, může díky získání nezbytných zdrojů plnit rozvojové principy shrnuté v PK. Otázkou je však, zda je obchodní politika Číny dlouhodobě výhodná i pro země SSA.

PK nahlíží zcela novým způsobem na bilaterální vztahy mezi obchodními partnery. V souvislosti se zásadami zahraniční politiky, které staví na nevměšování se, vzájemném prospěchu, rovnosti a solidaritě (vyjma politiky jedné Číny, která však není z čínské strany vnímána jako zahraniční), tak dává dlouhodobým obchodním vztahům zcela novou perspektivu a staví rámec pro odlišnou cestu vzájemné spolupráce, než je tomu v případě západních zemí. Čína se nestaví do role dárce a „učitele“, ale přistupuje směrem k africkým zemím jako k rovnocenným obchodním partnerům, kteří si mohou vzájemně dopomoci k větší prosperitě.

Čína pro svůj další rozvoj potřebuje především dále inovovat a rozvíjet průmyslovou výrobu směrem k větší efektivitě a intenzivnímu růstu (první princip PK). Za tímto účelem si potřebuje do budoucna zajistit stabilní přísun zdrojů. Nevyužitý potenciál SSA je pro Čínu ideálním řešením. Čína čerpá suroviny, na oplátku pak plyne do SSA kapitál, který mohou země v regionu využít bez omezení pro vlastní rozvoj. Čínské, především státní společnosti, se také podílí na budování infrastruktury, důlních systémů apod. Dochází tak k transferu moderních technologií a know-how, z nichž mohou země v regionu bezesporu čerpat. Otázkou však zůstává, zda jednotlivé vlády dokáží plně využít kapitál exportem surovin získaný a zaměřit se na efektivní rozvoj průmyslu, tak aby v budoucnu nebyly jejich příjmy odvislé pouze od nerostného bohatství. Co se zemí chudých na nerostné bohatství týče, nedokáží se prozatím vypořádat s přílivem čínského zboží. Země SSA zaměřující se na agrární produkci, či textilní výrobu nemohou levnému čínskému zboží konkurovat.

Žádný z principů PK nelze vnímat odděleně. Obchodní politika Číny je zemím SSA blízká také ve spojitosti se třetím principem, kde je kladen důraz na suverenitu států a větší

¹¹⁷ Climas H., Which (if either) is better for African development - the Washington Consensus or the Beijing Consensus? Is there any real difference?, 2010, str. 40, dostupné z:

asymetrii rozložení moci, jakožto na jeden ze zásadních faktorů pro rozvoj mezinárodní ekonomické spolupráce. Změnit dlouhé období platné rozložení moci ve prospěch severní polokoule je v zájmu všech rozvíjejících se států polokoule jižní. Rozvinout kooperaci v rámci Jih-Jih vnímají i země SSA jako nové východisko. Západní země, respektive instituce jako MMF, či SSB vypracovali v minulosti Programy strukturálního přizpůsobení (SAP), z kterých měli plynout prostředky pro rozvoj SSA. Nicméně komplexní systém podpory a ochrany domácích výrobců mnohdy objem této pomoci v negativním smyslu kompenzuje. Proč se tedy řídit zásadami WK, vybízejícími mimo jiné k liberalizaci zahraničního obchodu, když nejsou mnohdy dodržovány ze strany západních zemí.¹¹⁸

Ačkoli Čína, USA a EU sledují v SSA mnohdy podobné zájmy jako import surovin a export levného spotřebního zboží, sino-africké vztahy jsou z pohledu zemí SSA postaveny více na společných zájmech a identitě.¹¹⁹ Čína staví obchodní politiku v SSA na faktu, že je stále zemí rozvojovou, ačkoli již ovlivňuje světové dění více než většina vyspělých zemí severní polokoule. Status rozvojové země činí z Číny, v očích mnoha afrických vůdců, přijatelnějšího obchodního partnera, než je tomu v případě západních zemí, které dle nich nerozumí potřebám afrického obyvatelstva. Mnoho afrických vůdců věří, stejně jako Komunistická strana Číny ve vládu jednou centrální autoritou. Z tohoto důvodu tak bylo velmi dobře přijato následující čínské stanovisko prezentované v rámci Fóra k čínsko-africké spolupráci (FOCAC): „Chtěli bychom zdůraznit, že světová rozmanitost musí být akceptována a zachována. Chceme také zdůraznit, že všechny země nehledě na rozlohu, politickou sílu, či bohatství musí být vnímány s respektem, jednat mezi sebou jako rovný s rovným a žít v míru. Měli by se nechat navzájem inspirovat rozličnými směry vývoje a těžit ze vzájemné spolupráce“.¹²⁰ Ostatně i afričtí lídři vydali prohlášení, kde otevřeně hovoří o spolupráci s Čínou jako o nové a přijatelnější alternativě, než tomu je v případě západních zemí. Například bývalý nigerijský prezident Olusegun Obasanjo vyzval ostatní africké státy, aby se nebáli partnerství s Čínou a začali na ni pohlížet jako na opravdového „přítele“ zemí SSA. Bývalý prezident Tanzánie Benjamin Mkapa ve své závěrečné řeči při příležitosti posledního fóra v rámci Fóra k čínsko-africké spolupráci

¹¹⁸ Climas H., Which (if either) is better for African development - the Washington Consensus or the Beijing Consensus? Is there any real difference?, Flinders University, Adelaide, 2010, str. 7, dostupné z: <http://www.flinders.edu.au/sabs/sis-files/developmentstudies/africa/current/hannaclimas.pdf>

¹¹⁹ Gazibo M., Mbaiba O., Reordering International Affairs: The Forum on China-Africa Cooperation, Rio Grande, UFRGS, 2008, str. 52, dostupné z: <http://seer.ufrgr/austral/article/viewFile/27992/18014>

¹²⁰ Gazibo M., Mbaiba O., Reordering International Affairs: The Forum on China-Africa Cooperation, Rio Grande, UFRGS, 2012, str. 66, dostupné z: <http://seer.ufrgr/austral/article/viewFile/27992/18014>

(FOCAC) pronesl, že mnoho rozvinutých zemí se snaží odradit africké země od bližších obchodních vazeb s Čínou, tím, že je varují před čínskou migrací a záplavou nekvalitní čínské produkce, což označil za irelevantní a zcela nepatřičné. Navíc zdůraznil, že západní země zřejmě stále považují země SSA za svoje „hřiště“, kde mohou jednat pouze dle svých zájmů.¹²¹ Nutno podotknout, že prezident Mpaka prosazoval reformy vedoucí k liberalizaci zahraničního obchodu, které byly podpořeny i ze strany MMF a SSB. Nejedná se tudíž o odpůrce principů WK. Společné zájmy i problémy, s kterými se SSA a Čína potýká, podtrhl svým prohlášením i Wen Tia-pao, když v rámci FOCAC pronesl následující: „Čína je největší rozvíjející se země na světě, zatímco v Africe je nejvyšší počet zemí rozvojových“.¹²²

Mimo vnímání Číny jako partnera, který lépe rozumí potřebám rozvojových zemí, je pro země SSA velmi atraktivní i fakt, že Čína vehementně prosazuje větší asymetrii, co se rozložení vlivu v globální ekonomice týče. Čína, stejně jako země SSA požadují větší zastoupení rozvojových zemí v mezinárodních organizacích. Prostřednictvím společného působení tak chtějí dosáhnout většího vlivu např. v OSN, kde se Čína vyjadřuje ve prospěch požadavku afrických zemí, aby měly svého zástupce v Radě bezpečnosti (i pokud by tento zástupce nepatřil mezi země SSA, zastupoval by zájmy všech zemí kontinentu). Čínští představitelé dokonce tvrdí, že pokud se naučí země SSA a Čína lépe koordinovat své aktivity v rámci těchto organizací, mohlo by to v budoucnu vést k opravdu spravedlivému a racionálnějšímu uspořádání světové ekonomiky.¹²³

Ke kladnému vnímání obchodních aktivit Číny v SSA také přispívá fakt, že rozvojová pomoc ze strany Číny je pro obyvatelstvo i představitele jednotlivých států v mnoha případech lépe uchopitelná. Budování škol, stadionů, či nemocnic je pro země SSA srozumitelnější formou rozvojové pomoci, než v případě pomoci západních zemí, která se zaměřuje více na strukturální dlouhotrvající změny, které však nejsou tak viditelné. Čína např. zrušila postupně do roku 2010 vzájemný dluh 31 státům SSA.¹²⁴ Tato pragmatická pomoc zaměřená na základní potřeby je pro země SSA přijatelnější a

¹²¹ FOCAC, Africa: People's Voice At China-Africa Forum, 2012, cit. (20. 4. 2014) dostupné z: <http://www.focac.org/eng/ltada/dwjbzjjhys/opinions/t955869.htm>

¹²² Gazibo M., Mbaiba O., Reordering International Affairs: The Forum on China-Africa Cooperation, Rio Grande, UFRGS, 2012, str. 64, dostupné z: <http://seer.ufrgr/austral/article/viewFile/27992/18014>

¹²³ Gazibo M., Mbaiba O., Reordering International Affairs: The Forum on China-Africa Cooperation, Rio Grande, UFRGS, 2012, str. 61, dostupné z: <http://seer.ufrgr/austral/article/viewFile/27992/18014>

¹²⁴ Climas H., Which (if either) is better for African development - the Washington Consensus or the Beijing Consensus? Is there any real difference?, Flinders University, Adelaide, 2010, str. 7, dostupné z: <http://www.flinders.edu.au/sabs/sis-files/developmentstudies/africa/current/hannaclimas.pdf>

vítanější, než návrhy sofistikovaných reforem přicházejících ze západu, na které nejsou mnohdy země SSA připraveny.

Zaznívají však i negativní ohlasy zejména v souvislosti s udržitelným růstem. Týkají se především vnímání Číny jakožto nového kolonizátora, který má dlouhodobý zájem o SSA jen kvůli energetickým zdrojům a ne co se rozvoje všestranné investiční a obchodní spolupráce týče. Kritika zaznívá i z řad na suroviny chudých zemí, které kritizují příliv čínského zboží tlumící vlastní průmysl v regionu.

Současný prezident Zambie Micahel Sata kritizuje čínské podniky zejména kvůli nedodržování práv pracovníků a udržování velmi nízkých mezd, přičemž by právě přítomnost čínských podniků měla, dle prohlášení čínské vlády, přispívat k růstu životní úrovně tamního obyvatelstva. Zatímco jeho předchůdce zdůrazňoval příznivý vliv čínských investic, M. Sata chce zavést vyšší daně na těžbu mědi. Měď zajišťuje 75 % příjmů Zambie z exportu a nový prezident chce omezit odliv vzácných kovů do Číny.¹²⁵ Vezmeme-li v potaz rozdílné názory obou prezidentů, vyvstává další otázka týkající se udržitelného růstu. Čína se snaží udržovat dobré vztahy s vůdci zemí SSA, což ovšem nezaručuje, že ze vzájemného obchodu a spolupráce bude těžit i obyvatelstvo a tamní průmysl. Např. v Angole nelze určit, jakým způsobem jsou prostředky plynoucí z ropy využity, a vzhledem k naprosté netransparentnosti veřejného rozpočtu lze předpokládat, že prostředky ve velké míře odčerpávají vládnoucí elity. V roce 2006 činily příjmy z ropy v Angole 30 mld. USD, ale více jak 70 % obyvatelstva v té době žilo s příjmy pod 2 USD na den.¹²⁶ Počinání čínských těžebních firem v Zimbabwe, přirovnal tamní ministr pro životní prostředí k ilegálním zlatokopům. Takovéto případy lze nalézt v mnoha zemích SSA. Místní výrobci a obyvatelé vítají čínské investice do infrastruktury a průmyslu, negativně však vnímají působení čínských malých a středních podniků, které ruší africkou konkurenci. Objevují se i argumenty, že Čína je jen novou koloniální mocností. Je otázkou jak Čína v budoucnu ovlivní udržitelný rozvoj SSA, ale zároveň mnoho investičních a obchodních aktivit přímo s importem surovin nesouvisí a tak se pojem neokolonialismus v tomto světle jeví jako předčasné.¹²⁷

¹²⁵ Thomas E., New Zambian President Criticizes China's Labor Mismanagement, International Business Times, 2011, cit.(25. 04. 2014), dostupné z: http://au.ibtimes.com/articles/227898/20111010/china-malpractice-of-labor-laws-in-zambia-earn-ire-of-new-president.htm#.U1o_0vRdUYk

¹²⁶ Keenan, P. J., Curse or Cure? China, Africa, and the Effects of Unconditioned Wealth, University of Illinois College of Law, 2009, str. 17, dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1102789

¹²⁷ The Economist, The Chinese in Africa: Trying to pull together, 2011, cit. (25. 4. 2014), dostupné z: <http://www.economist.com/node/18586448>

3.2. Nástroje obchodní politiky ČLR v regionu subsaharská Afrika

Čína dokázala v minulosti dosahovat výrazného růstu právě díky proexportně zaměřené obchodní politice. V současnosti začíná klást větší důraz i na vnitřní trh, nicméně zahraniční obchod je stále klíčový z hlediska odbytu čínského levného spotřebního zboží a průmyslové produkce a také z hlediska přísunu zdrojů. Tyto dva hlavní zájmy sleduje čínská obchodní politika i v regionu SSA. Levný čínský import vytlačuje nedospělý průmysl některých zemí a v mnoha případech škodí i části primárního sektoru. Zejména pro země jako Malawi, Lesotho, či Mozambik, nevyznívají obchodní relace s Čínou v tomto smyslu příliš pozitivně. Jiný pohled na sino-africký obchod mají samozřejmě na suroviny bohaté země, které naopak z této spolupráce profitují.¹²⁸

Mimo nástrojů obchodní politiky v podobě uzavírání bilaterálních obchodních smluv, či předkupních práv, používá Čína mnoho dalších nástrojů, které vzájemný obchod výrazně ovlivňují. První část této kapitoly se bude zabývat institucionálním rámcem obchodní politiky reprezentovaným Fórem k čínsko-africké spolupráci (FOCAC). Druhá část se zaměří na konkrétní nástroje čínské obchodní politiky zejména v podobě investic, rozvojové pomoci (anulace dluhů, půjčky s nízkým úročením), působením státem vlastněných čínských podniků atd. Z části bude zaměřena také na rozvojovou pomoc, která přímo s obchodem nesouvisí, nicméně právě humanitární projekty v podobě budování nemocnic a škol, či financování a konstrukci „populárních“ objektů jako jsou stadiony a sportoviště budují Číně pozitivní „image“, která se pak samozřejmě promítá do další obchodní spolupráce.

¹²⁸ Jacobs B., A Dragon and a Dove? A Comparative overview of Chinese and European Trade Relations with Sub-Saharan Africa, Journal of Current Chinese Affairs n. 40, 2011, str. 29, dostupné z: www.CurrentChineseAffairs.org

3.2.1. Institucionální rámec vzájemné obchodní spolupráce (FOCAC)

FOCAC vzniklo v roce 2000 a lze jej považovat za iniciativu, která sice nemá pevný institucionální rámec, ale lze jej považovat za uskupení států, jehož základy tvoří bilaterální dohody mezi Čínou a státy Afriky, které dávají vzniknout multilaterálnímu rámci sino-afrických vztahů.¹²⁹ Čína se tak snaží vytvořit protiváhu iniciativám západních zemí a zajistit si tak půdu při bilaterálních obchodních vyjednáváních a také diplomatickou podporu v mezinárodních organizacích jako WTO a OSN i mimo ně (prosazování politiky Jedné Číny). FOCAC můžeme také vnímat jako formu spolupráce, která má vybalancovat nerovnost mezi mocnostmi a méně významnými státy. Není překvapivé, že dominantní roli v tomto fóru zastává ČLR. Zároveň však vzniká prostor pro vzájemný dialog a společné řešení problémů, které dává prostor zemím SSA ovlivnit politiku v tomto regionu i takového hráče ve světové ekonomice, jakým Čína bezesporu je. Zakládající prohlášení FOCAC přímo uvádí, že toto fórum „má vytvořit platformu pro rovnocennou spolupráci mezi zeměmi, které se vypořádávají se zničujícími účinky kolonialismu, vytvářející protiváhu hegemonii a dominanci západu.“¹³⁰

První ministerská konference FOCAC se konala v roce 2000 v Pekingu. Jednalo se velmi významný počín, vzhledem k tomu, že iniciativa přišla od presidenta Ťiang Ce-mina, více presidenta Chu Ťin-tchao a premiéra Ču Žung-t'ia a prezidentů Toga, Zambie a Tanzanie. Konference se účastnilo více jak 80 ministrů ze 44 afrických zemí a Číny. Přizváno bylo také mnoho vysoce postavených představitelů afrických i čínských společností.¹³¹ Na této první ministerské konferenci byla projednávána zejména dvě témata:

1. Jak postupovat při zavedení nové formy mezinárodní politické a ekonomické spolupráce v měnícím se světovém pořádku 21. století
2. Jak posílit sino-africkou ekonomickou spolupráci v tomto měnícím se prostředí

¹²⁹ Gazibo M., Mbaiba O., Reordering International Affairs: The Forum on China-Africa Cooperation, Rio Grande, UFRGS, 2008, str. 1, dostupné z: <http://seer.ufrgs.br/austral/article/viewFile/27992/18014>

¹³⁰ FOCAC, Beijing Declaration of the Forum on China-Africa Cooperation, 2000, cit. (18. 4. 2014), dostupné z: <http://www.focac.org/eng/ltada/dyjbzjhy/DOC12009/t606796.htm>

¹³¹ FOCAC, Beijing Declaration of the Forum on China-Africa Cooperation, 2000, cit. (18. 4. 2014), dostupné z: <http://www.focac.org/eng/ltada/dyjbzjhy/CI12009/t157577.htm>

Výsledkem byl Program pro čínsko-africký ekonomický a sociální rozvoj. Ministr zahraničí ČLR Tang Jiaxuan ve své řeči k účastníkům konference zmiňuje, že současný vývoj globální ekonomiky neumožňuje všem čerpat jejich výhod. Opět zdůrazňuje rostoucí nerovnost mezi jižní a severní polokoulí a nabádá k větší spolupráci, které nekladou překážky žádné fundamentální rozpory mezi Čínou a zeměmi afrického kontinentu.¹³² Čína tedy na této konferenci zcela nepokrytě deklarovala zájem o rozvinutí spolupráce mezi rozvojovými zeměmi a také nepřímo naznačila, že postavení tradičních západních mocností a Číny ve světové ekonomice se mění. Pro africké země to byl signál, že na poli světového obchodu a politiky již existuje opravdu reálná alternativa západních zemí, co se rozvojové a ekonomické spolupráce týče. Politické vedení FOCAC je definováno na pravidelných konferencích (summitech), které se konají každé tři roky, střídavě v Pekingu a na africkém kontinentu.

Druhá ministerská konference byla pořádána v Addis Ababa v Etiopii v roce 2003. K této konferenci byl přizván i zástupce generálního tajemníka OSN Kofiho Annana. Tato konference se již zabývala konkrétnějšími tématy vzájemné spolupráce. Čína se na tomto summitu zavázala odstranit tarifní překážky obchodu pro nejméně rozvinuté státy a v pokračování vzdělávání afrických pracovníků v rozvojových programech. Další konference se konala opět v Pekingu v roce 2006. Tato konference již stanovila vysoký standard, co se úrovně vzájemného dialogu mezi zúčastněnými stranami týče. Projednávali se mimo jiné otázky spolupráce ČLR s regionálními sdruženími v regionu SSA, otázky ekonomické a obchodní zabývající se zemědělstvím, obchodem, investicemi a infrastrukturou.¹³³ V rámci kooperace s regionálními sdruženími se Čína zavázala dále podporovat Africkou unii v řešení regionálních konfliktů, které jsou stále permanentní hrozbou pro investiční a obchodní aktivity čínských subjektů. Čína se zavázala v tzv. Pekingském akčním plánu k následujícím krokům:

- zdvojnásobit pomoc africkým zemím
- poskytnou 5 mld. USD v podobě preferenčních půjček
- založit fond ve výši 5 mld. USD pro investice v Africe

¹³² FOCAC, 2000, cit. (18. 4. 2014), dostupné z: <http://www.focac.org/eng/ltada/dyjbzjhy/CI12009/t157577.htm>

¹³³ FOCAC, Forum China-Africa: Beijing Action Plan (2007-2009), Peking, 2006, cit. (18. 4. 2014), dostupné z: <http://www.focac.org/eng/ltada/dyjbzjhy/DOC12009/t606796.htm>

- anulovat dluh nejvíce zadluženým zemím, zejména pak NRZ
- odstranit importní cla na 440 vybraných produktů pro NRZ¹³⁴

Další ministerská konference se konala v roce 2009 v Egyptě¹³⁵, kde se již přistoupilo k řešení otázky technologického rozvoje afrických států a také se přistoupilo k jednáním ohledně dalších omezení tarifních překážek obchodu. Avšak ani na této konferenci nedošlo na projednávání netarifních překážek obchodu, které činí export do Číny v mnoha případech obtížnějším, než je tomu v případě překážek tarifních. Souhrn ustanovení této konference je následující:

- uvést v praxi 100 výzkumných vědeckých projektů a v této souvislosti přijmout k dalšímu vědeckému rozvoji 100 studentů na univerzitách v Číně
- poskytnou 10 mld. USD v podobě preferenčních půjček, z čehož 1 mld. USD poputuje na podporu malých a středních podniků
- zcela odstranit tarifní překážky obchodu na 95 % produkce nejméně rozvinutých zemí¹³⁶

Pátá ministerská konference pořádaná opět v Pekingu v roce 2012 navazuje v mnohém na akční plán z konference předchozí. Důležité je především prohlášení čínského ministerstva zahraničního obchodu o splnění všech bodů předchozího plánu, což samozřejmě dále posílilo důvěru států SSA ve spolupráci s ČLR. Čína se zavázala dále rozvíjet spolupráci v oblasti obchodu a budování infrastruktury a průmyslu, kdy oznámila plán přemístit více průmyslové výroby do regionu, za účelem větší konkurenceschopnosti afrického zboží na globálních trzích. V tomto momentě však není jasné do jakých zemí a zda to pouze nepovede k likvidaci původního průmyslu v SSA. V Nigérii působilo v roce 1982 na 500 podniků vyrábějících textil, poté co do země začaly pronikat čínské podniky a výrobky, snížil se jejich počet na 100. Textilní unie v Jihoafrické republice odhaduje, že

¹³⁴ Gazibo M., Mbaiba O., Reordering International Affairs: The Forum on China-Africa Cooperation, Rio Grande, UFRGS, 2008, str. 57, dostupné z: <http://seer.ufrgrbr/austral/article/viewFile/27992/18014>

¹³⁵ Egypt není součástí SSA. Nicméně otázky projednáváné na této konferenci se silně dotýkají především zemí SSA

¹³⁶ Gazibo M., Mbaiba O., Reordering International Affairs: The Forum on China-Africa Cooperation, Rio Grande, UFRGS, 2008, str. 57, dostupné z: <http://seer.ufrgrbr/austral/article/viewFile/27992/18014>

100 000 pracovních míst bylo ztraceno poté, co bavlněnou výrobu nahradily v ulicích napříč Afrikou čínské podniky, vyrábějící z levnějších syntetických materiálů.¹³⁷ Dále došlo k novým bilaterálním ujednáním týkající se obchodu s Nigerem a Rovníkovou Guineou.¹³⁸

Aktivita v rámci FOCAC pomáhají Číně lépe koordinovat její aktivity v SSA. Je zřejmé, že vzhledem k rozsahu angažovanosti Číny v tomto regionu, jejíž intenzita stále narůstá, není možné ministerskými konferencemi a fóry, jež navazují na hlavní ministerskou konferenci (např. fóra zaměřená na setkání vrcholových představitelů afrických a čínských společností) pokrýt všechny aktivity. Přispívá však výrazně ke koordinaci tří hlavních čínských aktérů v sino-afrických obchodních vztazích: centrální a provinční vlády, transnacionálních korporací (zejména v podobě velkých průmyslových podniků a ropných společností) a také nezávislých podnikatelských subjektů. Dohled nad soukromými společnostmi a jejich praktikami je pro Čínu ožehavým tématem již mnoho let. Porušování práv pracovníků, či korupční praktiky neprospívají pověsti, kterou si Čína v regionu buduje.

Mimo bilaterální a multilaterální ujednání navazuje Čína užší vazby i s regionálními sdruženími v SSA. Intenzivněji spolupracuje především s Africkou unií, jejíž nové sídlo v Addis Abbaba, bylo Čínou částečně financováno. V roce 2008 spustila Čína oficiální každoroční fórum v rámci Africké unie zaměřené na strategické plánování budoucí spolupráce. V témže roce spustila také každoroční ekonomické a obchodní fórum zaměřené na spolupráci se zeměmi ECOWAS. Oficiální zástupci Číny působí také při SADC a COMESA. Tyto aktivity navazovaly na vznik FOCAC v jehož rámci se rozvíjí prostor pro další spolupráci. FOCAC tak funguje jako katalyzátor pro rozvoj další sino-africké spolupráce na mnoha úrovních a dnes již částečně slouží jako místo pro tvorbu standardů a precedentů pro rozvoj vzájemných ekonomických vztahů.¹³⁹ FOCAC je však mnohdy vnímán jako asymetrické multilaterální fórum, které poskytuje Číně prostor pro rozvíjení obchodní politiky v SSA pouze ve prospěch Číny. Vyplývá to však z faktu, že Čína je motorem sino-africké obchodní a investiční spolupráce a na rozdíl od afrických států, jejichž obchodní politika je značně heterogenní, a stále se jim nepodařilo rozvinout

¹³⁷ The Economist, China and Africa debate, cit. (18. 4. 2014), dostupné z: <http://www.economist.com/debate/days/view/465>

¹³⁸ FOCAC, 5th Ministerial Conference information, 2012, cit. (18. 4. 2014), dostupné z: <http://www.focac.org/eng/ltada/dyjbzjhy/DOC12009/t606796.htm>

¹³⁹ Gazibo M., Mbaiba O., Reordering International Affairs: The Forum on China-Africa Cooperation, Rio Grande, UFRGS, 2008, str. 59, dostupné z: <http://seer.ufrgrbr/austral/article/viewFile/27992/18014>

propracovanou obchodní strategií, Čína přesně sleduje cíle své obchodní politiky v SSA, což jí zajišťuje také silnější vyjednávací pozici.

3.2.2. Preferenční dohody, investice a další nástroje obchodní politiky

Za účelem rozvoje svých obchodních aktivit se SSA využívá Čína širokou škálu nástrojů a institucí, které mají zajistit podporu a rozvoj ekonomických aktivit státních i nestátních subjektů na afrických trzích. Hlavními institucemi, vytvářející obchodní politiku v rámci SSA, jsou Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo obchodu a Ministerstvo financí. Ministerstvo zahraničních věcí je tvůrce zahraniční politiky, Ministerstvo financí spravuje celkový rozpočet určený pro investice a rozvojovou pomoc a Ministerstvo obchodu je zodpovědné za realizaci všech bilaterálních a multilaterálních smluv a ujednání. Tato ministerstva však mají k dispozici dalších 23 ministerských, či decentralizovaných institucí, které podporují čínské zahraniční obchodní aktivity.¹⁴⁰ V rámci Ministerstva obchodu je za celkovou rozvojovou pomoc odpovědné Oddělení pro záležitosti západní Asie a Afriky. Za kontrolu čínských společností působících v SSA zodpovídá Oddělení zahraniční ekonomické spolupráce. Koordinace rozvojové pomoci poté připadá na Oddělení zahraniční pomoci. Co se rozvojových projektů a investic do infrastruktury a rozvoje průmyslu týče, jsou financovány především Čínskou exportní a importní bankou, která také financuje preferenční půjčky. Na financování investičních aktivit čínských podniků se podílí čtyři banky, z nichž největší objem prostředků plyne z Čínské lidové banky.

Preferenční dohody

Preferenční obchodní dohody z velké části vyplývají z dohod uzavřených v rámci WTO, které jsou členy jak Čína, tak většina zemí SSA. V rámci WTO tedy Čína uzavřela

¹⁴⁰ Dijk, Meine Pieter van, *New Presence of China in Africa*; Amsterdam University Press, Amsterdam, 2009 str. 85, ISBN 978-90-48-51064-1

doložku nejvyšších výhod se 41 africkými státy.¹⁴¹ Mimo dohody v rámci WTO uzavírá Čína vedlejší bilaterální dohody s mnoha státy v SSA jako např. s Jihoafrickou Republikou. Mnoho bilaterálních dohod je uzavíráno v rámci FOCAC. Čína přislíbila neustále snižovat bariéry obchodu zejména ve prospěch NRZ. Čína chce zcela eliminovat tarifní překážky obchodu, co se NRZ týče, stejně tak jak tomu je v případě EU. Již nyní Čína eliminovala tarifní překážky u 97 % produktů.¹⁴² Cílem Číny je vytvořit zóny volného obchodu, které by se v mnohém inspirovaly EU a jejími Dohodami o ekonomickém partnerství. Čína se již na poslední ministerské konferenci v rámci FOCAC zavázala ustanovit pracovní skupinu složenou z čínských zástupců a zástupců jednotlivých afrických zemí, která by měla vypracovat plán jak co nejrychleji dosáhnout úplné eliminace tarifních opatření v případě NRZ. Čína také podporuje promoční akce afrických výrobců a zavázala se přijímat zástupce afrických podniků na veletrzích za účelem seznámení čínského spotřebitele s africkými výrobky.¹⁴³ Čína v tomto samozřejmě nečiní pouze jednostranné kroky a oznámila, že nadále hodlá v širším měřítku pronikat na africké trhy se svou produkcí. Vytvořením zóny volného obchodu tak Čína pomůže africkým výrobcům pronikat na její trh, ale tento mechanismus samozřejmě funguje i recipročně, což bude vyhovovat i čínským exportérům.

Investice a speciální ekonomické zóny

Čínské investice v SSA směřují do mnoha odvětví a zemí. Z prohlášení, publikovaném v rámci 5. Ministerské konference FOCAC a také z prohlášení Ministerstva obchodu Číny v roce 2006, vyplývá zájem dále pokračovat v podpoře oboustranného toku investic. Čína podporuje investice domácích podniků v SSA prostřednictvím preferenčních půjček a dodavatelských úvěrů. V rámci předešlých ministerských konferencí se představitelé Číny i SSA Afriky dohodli na konkrétních krocích pro zvýšení vzájemné investiční aktivity. Bylo uzavřeno mnoho bilaterálních investičních dohod a byla založena (na 4. Ministerské konferenci v rámci FOCAC v roce 2009.) Společná obchodní a

¹⁴¹ Dijk, Meine Pieter van, *New Presence of China in Africa*; Amsterdam University Press, Amsterdam, 2009 str. 102, ISBN 978-90-48-51064-1

¹⁴² Dijk, Meine Pieter van, *New Presence of China in Africa*; Amsterdam University Press, Amsterdam, 2009, str. 103, ISBN 978-90-48-51064-1

¹⁴³ FOCAC, *The Fifth Ministerial Conference of the Forum on China-Africa Cooperation Beijing Action Plan* (2013-2015), 2012, cit. (25. 4. 2014), dostupné z: <http://www.focac.org/eng/lttda/dwjbzjjhys/t954620.htm>

průmyslová komora, která by měla přispět ke konkrétním akcím na podporu obchodu a investic. Čína také přislíbila dále navyšovat prostředky v Čínsko-africkém rozvojovém fondu. Čínští představitelé uvedli, že objem prostředků ve fondu bude postupně navýšen na 5 mld. USD.¹⁴⁴

Čínské přímé zahraniční investice (PZI) v SSA jsou úzce spojeny s obchodem a rozvojovou pomocí. PZI rostly úměrně s růstem obchodu v posledních 10 letech. I když podle čínského ministerstva obchodu rostl objem PZI v Africe průměrně o 46 % ročně v období 2000-2010, podíl čínských investic v SSA v porovnání s celkovým objemem odchozích PZI zůstává stále malý (0,2 % v roce 1991 a 5,9 % v roce 2007).¹⁴⁵ Měřit celkový objem a tok zahraničních investic je však velmi složité a je téměř nemožné dosáhnout přesných výsledků. Mnoho zahraničních investic plynoucích do SSA putuje přes čínské podniky registrované v Hongkongu, Malajsii atd. Ačkoli hlavními investory v SSA zůstávají EU a USA, tempo růstu přitékajících PZI z Číny se neustále zvyšuje. V roce 2009 přiteklo do tohoto regionu o 81 % více investic v porovnání s rokem 2008.¹⁴⁶

Největší příjemci čínských PZI jsou zároveň největšími obchodními partnery Číny a jedná se především o země bohaté na suroviny. Největšími příjemci PZI jsou tedy Nigérie, Jižní Afrika, Zambie, Čad, Rovnická Guinea a Angola. Většina čínských společností, které investují do strategických sektorů jako je těžba ropy, minerálů a kovů, či do velkých infrastrukturních projektů, je státem vlastněných (centrální vládou i lokálními vládami). Nejvíce prostředků tedy plyne do těžebního sektoru, dále do obchodních a finančních služeb, přepravy a telekomunikací. Menší objem investic v režii soukromých podniků poté plyne do velkoobchodu a maloobchodu.¹⁴⁷

Pro země SSA a Čínu je klíčovou oblastí investování do infrastruktury (těžební, energetické a dopravní. Ta je z historického hlediska prvním sektorem, do kterého začaly PZI v SSA plynout. Jedná se o strategický sektor zejména z hlediska efektivity obchodní spolupráce. Čína se tak angažuje v budování komunikací směřujících z vnitra kontinentu směrem k přístavům, aby tak zefektivnila dovoz především ropy, minerálů a kovů. Pro SSA je pak rozvoj infrastruktury podmínkou dalšího rozvoje. Studie zabývající se

¹⁴⁴ Dijk, Meine Pieter van, *New Presence of China in Africa*; Amsterdam University Press, Amsterdam, 2009 str. 85, ISBN 978-90-48-51064-1

¹⁴⁵ Renard M. F., *China's Trade and FDI in Africa*, ADBG, Ghana, 2011, str. 18, dostupné z: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Working%20126.pdf>

¹⁴⁶ Renard M. F., *China's Trade and FDI in Africa*, ADBG, Ghana, 2011, str. 18, dostupné z: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Working%20126.pdf>

¹⁴⁷ Renard M. F., *China's Trade and FDI in Africa*, ADBG, Ghana, 2011, str. 20, dostupné z: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Working%20126.pdf>

rozvojem infrastruktury odhalila, že pro potřebný rozvoj infrastruktury v rámci kontinentu je nutné, aby ročně do tohoto sektoru přiteklo 93 mld. USD.¹⁴⁸ Největší příjemci čínských prostředků do infrastruktury jsou Nigérie, Angola a Etiopie. Čína přispívá zejména na budování elektráren, silnic a železnice. Dále také na rozvoj informační infrastruktury.

Afričtí lídři se také inspiroují zakládáním speciálních ekonomických zón (SEZ), jejichž realizace v Číně byla ze strany zahraničních investorů velmi vítána a jednalo se o jeden z prvních nástrojů, který podpořil čínský růst. Čína aktivně podporuje vznik SEZ i v zahraničí za účelem rozšíření trhů pro čínské produkty a služby. Díky podpoře těchto zón se také Číně daří sjednávat preferenční obchodní dohody a přesouvat část pracovně náročné produkce do zahraničí. Nicméně SEZ, na nichž se Čína aktivně podílela, zatím netvoří požadované výstupy. Nepodařilo se díky jejich založení podstatně zvýšit příliv investic a ani podíl na tvorbě pracovních míst není prozatím příliš významný. SSB provedla výzkum několika těchto zón v Etiopii a v Nigérii a došla k následujícím závěrům:

- je nutné zejména posílit spolupráci mezi vládami a společnostmi působícími v SEZ.
- zajistit více finančních prostředků pro budování infrastruktury v rámci SEZ a lépe propojit rozvoj SEZ s rozvojem urbánních oblastí.¹⁴⁹

Další Čínou podporované ekonomické zóny, které se nachází v Zambii, Ugandě, Mosambiku, Angole, či v Tanzanii také stále nenaplnily očekávání v podobě většího přílivu zahraničního kapitálu.

Rozvojová pomoc a její formy

Formální rozvojová spolupráce mezi Čínou a Afrikou se datuje již do roku 1955. Až do poloviny 90. let směřovala čínská pomoc do SSA především za účelem podpory

¹⁴⁸ Renard M. F., China's Trade and FDI in Africa, ADBG, Ghana, 2011, str. 20, dostupné z: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Working%20126.pdf>

¹⁴⁹ Schiere R., Ndikumana L., Walkenhorst P., China and Africa: An Emerging Partnership for Development?, African Development Bank, 2011, ISBN 978-9973-071-86-6, str. 4, dostupné z: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Anglaischina.pdf>

hnutí, bojujících za nezávislost a také na podporu zemí, které podpořily čínskou politiku vůči Tchaj-wanu.¹⁵⁰ Čína poskytovala tuto pomoc navzdory faktu, že až do roku 1990 bylo její HDP na obyvatele nižší než průměr států SSA.¹⁵¹ Svou pomocí si však zavázala mnoho vrcholných představitelů v tomto regionu, kteří pak Čínu podporovali např. na půdě OSN. Tento motiv samozřejmě dál přetrvává, ačkoli ve 21. století již Čína sleduje podporou rozvoje zemí SSA mnohem více strategických zájmů. Čína také odmítá označení jako dárcce rozvojové pomoci a chce být spíše vnímána jako strategický partner pro ostatní země jižní polokoule, SSA nevyjímaje. Čínskou rozvojovou pomoc můžeme rozdělit do čtyř skupin.

První je pomoc při strategických projektech v podobě nízkoúročeného financování. Do roku 2005 se Čína v SSA podílela na 800 projektech, mezi nimi i vlajkové projekty jako např. zbudování železnice ze Zambie do Tanzanie, či výstavba hydroelektráren napříč regionem. Financování v drtivé většině případů probíhá přes Čínskou exportní a importní banku. Jakmile je podepsána dohoda o stavbě projektu, čínské firmy ji realizují a následně jsou jim náklady proplaceny ze strany této banky.¹⁵²

Druhá forma pomoci se týká anulace dluhů a to zejména dluhů NRZ, jejichž dluh ve výši 1,2 mld. USD Čína zrušila v roce 2004 a nadále anulaci používá jako formu rozvojové pomoci.¹⁵³ Tato forma pomoci je často kritizována, kdy podle mnoho odborníků pouhá anulace dluhu nepřiměje tyto země lépe nakládat se získanými prostředky.

Třetí formou pomoci je spolupráce v oblasti lidských zdrojů. Čínský fond pro rozvoj v oblasti lidských zdrojů v Africe poskytl stipendia 15 600 studentům a financoval školení pro bezmála 10 000 čínských průmyslových pracovníků.¹⁵⁴ Na 5. Ministerské konferenci FOCAC bylo rozhodnuto, že Čína do roku 2015 poskytne rekvalifikační programy pro více jak 30 000 pracovníků z různých sektorů a nabídne africkým studentům

¹⁵⁰ Kaplinsky R., McCormick D., Morris M., China and Sub Saharan Africa: Impacts and Challenges of a Growing Relationship, Washington, DC, 2008, str. 13, dostupné z: <http://www.sais-jhu.edu/sites/default/files/The-Impact-of-China-on-Sub-Sahara-Africa.pdf>

¹⁵¹ Dijk, M. P., New Presence of China in Africa; Amsterdam University Press, Amsterdam, 2009, str. 58, ISBN 978-90-48-51064-

¹⁵² Dijk, M. P., New Presence of China in Africa; Amsterdam University Press, Amsterdam, 2009, str. 58, ISBN 978-90-48-51064-

¹⁵³ Dijk, M. P., New Presence of China in Africa; Amsterdam University Press, Amsterdam, 2009, str. 57, ISBN 978-90-48-51064-

¹⁵⁴ Kaplinsky R., McCormick D., Morris M., China and Sub Saharan Africa: Impacts and Challenges of a Growing Relationship, Washington, DC, 2008, str. 13, dostupné z: <http://www.sais-jhu.edu/sites/default/files/The-Impact-of-China-on-Sub-Sahara-Africa.pdf>

na 18 000 vládou financovaných stipendií.¹⁵⁵ Čína tímto sleduje hned několik zájmů. Jedna z oblastí, kde je v souvislosti s udržitelným rozvojem Čína mnohdy silně kritizována, je právě zaměstnávání místního obyvatelstva. Na vyšších pozicích čínských společností působících v SSA ve většině případů působí čínští pracovníci. Představitelé zemí SSA toto kritizují a argumentují, že takto neporoste počet kvalifikovaných pracovníků, kterých je v SSA stále velmi málo. Také si v rámci těchto programů Čína „vychová“ budoucí vedoucí pracovníky v souladu s jejich požadavky, kteří poté mohou působit na vyšších pozicích v čínských firmách v SSA, což je velmi výhodné z hlediska vzájemných sociálních i obchodních vztahů.

Čtvrtou formou je poté poskytnutí asistence při vzdělávání pedagogů a lékařů. Nejvíce finančních prostředků plyne do infrastruktury a na anulaci dluhů. Obě tyto formy pomoci jsou také mnohdy silně kritizovány. Čína je kritizována, že anuluje dluh zemím, které nemají zpracovány plány na použití finančních prostředků a kde hrozí, že volné finanční prostředky budou použity proti obyvatelstvu a to zejména v případě opresivních režimů. Infrastrukturní projekty jsou poté kritizovány z důvodu velmi negativního dopadu na životní prostředí.

Celkově vzato je Čína kritizována za to, že prostředky pomoci nesledují zájmy zlepšení životního prostředí, lidských práv a růst životní úrovně obyvatelstva. Nejvíce prostředků pomoci směřuje do zemí, s nimiž má Čína dlouhodobě dobré diplomatické styky a jsou úzce vázané na PZI. Tudíž největší příjemci rozvojové pomoci korespondují s největšími příjemci PZI a největšími obchodními partnery.

3.2.3. Případové studie: Angola, Nigérie

Angola

Angola je jedním ze strategických obchodních partnerů Číny v regionu SSA. Je také jednou ze zemí, které mají s Čínou kladnou obchodní bilanci a to především díky velkým zásobám ropy. Angola patří mezi 20 zemí s největšími zásobami ropy a zemního

¹⁵⁵ FOAC, The Fifth Ministerial Conference of the Forum on China-Africa Cooperation Beijing Action Plan (2013-2015), 2012, cit. (27. 4. 2014), dostupné z: <http://www.focac.org/eng/lttda/dwjbzjjhys/t954620.htm>

plynu. Od roku 1992, kdy skončila třicet let trvající občanská válka, zaznamenala Angola markantní růst HDP.

Angola je jednou z NRZ, která se těší preferenčnímu jednání ze strany Číny. Vzhledem k tomu, že vývoz ropy je osvobozen od tarifních překážek je export této komodity do Číny pro Angolu extrémně výnosný a to i díky rostoucí čínské poptávce po ropě, jež zvyšuje cenu této komodity na světových trzích. Export Angoly do Číny, v roce 2008 tvořila z 99,9 % ropa.¹⁵⁶ Angola by také mohla využít preferenčního ujednání s Čínou v případě vývozu průmyslových výrobků. Otázkou zůstává, zda Angola využije prostředků plynoucích z ropy a investuje je do rozvoje sekundárního sektoru.

Režim v Angole je silně kritizován ze strany západních zemí, nicméně do EU a USA plyne na 45 % celkových exportů Angoly.¹⁵⁷ Také organizace jako Transparency International a OECD nahlíží na Angolu jako na jednu z nejvíce zkorumpovaných zemí a co se přerozdělování peněz státního rozpočtu týče, nejvíce neefektivních zemí (mezi lety 1997-2002 zmizelo z veřejného rozpočtu 4,2 mld. USD neznámo kam).¹⁵⁸

V návaznosti na zkorumpovanost státního aparátu odepřel Mezinárodní měnový fond (MMF) Angole další půjčky, pokud neučiní veřejný rozpočet více transparentní. Čína na toto velice rychle reagovala nabídkou preferenční půjčky v hodnotě 2 mld. USD výměnou za ropu.¹⁵⁹ Mezi lety 2003-2004 se tak zvýšil podíl exportu angolské ropy do Číny, na celkovém exportu této komodity, o téměř 15 %.¹⁶⁰ V roce 2007 Čína tuto půjčku, podmíněnou vývozem ropy, rozšířila o dalších 7-8 mld. USD prostřednictvím Exportní a importní banky, kdy oficiální stanovisko uvádělo, že peníze putují do Angoly na poválečnou obnovu. Čína se také angažuje v budování dopravní infrastruktury, nemocnic a v telekomunikačních službách. Na toto jsou ovšem v drtivé většině najímány čínské podniky, které pak také inkasují veškeré platby. Čína tedy nedává příliš prostoru domácímu průmyslu se dále rozvíjet. Příkladem je investiční projekt výstavby obytných

¹⁵⁶ Sandrey R., The impact of China-Africa Trade Relations: The Case of Angola, Nairobi, 2009, str. 16, dostupné z: <http://dspace.cigilibrary.org/jspui/bitstream/123456789/32375/1/Angola-TradeStudy.pdf?1>

¹⁵⁷ Sandrey R., The impact of China-Africa Trade Relations: The Case of Angola, Nairobi, 2009, str. 15, dostupné z: <http://dspace.cigilibrary.org/jspui/bitstream/123456789/32375/1/Angola-TradeStudy.pdf?1>

¹⁵⁸ Keenan, P. J., Curse or Cure? China, Africa, and the Effects of Unconditioned Wealth, University of Illinois College of Law, 2009, str. 18, dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1102789

¹⁵⁹ Keenan, P. J., Curse or Cure? China, Africa, and the Effects of Unconditioned Wealth, University of Illinois College of Law, 2009, str. 18, dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1102789

¹⁶⁰ Sandrey R., The impact of China-Africa Trade Relations: The Case of Angola, Nairobi, 2009, str. 15, dostupné z: <http://dspace.cigilibrary.org/jspui/bitstream/123456789/32375/1/Angola-TradeStudy.pdf?1>

částí na předměstí Luandy, v hodnotě 3,5 mld. USD, zahájený v roce 2008. Byty realizované tímto projektem pojmu na 200 000 lidí.¹⁶¹ Čína tak vyšla vstříc vrcholným představitelům Angoly. Ti považovali tento projekt za klíčový v rámci národní rekonstrukce po občanské válce. Očekávala se také zvýšená zaměstnanost v této oblasti. Ovšem čínské podniky najali především své pracovníky a to především do vedoucích pozic. Také většina materiálu byla dovezena z Číny. Nicméně v roce 2009 byl ve spolupráci s Čínou spuštěn další program výstavby obytných domů, kdy Čína přislíbila finanční pomoc při výstavbě bytů pro nejméně jeden milion obyvatel.¹⁶²

Čína své půjčky Angole, které poskytla na dalších 17 let, nepodmiňuje zlepšením životní úrovně obyvatelstva, za což je silně kritizována. Je to však v souladu s čínskou politikou nevměšování se, nikoliv však v souladu s principy Pekingského konsenzu, kde Čína klade důraz na udržitelný rozvoj v rámci vzájemné spolupráce. Navíc téměř všechny prostředky z fondů na rozvoj byly použity na stavbu železnice z těžební oblasti k přístavům, což samozřejmě Číně při dovozu ropy šetří značně náklady, nicméně nijak neprospívá místnímu rozvoji. Mnoho odborníků tvrdí, že země bohaté na suroviny se rozvíjí pomaleji, než ostatní rozvojové země a to zejména kvůli spoléhání se na příjmy z ropy, což v kombinaci se špatným institucionálním zázemím a malou odborností vládních aparátů nevede k rozvoji ostatních odvětví.

Dle studie prováděné mezi lety 2000-2005 však prokazatelně těží z obchodu s Čínou země na suroviny bohaté.¹⁶³ Nejen díky kladné obchodní bilanci, ale také díky pozitivní korelaci objemu vzájemného obchodu, investic a rozvojové pomoci. Pro Angolu je tedy Čína alternativní obchodní partner vůči zemím západu, které na ni vyvíjí tlak, co se nadměrné korupce a špatné správy státního rozpočtu týče. Angola je však nyní z velké části závislá na růstu Číny a její poptávce po ropě, která ovlivňuje světové ceny a vzhledem ke stoupající závislosti země na export do Číny by mohl i menší výkyv čínské poptávky v budoucnu zpomalit růst. V současnosti je Čína bezesporu pro Angolu perspektivním partnerem pro vzájemný obchod a stala se alternativou pro získání prostředků potřebných pro poválečný rozvoj země. Čína ze vzájemné spolupráce těží a daří

¹⁶¹ Centre for Chinese Studies, China's involvement in Angola: Mutually Beneficial commercial pragmatism? The China monitor Issue 38, 2009, str.7, dostupné z: <http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2009/05/china-monitor-march-2009.pdf>

¹⁶² Centre for Chinese Studies, China's involvement in Angola: Mutually Beneficial commercial pragmatism? The China monitor Issue 38, 2009, str. 8, dostupné z: <http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2009/05/china-monitor-march-2009.pdf>

¹⁶³ Sandrey R., The impact of China-Africa Trade Relations: The Case of Angola, Nairobi, 2009, str. 23, dostupné z: <http://dspace.cigilibrary.org/jspui/bitstream/123456789/32375/1/Angola-TradeStudy.pdf?1>

se jí i v tomto případě sledovat své zájmy v SSA v podobě importu zdrojů a oslabení sféry vlivu západních zemí. Rostoucí orientace na obchod s Čínou však není pro Angolu zatím zárukou dlouhodobého stabilního rozvoje.

Nigérie

Nigérie je v regionu SSA klíčovou zemí pro další rozvoj a stabilitu v regionu. V zemi žije na 170 milionů obyvatel a jedná se o druhou největší ekonomiku v oblasti. Nigérie také disponuje velkými zásobami ropy, což ovšem nepřispívá k růstu životní úrovně v zemi. Nigérie trpí stejně jako většina afrických zemí nedostatkem infrastruktury a špatnou vládní správou. Zemi navíc sužují časté nepokoje a konflikty způsobené především etnickou diversitou kontinentu. K posledním konfliktů došlo také s posledními volbami v roce 2011.¹⁶⁴ Pro Čínu je však Nigérie výhodný partner jak z hlediska dovozu zdrojů, tak z hlediska exportu na jeden z největších trhů v SSA.

Počátky diplomatických vazeb s Čínou se datují do roku 1971, kdy byla podepsána bilaterální dohoda o spolupráci, která byla založena především na hlavních principech čínské zahraniční politiky.¹⁶⁵ Následně po vyhlášení nezávislosti v roce 1960 však nebyla navázání politických a obchodních vazeb nigerijská vláda příliš nakloněna. Nigérie jako bývalá kolonie Velké Británie nepokrytě deklarovala svůj anti-komunistický postoj a zprvu zcela odmítala jakékoli vazby na socialistické země. Rok 1971 přinesl první diplomatické vazby a nigerijští představitelé začali vnímat Čínu jako perspektivního partnera zejména díky rychlému rozvoji čínské ekonomiky a zejména poté průmyslu, kdy Čína využila zahraniční kapitál koncentrovaný ve SOZ pro rozvoj technologií na svém území. V současnosti jsou vzájemné ekonomické vztahy Číny a Nigérie postaveny na Dohodě o ekonomické, vědecké a technické spolupráci z roku 1982, Dohodě o kulturní a akademické spolupráci a na dohodách z roku 1997 týkajících se podpory a ochrany vzájemných investic, spolupráce v oblasti elektrické energie, ocelářském průmyslu a ropném průmyslu.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Ploch L., Nigeria, Current Issues and U.S. Policy, Congressional Research Service, Washington DC, 2013, str. 1, dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33964.pdf>

¹⁶⁵ Udeala S. O., Nigeria-China Economic relations Under the South-South Cooperation, African Journal of International Affairs, Vol. 13, str. 62, dostupné z: <http://www.ajol.info/index.php/ajia/article/viewFile/99573/88858>

¹⁶⁶ Udeala S. O., Nigeria-China Economic relations Under the South-South Cooperation, African Journal of International Affairs, Vol. 13, str. 62, dostupné z: <http://www.ajol.info/index.php/ajia/article/viewFile/99573/88858>

Zlom v čínsko-nigerijské spolupráci přišel v roce 1995, kdy západní země, tradiční obchodní partneři, odsoudili režim reprezentovaný generálem Sani Abachou za masakry opozičních politiků a zločiny páchané na obyvatelstvu. Čína využila výpadku obchodu mezi Nigérií a tradičními partnery. Od roku 1995 začal objem vzájemného obchodu postupně narůstat. Čína také uzavřela dohodu o rekonstrukci nigerijské železnice v hodnotě 529 mil. USD.¹⁶⁷ Vzájemné obchodní vazby byly posíleny i po zvolení demokratické vlády v roce 1999, kdy byla Číně udělena těžební licence výměnou za investice do ropného průmyslu a infrastruktury v hodnotě 4 mld. USD.¹⁶⁸ V roce 2008 pak byly uzavřeny dohody o financování stavby nemocnic, čínsko-afrických kulturních center atd. Čína se tak podařilo získat vliv ve velmi strategicky důležité zemi SSA, kde dříve působily především USA a EU.

Obchodní politika Číny v Nigérii se však v mnohém liší od přístupu k Angole. Nigérie má s Čínou zápornou obchodní bilanci a to i přes export značného množství ropy a primární produkce. Čína již od počátku navázání obchodních vztahů s Nigérií využívá velký potenciál místního trhu k exportu průmyslové produkce a spotřebního zboží. Import Nigérie z Číny vzrostl mezi lety 1999-2000 více jak dvanásťnásobně. Export do Číny vzrostl ve stejném období více jak desetinásobně.¹⁶⁹ Struktura obchodní bilance se však podobá většině obchodních vztahů mezi vyspělými zeměmi a zeměmi rozvojovými. Čína získává důležité zdroje (ropa činí 85 % celkového dovozu Číny z Nigérie)¹⁷⁰ a navíc se jí daří uplatnit své zboží na Nigerijském trhu. To lze považovat, vzhledem k turbulentnímu prostředí posledních let na vyspělých trzích za pragmatický přístup. V Nigérii působilo v roce 1982 na 500 podniků vyrábějících textil, poté co do země začaly pronikat čínské podniky a výrobky, snížil se jejich počet na 100.¹⁷¹

Čína tak získala nový trh, ale nevyvíjí aktivitu k uzavírání bilaterálních smluv, které by směřovali k rozvoji nigerijského průmyslu a rozvojové projekty ve většině případů realizují čínské firmy. Pro Nigérii je klíčové, aby uzavřela s Čínou smlouvy, které by přiměly a přesvědčily čínské podniky odebírat produkty také nigerijských společností a to

¹⁶⁷ Udeala S. O., Nigeria-China Economic relations Under the South-South Cooperation, African Journal of International Affairs, Vol. 13, str. 66, dostupné z: <http://www.ajol.info/index.php/ajia/article/viewFile/99573/88858>

¹⁶⁸ Udeala S. O., Nigeria-China Economic relations Under the South-South Cooperation, African Journal of International Affairs, Vol. 13, str. 66, dostupné z: <http://www.ajol.info/index.php/ajia/article/viewFile/99573/88858>

¹⁶⁹ Udeala S. O., Nigeria-China Economic relations Under the South-South Cooperation, African Journal of International Affairs, Vol. 13, str. 76, dostupné z: <http://www.ajol.info/index.php/ajia/article/viewFile/99573/88858>

¹⁷⁰ Udeala S. O., Nigeria-China Economic relations Under the South-South Cooperation, African Journal of International Affairs, Vol. 13, str. 77, dostupné z: <http://www.ajol.info/index.php/ajia/article/viewFile/99573/88858>

¹⁷¹ The Economist, China and Africa debate, cit. (18. 4. 2014), dostupné z: <http://www.economist.com/debate/days/view/465>

nejen při realizaci projektů v Nigérii. Další z kroků, které by mohli přispět k větší rovnováze obchodních vztahů je budovat více výrobních společností na nigerijském území a ne pouze prodávat finální produkci prostřednictvím obchodních firem.¹⁷² Prozatím se v případě těchto dvou zemí nejedná o vyrovnané partnerství a ze strany Číny, která sleduje cíle proexportní politiky a zajištění zdrojů pro rostoucí průmysl, nelze očekávat aktivita vedoucí k rovnocennému postavení. Čína získala své současné postavení z velké části díky vlastní odhodlanosti stanovit si principy vlastního směřování a rozvoje a v tomto přístupu nehodlá bránit ani svým obchodním partnerům. V mnohém tedy záleží na představitelích Nigérie, zda na Čínu, například i prostřednictvím ECOWAS, vyvine tlak k uzavírání bilaterálních smluv, které by současné rozložení sil vyvážily a jakým způsobem dokáže s Čínou vyjednávat. Pokud se Nigérii podaří najít společná témata do budoucnosti a prosadit své zájmy skrze potřeby Číny. V tomto případě tedy potřebu zdrojů a nových trhů.

¹⁷² Udeala S. O., Nigeria-China Economic relations Under the South-South Cooperation, African Journal of International Affairs, Vol. 13, str. 81, dostupné z: <http://www.ajol.info/index.php/ajia/article/viewFile/99573/88858>

Závěr

Čína se stala, díky úspěšným reformám a gradualistickému přístupu s jakým jednotlivé reformní kroky zaváděla, druhou největší ekonomikou světa a jedním z nejvlivnějších subjektů světové ekonomiky. Transformace probíhala dle vlastních principů zdůrazňujících mimo jiné suverenitu státu při implementaci jednotlivých reformních kroků. Tyto principy označil Joshua Cooper Ramo v roce 2004 jako Pekingský konsenzus. Označil jej za novou alternativu vývoje vůči Washingtonskému konsenzu, kterým se řídila transformace ekonomik mimo jiné i v subsaharské Africe. Washingtonský konsenzus je dnes mnohými rozvojovými zeměmi SSA kritizován, protože implementace jeho principů nevedla k rozvoji regionu. Země SSA se tak začaly obracet k jiné alternativě rozvoje v podobě Pekingského konsenzu.

Ačkoli obchodní vztahy se zeměmi SSA navazovala Čína již od 70. let, k opravdu dynamickému rozvoji obchodní spolupráce došlo v posledním desetiletí, kdy mnohonásobně rostl objem vzájemného obchodu a to v průměru o 40 % ročně. Země jako Angola, Nigérie, Jihoafrická republika, Čad, Republika Kongo postupně přesměrovaly velkou část svého exportu a importu na Čínu a to na úkor tradičních obchodních partnerů USA a zemí EU. Čína se zaměřuje na úzkou spolupráci především se státy, které jsou surovinově dobře vybaveny a kde je potenciál místního trhu pro export čínské produkce. Např. Nigérie splňuje oba předpoklady. Velké zásoby ropy, kovů a nerostů činí z této země pro Čínu strategického partnera pro dovoz zdrojů potřebných pro další rozvoj a zároveň velký nigerijský trh může v budoucnu pojmout značnou část čínské produkce. Důvodů dynamického rozvoje spolupráce je hned několik.

Čína pro svůj další rozvoj, který není v současné době možné zpomalit, aniž by se země dostala do vážných ekonomických problémů souvisejících především s udržitelným růstem, potřebuje dále inovovat a rozvíjet průmyslovou výrobu směrem k větší efektivitě a intenzivnímu růstu. K tomu potřebuje Čína velké zásoby ropy a dalších surovin v podobě vzácných kovů, uhlí atd. Vzhledem k tomu, že v současnosti nemůže Čína dovážet, kvůli již uzavřeným dohodám, větší objem ropy z Blízkého východu, navázala spolupráci se zeměmi SSA, které disponují jednou desetinou vytěžitelných zásob ropy. Rozvoj spolupráce v rámci Jih-Jih je pro Čínu strategickým faktorem z hlediska rozvojové spolupráce a prosazení svých zájmů v mezinárodních organizacích. Již v 70. letech

poskytovala zemím SSA rozvojovou pomoc, což vedlo k podpoře Číny mnoha států v tomto regionu při získání křesla v Radě bezpečnosti OSN. Rozvojovou pomoc Čína poskytovala i zemím, které byly v té době fakticky vyspělejší, co se HDP na obyvatele týče, než ČLR samotná. Země SSA pak spoléhají, že vzájemná kooperace povede k prosazování zájmů rozvojových zemí ze strany Číny a podaří se tak vyvinout větší tlak na obchodní politiku západních zemí.

Země subsaharské Afriky vidí v Číně a Pekingském konsenzu novou alternativu mezinárodní spolupráce. Pekingský konsenzus klade důraz na suverenitu států a větší asymetrii ve světové ekonomice, která by pomohla posunout se rozvojovým zemím z „periferie“ globální ekonomiky. Společný zájem posílit postavení zemí jižní polokoule je tak společnou motivací pro rozvoj další spolupráce. Také fakt, že Čína není demokratický stát, neřídila se transformací po vzoru západních zemí a otevírala svůj trh postupně (při zachování protekcionistických opatření na ochranu vlastních podnikatelských subjektů a státních průmyslových společností), a přesto se jí podařilo vyvinout ve světovou obchodní velmoc, která již dnes ovlivňuje růst světového HDP, přispívá k většímu zájmu SSA o vzájemnou spolupráci. Mnoho afrických vůdců nevnímá pozitivně přístup západních zemí, které dle nich vystupují v nadřazené pozici a příliš zasahují do vnitřních záležitostí jednotlivých zemí. Proto oceňují přístup Číny, která zdůrazňuje rovnost ve vzájemných obchodních vztazích a nemá tendence zasahovat do vnitrostátní politiky svých obchodních partnerů.

K prosazování a aplikaci své obchodní politiky v regionu subsaharská Afrika slouží Číně široké spektrum nástrojů. Jedním z hlavních nástrojů je však budování pozitivního vnímání Číny, jakožto rovnocenného obchodního partnera, který dobře chápe potřeby rozvojových zemí, protože sdílí mnoho problémů, s nimiž se země SSA potýkají. Čína také nepřímo posiluje také negativní vnímání bývalých koloniálních mocností. Zakládající listina Fóra k čínsko-africké spolupráci (FOCAC) přímo uvádí, že toto fórum má vytvořit platformu pro rovnocennou spolupráci mezi zeměmi, které se vypořádávají se zničujícími účinky kolonialismu, vytvářející protiváhu hegemonii a dominanci západu. Právě FOCAC slouží k vzájemnému dialogu a uzavírání multilaterálních a bilaterálních dohod prohlubujících obchodní spolupráci a také k lepší koordinaci subjektů zahraniční obchodní politiky Číny. V rámci FOCAC je jednáno o základních bodech budoucí sino-africké spolupráce v oblastech vzájemného obchodu, investic a rozvojové pomoci. Další nástroje čínské obchodní politiky v podobě PZI a rozvojové pomoci putují do SSA zejména za

účelem větší dynamiky a efektivity vzájemného obchodu. Největší obchodní partneři Číny Angola, Nigérie, či Republika Kongo jsou také zároveň největšími příjemci investic a rozvojové pomoci. Většina čínských investic putuje do projektů na podporu těžby ropy, kovů atd. a také na rozvoj dopravní infrastruktury, zejména směrem z vnitrozemí k přístavům, což napomáhá efektivnějšímu obchodu. Čínské investice a rozvojová pomoc se dále soustředí i na oblast lidských zdrojů a budování nemocnic či škol. Dále také na populární projekty budování stadionů, zábavních center apod. Tyto projekty činí čínskou rozvojovou pomoc srozumitelnější pro většinu afrického obyvatelstva, než je tomu v případě pomoci západních zemí, které se soustředí na strukturální projekty.

Otázkou však zůstává, zda je tato spolupráce z dlouhodobého hlediska udržitelná a výhodná i pro země SSA. Čína se snaží stavět do role partnera z řad rozvojových zemí, nicméně struktura vzájemného obchodu připomíná spíše vztah rozvinuté země vůči zemím rozvíjejícím se. Čína dováží suroviny a nezpracovanou průmyslovou produkci, ale do SSA vyváží široké spektrum zboží, jak průmyslového v podobě strojů a přepravních zařízení, tak spotřebního. Navíc čínské společnosti realizující rozvojové projekty v jednotlivých zemích dovážejí materiál z Číny a nedávají tak příliš prostoru místnímu průmyslu se dále rozvíjet. Čína také poskytuje preferenční půjčky a rozvojovou pomoc výměnou za těžební práva v jednotlivých zemích. Vzhledem k tomu, že tyto půjčky nejsou dále ničím podmíněny, dochází vzhledem k vysoké korupci a špatnému institucionálnímu zázemí k neefektivnímu využití prostředků z nich plynoucích. Faktem také zůstává, že obchodní politika Číny je v tomto regionu výhodná zejména pro surovinově bohaté země. V zemích, které nedisponují ropou, kovy, či nerosty dochází spíše k zaplavení trhu levným čínským zbožím a likvidaci místního průmyslu.

Obchodní politika Číny sleduje v SSA především vlastní zájmy. Díky silné vyjednávací pozici a jasným cílům obchodní politiky se Číně daří realizovat své strategické záměry. Prosadit se jí podařilo také díky využití trhů zemí, s kterými západní státy odmítly více spolupracovat s ohledem na porušování lidských práv a korupci (Angola, Nigérie). To, že Čína sleduje své vlastní zájmy, však nebrání zemím SSA využít obchodní spolupráci ve svůj prospěch. Africké státy musí zlepšit koordinaci své obchodní politiky a vytvořit tak relevantnější protiváhu čínské dominanci. Stejně tak, jako SSA potřebuje finanční zdroje, které jí momentálně plynou z Číny v podobě příjmů z exportu surovin, PZI a rozvojové pomoci, stávají se trhy SSA pro Čínu strategickým regionem v oblasti obstarání zdrojů dalšího rozvoje a získání partnerů k vytvoření protiváhy západním zemím

ve světové ekonomice. Tlak na uzavírání výhodnějších bilaterálních a multilaterálních dohod, které by například zajistily větší spolupráci čínských a afrických společností v rámci rozvojových projektů, čímž by docházelo k rozvoji průmyslu v rámci SSA, lze uplatnit také prostřednictvím regionálních uskupení, kde je možné využít silnější vyjednávací pozici. Vzájemné potřeby a také společná identita rozvojových zemí, společně se stejnými zájmy prosadit větší asymetrii ve světové ekonomice jsou důvody, které budou hnát spolupráci SSA a Číny kupředu. Také vzhledem k dlouhodobým dohodám v oblasti vzájemné spolupráce lze očekávat, že se čínský vliv v tomto regionu bude na úkor západních zemí v budoucnu dále rozšiřovat.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

African Development Report 2012 -Main Drivers of Africa's Economic Performance, Ghana, 2013, ISBN 978-9938-882-001

African Economic Outlook, special theme: Africa and its Emerging Partners, IMF, 2011, ISBN 978-92-64-11178-3

Alden, Chris; LARGE, Daniel; OLIVEIRA, Ricardo Soares de. China returns to Africa: a rising power and a continent embrace. London, Hurst, 2008, ISBN 978-1-85065-886-3

Burnett; Manji, Patrick; Firoze, From the Slave Trade to 'Free' Trade : How Trade Undermines Democracy and Justice in Africa, Capetown, ZAF, 2011, ISBN 978-0-95456-374-5

Dijk, Meine Pieter van, New Presence of China in Africa; Amsterdam University Press, Amsterdam, 2009, ISBN 978-90-48-51064-1

Herd R., OECD Economics Surveys: China, OECD, 2010, ISBN 978-92-64-07668-6

IMF, Regional Economic outlook, Maintaining Growth in an Uncertain World, Washington D.C., 2012, ISBN-13: 978-1-47551-079-9

IMF, Regional Economic Outlook: Sub-Saharan Africa – Sustaining the Expansion, Washington D.C., 2011, ISBN-13 978-1-61635-125-0

Kunešová H., Cihelková, E. a kol., Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy, 2006, str. 269, ISBN: 80-7179-455-4 339

Lundgren C. J., Thomas A. H., York R. C., Boom, bust, or prosperity? Managing Sub-Saharan Africa's Natural Resource wealth, IMF, 2013, ISBN: 978-1-48433-038-8

Maddison A., Chinese Economic performance in the Long run, Development Centre Studies, OECD, 2007, ISBN: 978-92-64-03762-5

Madison, A., OECD, Chinese economic performance in the long run, OECD, 2008, ISBN: 978-92-64-03762-5

Mello L. de, Growth and sustainability in Brazil, China, India, Indonesia and South Africa, OECD, 2010, ISBN 978-92-64-09020-0

OECD, Globalisation and emerging economies, 2008, ISBN 978-92-64-04480-7

Schiere R., Ndikumana L., Walkenhorst P., China and Africa: An Emerging Partnership for Development?, African Development Bank, 2011, ISBN 978-9973-071-86-6

United Nations Economic Commission for Africa, Assessing Regional Integration in Africa V, Ethiopia, 2012, eISBN: 978-92-1-055278-3

World Economic Outlook: Coping with High Debt and Sluggish Growth, IMF, 2012, ISBN 978-1-61635-389-6

Odborné studie

ADBAG, Chinese Trade and Investment Activities in Africa, Policy Brief Vol. 1, Issue 4, 2010, dostupné z:

<http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Chinese%20Trade%20%20Investment%20Activities%20in%20Africa%2020Aug.pdf>

Ademola O. T., Bankole A., Adewuyi A. O., China-Africa Trade Relations: Insights from AERC Scoping Studies, University of Ibadan, Nigeria, 2009, dostupné z:

<http://web.ebscohost.com.ezproxy.vse.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=11&hid=13&sid=e6a9ae59-3575-47d8-9c07-efaf761c5e34%40sessionmgr11>

Africa Growth Initiative, Accelerating Growth Through improved Intra-African Trade, 2012, dostupné z:

http://www.brookings.edu/~media/research/files/reports/2012/1/intra%20african%20trade/01_intra_african_trade_full_report.pdf

Agbeyebe T., Stotsky G. J., WoldeMariam A., Trade Liberalization, Exchange Rate Changes, and Tax Revenue in Sub-Saharan Africa, IMF, 2004, dostupné z:

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp04178.pdf>

Bazika J-Ch. B., The impact of China's Trade Relations in Africa: The case of the Republic of Congo, Brazzaville Kongo, 2009, dostupné z:

<http://dspace.cigilibrary.org/jspui/bitstream/123456789/32414/1/Congo-Chine.pdf?1>

Birdsdall N., Fukuyama F., The Post-Washington Consensus: Development After the Crisis, Foreign Affairs Vol. 90; No. 2, Washington, 2011, dostupné z: http://iis-db.stanford.edu/pubs/23124/foreignaffairs_postwashingtonconsensus.pdf

Biro P., International Rescue Committee, Central African Republic: A deepening crisis, 2013, dostupné z: <http://www.rescue.org/news/central-african-republic-a-deepening-crisis-6436>

BIS, Regional Integration and Trade in Sub-Saharan Africa, Chapter 7, London, 2011, dostupné z:

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/32466/11-978-regional-integration-and-trade-africa.pdf

Carey K., Gupta S., Jacoby U., Sub-Saharan Africa: Forging New Trade Links with Asia, IMF, Washington, 2007, dostupné z:

<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=20261.0>

Centre for Chinese Studies, China's involvement in Angola: Mutually Beneficial commercial pragmatism? The China monitor Issue 38, 2009, dostupné z:

<http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2009/05/china-monitor-march-2009.pdf>

Climas H., Which (if either) is better for African development - the Washington Consensus or the Beijing Consensus? Is there any real difference?, Flinders University, Adelaide, 2010, dostupné z: [http://www.flinders.edu.au/sabs/sis-](http://www.flinders.edu.au/sabs/sis-files/developmentstudies/africa/current/hannaclimas.pdf)

[files/developmentstudies/africa/current/hannaclimas.pdf](http://www.flinders.edu.au/sabs/sis-files/developmentstudies/africa/current/hannaclimas.pdf)

Diebel T., Violent Conflict and State Fragility in Sub-Saharan Africa, Trends, Causes and Politic Options, Presentation at the Scribani Conference "Africa and Europe: Cooperation in a Globalized World", Munich, 2006, dostupné z: [http://inef.uni-](http://inef.uni-due.de/page/documents/td_scribani-04.pdf)

[due.de/page/documents/td_scribani-04.pdf](http://inef.uni-due.de/page/documents/td_scribani-04.pdf)

Duarte P. China and Africa: The Contours of a Partnership, 2012, dostupné z:

http://www.strategicoutlook.org/publications/china_and_africa.pdf

Fredrik Erixon, Patrick Messerlin and Razeen Sally, China's trade policy post-WTO accession: Focus on China-EU relations, European centre for international political economy, 2008, dostupné z: <http://www.ecipe.org/people/fredrik-erixon/other-publications/CHINAS%20TRADE%20POLICY%20POST-WTO%20ACCESSION.%20FOCUS%20ON%20CHINA-EU%20RELATIONS.pdf>

GAO, Sub-Saharan Africa: Trends in U.S. and Chinese Economic Engagement, Washington, DC, 2013, dostupné z: <http://www.gao.gov/assets/660/652041.pdf>

GAO, Sub-Saharan Africa: Trends in U.S. and Chinese Economic Engagement, Washington, DC, 2013, dostupné z: <http://www.gao.gov/assets/660/652041.pdf>

Gazibo M., Mbaiba O., Reordering International Affairs: The Forum on China-Africa Cooperation, Rio Grande, UFRGS, 2008, dostupné z: <http://seer.ufrgs.br/austral/article/viewFile/27992/18014>

Gertler J.J., What is China's accession all about, WTO Secretariat, 2002, dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/Gertler.pdf>

Girouard É., La Chine en Afrique: Néocolonialisme ou nouvel axe de coopération Sud/Sud?, Forum Afrique-Canada, 2008, dostupné z: http://www.ccic.ca/_files/fr/archives/003_acf_2008-04_china_in_africa.pdf

Hellström J., China's emerging role in Africa, FOI, 2009, dostupné z: [http://www.foi.se/Global/V%C3%A5r%20kunskap/S%C3%A4kerhetspolitiska%20studier/Asien/Rapporter och memon/Chinas emerging role in Africa.pdf](http://www.foi.se/Global/V%C3%A5r%20kunskap/S%C3%A4kerhetspolitiska%20studier/Asien/Rapporter%20och%20m%C3%B6ten/Chinas%20emerging%20role%20in%20Africa.pdf)

Hoeffler A., Dealing with consequences of violent conflicts in Africa, Centre for the Study of African Economies, Oxford, 2008, dostupné z: <http://users.ox.ac.uk/~ball0144/consequences.pdf>

Holmberg J., Natural resources in sub-saharan Africa: Assets and vulnerabilities, Brussels, 2007, str. , dostupné z: <http://www.government.se/content/1/c6/08/35/07/1b807683.pdf>
http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/gertler_china.pdf

Huang Y., Rethinking the Beijing Consensus, Asia Policy No. 11, 2011, dostupné z: [http://www.cerium.ca/IMG/pdf/Huang - Beijing Consensus.pdf](http://www.cerium.ca/IMG/pdf/Huang_-_Beijing_Consensus.pdf)

Chemingui M. A., Bchir H. M., The future of African Trade with China under Alternative Trade Liberalization Schemes, African Development Review, Vol. 22, No. S1, 2010,

dostupné z:

<http://web.ebscohost.com.ezproxy.vse.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=12&hid=13&sid=e6a9ae59-3575-47d8-9c07-efaf761c5e34%40sessionmgr11>

Chow G. C., Economic reform and growth in China, Princeton University, Department of Economics, USA, 2004, dostupné z: <http://down.aefweb.net/AefArticles/aef050107.pdf>

Chow G. C., Economic reform and growth in China, Princeton University, Department of Economics, USA, 2004, dostupné z: <http://down.aefweb.net/AefArticles/aef050107.pdf>

Irvine R., „Primacy and Responsibility: China’s Perception of Its International Future,“ China Security, Vol. 6 No. 3, dostupné z: <http://www.chinasecurity.us/images/stories/RogerIrvine.pdf>.

Jacobs B., A Dragon and a Dove? A Comparative overview of Chinese and European Trade Relations with Sub-Saharan Africa, Journal of Current Chinese Affairs n. 40, 2011, dostupné z: www.CurrentChineseAffairs.org

Jones C. V., U.S. Trade and Investment Relations with sub-Saharan Africa and the African Growth and Opportunity Act, Washington D. C., 2012, dostupné z: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL31772.pdf>

Juliet U. E., Price N. G., Does China Transfer Productivity Enhancing Technology to Sub-Saharan Africa? Evidence from Manufacturing Firms, African Development Review, African Development Review, Vol. 22, No. S1, 2010, dostupné z: [http://dostupné.zlibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)1467-8268](http://dostupné.zlibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1467-8268)

[Kanbur R.](#), The Co-Evolution of the Washington Consensus and the Economic Development Discourse, 2008, dostupné z: www.people.cornell.edu/pages/sk145

Kaplinsky R., Ajakayie O, China in Africa: A Relationship in Transition, European Journal of Development Research, 2009, dostupné z: <http://www.palgrave-journals.com/ejdr/journal/v21/n4/full/ejdr200930a.html>

Kaplinsky R., McCormick D., Morris M., China and Sub Saharan Africa: Impacts and Challenges of a Growing Relationship, Washington, DC, 2008, dostupné z: <http://www.sais-jhu.edu/sites/default/files/The-Impact-of-China-on-Sub-Sahara-Africa.pdf>

Keenan, P. J., Curse or Cure? China, Africa, and the Effects of Unconditioned Wealth, University of Illinois College of Law, 2009, dostupné z:

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1102789

Lardy N. R., Trade Liberalization and Its Role in Chinese Economic Growth, Institute for international economic, Washington D.C., 2003, dostupné z:

<http://www.imf.org/external/np/apd/seminars/2003/newdelhi/lardy.pdf>

Lardy N. R., Trade Liberalization and Its Role in Chinese Economic Growth, Institute for international economics, Washington D.C., 2003, dostupné z:

<http://www.imf.org/external/np/apd/seminars/2003/newdelhi/lardy.pdf>

Lardy R. N., Integrating China into a global economy, Bookings institution press, Washington D.C., 2002, dostupné z:

<http://object.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-journal/2003/1/cj22n3-11.pdf>

Le Monde, Le FMI prédit à l'Afrique Sub-saharienne une croissance soutenue, 2013,

dostupné z: http://www.lemonde.fr/economie/article/2013/10/31/le-fmi-predit-a-l-afrique-sub-saharienne-une-croissance-soutenue_3505774_3234.html

Le Monde, Les Pays-Bas envoient 380 hommes et 4 hélicoptères Apache au Mali, Paris, 2013, dostupné z: http://www.lemonde.fr/international/article/2013/11/01/les-pays-bas-envoient-380-hommes-et-4-helicopteres-apache-au-mali_3507087_3210.html

Li C., Syed M., The Shifting Structure of China's Trade and Production, IMF: Asia and Pacific Department, 2007, dostupné z:

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07214.pdf>

Marafa L. M., Africa Business and Development Relationship with China, Nordiska Afrikainstitutet, Uppsala, 2009, dostupné z: [www.diva-](http://www.diva-portal.org/smash/get/.../FULLTEXT02)

[portal.org/smash/get/.../FULLTEXT02](http://www.diva-portal.org/smash/get/.../FULLTEXT02)

McKinnon R. I., China in Africa: the Washington Consensus versus the Beijing Consensus, Stanford University, 2010,

http://www.stanford.edu/~johntayl/McKinnon%20Review%20202%20_2_.pdf

Moe A. T., The Causes and Dynamics of Conflicts in Sub-saharan Africa, US Army War College, 2009, dostupné z: www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA508284

Montinari L., Prodi G., China's Impact on Intra-African Trade, The Chinese Economy, vol. 44 No. 4., 2011, s. 75-91, dostupné z:

<http://web.ebscohost.com.ezproxy.vse.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=9&hid=13&sid=e6a9ae59-3575-47d8-9c07-efaf761c5e34%40sessionmgr11>

Morrison W. M., US-China Trade Issues, Congressional Research Service, Federation of American Scientists, 2011, dostupné z: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33536.pdf>

Paustian N., Blogs.Worldbank, Coordinated reforms are the key to develop Eastern African Community, 2013, dostupné z: <http://blogs.worldbank.org/psd/coordinated-reform-efforts-are-key-develop-east-african-community>

Ploch L., Nigeria, Current Issues and U.S. Policy, Congressional Research Service, Washington DC, 2013, dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33964.pdf>

Prime P.B., China joins WTO: How, Why and what now?, Business Economics, vol. XXXVII, No. 2, 2002, dostupné z: <http://www.chinacenter.net/docs/WTOPrime3.pdf>

Prime P.B., China joins WTO: How, Why and what now?, Business Economics, vol. XXXVII, No. 2 (Duben, 2002), dostupné z: <http://www.chinacenter.net/resources/publications/pdf/WTOPrime3.pdf>

Ramo J. C., Beijing Consensus, The Foreign policy centre, Londýn, 2004, dostupné z: <http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf>

Ravi K., The Co-Evolution of the Washington Consensus and the Economic Development, Cornell University, 2008, dostupné z: <http://digitalcommons.macalester.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1230&context=macintl>

Renard M. F., China's Trade and FDI in Africa, ADBG, Ghana, 2011, dostupné z: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Working%20126.pdf>

Saich T., China as a member of WTO: Some political and social questions, Harvard University, 2002, dostupné z: <http://www.hks.harvard.edu/fs/asaich/China%20and%20the%20WTO.pdf>

Saich T., China as a member of WTO: Some political and social questions, Harvard University, 2002, dostupné z: <http://www.hks.harvard.edu/fs/asaich/China%20and%20the%20WTO.pdf>

Saich T., China as a member of WTO: Some political and social questions, Harvard University, 2002, dostupné z:

<http://www.hks.harvard.edu/fs/asaich/China%20and%20the%20WTO.pdf>

Sandrey R., The impact of China-Africa Trade Relations: The Case of Angola, Nairobi, 2009, dostupné z: <http://dspace.cigilibrary.org/jspui/bitstream/123456789/32375/1/Angola-TradeStudy.pdf?1>

Sanusi Lamido S., Neither the Washington nor Beijing Consensus – developmental models to fit African realities and cultures, BIS, London, 2012, dostupné z: <http://www.bis.org/review/r120417d.pdf>

Shah A., The Democratic Republic of Congo, Global Issues, 2010, dostupné z: <http://www.globalissues.org/article/87/the-democratic-republic-of-congo>

The African Report, France call attention to Central Africa Republic, potential Somalia, 2013, dostupné z: <http://www.theafricareport.com/Central-Africa/france-calls-attention-to-central-africa-republic-a-potential-somalia.html>

Thomas A., Trevino J. P., Resource Dependence and Fiscal Effort in Sub-Saharan Africa, IMF, 2013, dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp13188.pdf>

Udeala S. O., Nigeria-China Economic relations Under the South-South Cooperation, African Journal of International Affairs, Vol. 13, dostupné z: <http://www.ajol.info/index.php/ajia/article/viewFile/99573/88858>

Wei D., „Has China Become ‘Tough’? China Security, 2010: dostupné z: http://www.chinasecurity.us/index.php?option=com_content&view=article&id=484&Itemid=8

Williamson J., A Short History of the Washington Consensus, Barcelona, 2004, dostupné z: <http://www.iie.com/publications/papers/williamson0904-2.pdf>

World Bank, African Pulse Brochure Vol. 7, 2013, dostupné z: http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Africa/Report/Africas-Pulse-brochure_Vol7.pdf

Yin J. Z., Vaschetto S., China's Business Engagement in Africa, The Chinese Economy, vol. 44 No. 2, s. 43-57, 2011, dostupné z:

<http://web.ebscohost.com.ezproxy.vse.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=10&hid=13&sid=e6a9ae59-3575-47d8-9c07-efaf761c5e34%40sessionmgr11>

Internetové zdroje

Boris J., US-China Daily, US companies seek tougher enforcement of IP laws, dostupné z:

http://usa.chinadaily.com.cn/epaper/2013-07/19/content_16798939.htm

FOCAC, Beijing Declaration of the Forum on China-Africa Cooperation, 2000, dostupné z:

<http://www.focac.org/eng/ltada/dyjbzjhy/DOC12009/t606796.htm>

FOCAC, The Fifth Ministerial Conference of the Forum on China-Africa Cooperation Beijing Action Plan (2013-2015), 2012, dostupné z:

<http://www.focac.org/eng/ltada/dwjbzjjhys/t954620.htm>

Fu R., China eyes 9.5% growth in industrial output in 2014, ShanghaiDaily.com, dostupné z:

<http://www.shanghaidaily.com/Business/economy/China-eyes-95-growth-in-industrial-output-in-2014/shdaily.shtml>

International Business Times, Risen Dragon: Experts views on China's economic future, 2010, dostupné z: <http://hken.ibtimes.com/articles/42076/20100810/china-japan-us-gdp.htm>

International Trade Centre, Africa's Trade potential: Export opportunities in Growth Markets, 2012, dostupné z: <http://www.intracen.org/Export-Opportunities-in-Growth-Markets/>

Jianying Z., The Economic Daily, China's entry into WTO benefits world, dostupné z:

<http://english.peopledaily.com.cn/102774/7670676.html>

Khan M. T., China, WTO and developing countries – A constructivist analysis, Turkey, 2004, dostupné z: [http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/01/2.-Mohammad-](http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/01/2.-Mohammad-Tanzimuddin-Khan.pdf)

[Tanzimuddin-Khan.pdf](http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/01/2.-Mohammad-Tanzimuddin-Khan.pdf)

Le Monde, RDC : l'armée donne aux rebelles du M23 une dernière chance de se rendre avant l'assaut, 2010, dostupné z: http://www.lemonde.fr/afrique/article/2013/11/01/rdc-l-armee-donne-aux-rebelles-du-m23-une-derniere-chance-de-se-rendre-avant-l-assaut_3507099_3212.html

Making it magazine, Africa-China: A path to mutual prosperity? 2011, dostupné z: <http://www.makingitmagazine.net/?p=3050>

OECD, Economic Surveys – China, 2013, dostupné z: <http://www.oecd.org/eco/surveys/Overview%20China%202013-Eng%20modified.pdf>

The Economist, The Cinese in Africa: Trying to pull together, 2011, dostupné z: <http://www.economist.com/node/18586448>

The Guardian, South Africa gains entry to BRIC club, 2011, dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2011/apr/19/south-africa-joins-bric-club>

Thomas E., New Zambian President Criticizes China's Labor Mismanagement, International Business Times, 2011, dostupné z: http://au.ibtimes.com/articles/227898/20111010/china-malpractice-of-labor-laws-in-zamibia-earn-ire-of-new-president.htm#.U1o_0vRdUYk

Trade Law Center, Africa-China Trading Relationship, 2013, dostupné z: <http://www.tralac.org/2013/08/14/africa-china-trading-relationship/>

Trading Exonomics, China industrial production, 2014, dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/china/industrial-production>

Transparency International, Corruption perception index, 2012, dostupné z: <http://www.transparency.org/cpi2012/results>

Tripartite – COMESA, EAC, SADC, Background, 2013, dostupné z: <http://www.comesa-eac-sadc-tripartite.org/about/background>

WTO succesfully concludes negotiations on China´s entry, WTO secretariat, 2001, dostupné z: http://www.wto.org/english/news_e/pres01_e/pr243_e.htm

WTO, China and the WTO, Dispute cases involving China, dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/china_e.htm

WTO, Trade policy review, Secretariat report, 2014, dostupné z:

http://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp364_e.htm

Xinhua, Highlights in realtions between China an Republic of Congo, China.org.cn, 2013,

dostupné z: http://www.china.org.cn/world/2013-03/28/content_28388611.htm

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přehled preferenčních obchodních dohod ČLR

Příloha č. 2: Export ČLR dle destinace v mld. USD (vybrané země 2005-2009)

Příloha č. 3: Členové WTO z řad afrických zemí

Příloha č. 4: HDP na obyvatele: Porovnání Číny a SSA mezi lety 1960-2005

Příloha č. 5: Geografické rozdělení odchozí PZI Číny do SSA

Příloha č. 6: Rozvojové akční plány v rámci FOCAC 2003-2009

Příloha č. 7: Export SSA dle destinace v roce 1990 a 2005

Příloha č. 1: Přehled preferenčních obchodních dohod ČLR

	Total		WTO agriculture		WTO non-agriculture	
	Average (%)	Duty-free rates ^a (%)	Average (%)	Duty-free rates ^a (%)	Average (%)	Duty-free rates ^a (%)
MFN	9.5	9.4	15.1	7.0	8.6	9.8
Agreement tariff rates						
APTA ^b	8.9	9.6	14.1	8.0	8.1	9.9
ASEAN						
Brunei Darussalam	1.0	91.7	2.5	89.7	0.7	92.0
Cambodia	1.1	90.8	2.6	88.7	0.9	91.1
Myanmar	1.0	91.7	2.5	89.6	0.8	92.0
Philippines	1.0	91.7	2.5	89.4	0.7	92.0
Viet Nam	1.0	91.7	2.5	89.4	0.8	92.0
Hong Kong, China CEPA ^c	7.3	29.4	13.0	19.7	6.4	31.0
Macao, China CEPA ^c	7.5	24.6	10.6	32.5	7.0	23.3
Chinese Taipei ECFA ^d	9.2	10.3	15.0	7.0	8.3	10.9
Pakistan FTA	6.2	35.8	12.1	21.9	5.3	38.1
Chile FTA	1.4	75.1	3.9	67.2	1.0	76.4
New Zealand FTA	2.4	24.9	5.1	13.9	1.9	26.6
Least developed preferential rates						
Special preferential tariff agreement for:						
Bangladesh and Laos under APTA	9.3	10.4	15.0	7.0	8.4	11.0
Cambodia	8.8	14.6	12.2	28.2	8.3	12.5
Laos	9.0	13.1	13.1	21.4	8.4	11.8
Myanmar	9.1	12.2	14.0	13.5	8.4	12.0
36 LDCs	5.1	60.6	9.3	55.5	4.4	61.4
Niger and Somalia under LDC	8.9	15.3	14.6	10.7	8.0	16.1

Zdroj: WTO, China's trade policy review, Secretariat report, 2013, s. 36, dostupné z:

http://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp364_e.htm

Příloha č. 2: Export ČLR dle destinace v mld. USD (vybrané země 2005-2009)

	2007	2008	2009	2010	2011
Total exports (US\$ billion)	1,220.1	1,430.7	1,201.6	1,577.8	1,898.6
	(% of total)				
America	24.9	24.2	24.6	25.2	24.9
United States	19.1	17.7	18.4	18.0	17.1
Other America	5.8	6.5	6.2	7.2	7.8
Brazil	0.9	1.3	1.2	1.6	1.7
Canada	1.6	1.5	1.5	1.4	1.3
Mexico	1.0	1.0	1.0	1.1	1.3
Europe	21.6	21.9	21.0	21.0	20.1
EU(27)	20.1	20.5	19.7	19.7	18.8
Germany	4.0	4.1	4.2	4.3	4.0
The Netherlands	3.4	3.2	3.1	3.2	3.1
United Kingdom	2.6	2.5	2.6	2.5	2.3
Italy	1.7	1.9	1.7	2.0	1.8
France	1.7	1.6	1.8	1.8	1.6
EFTA	0.5	0.5	0.4	0.4	0.4
Other Europe	1.0	0.9	0.8	0.9	1.0
Commonwealth of Independent States (CIS)	3.9	4.5	3.2	3.4	3.5
Russian Federation	2.3	2.3	1.5	1.9	2.0
Africa	3.1	3.6	4.0	3.8	3.9
Asia	42.8	41.7	43.0	42.6	43.5
Japan	8.4	8.1	8.1	7.7	7.8
Six East Asian Traders	26.6	25.2	25.2	24.9	25.0
India	2.0	2.2	2.5	2.6	2.7
Australia	1.5	1.6	1.7	1.7	1.8
Indonesia	1.0	1.2	1.2	1.4	1.5
Viet Nam	1.0	1.1	1.4	1.5	1.5
Memorandum:					
APEC	63.7	61.0	61.6	61.2	61.3
ASEAN	7.8	8.0	8.8	8.8	9.0

Zdroj: Zdroj: WTO, China's trade policy review, Secretariat report, 2013, appendix tables, dostupné z:

http://www.wto.org/english/tratop_e/tp364_e.htm

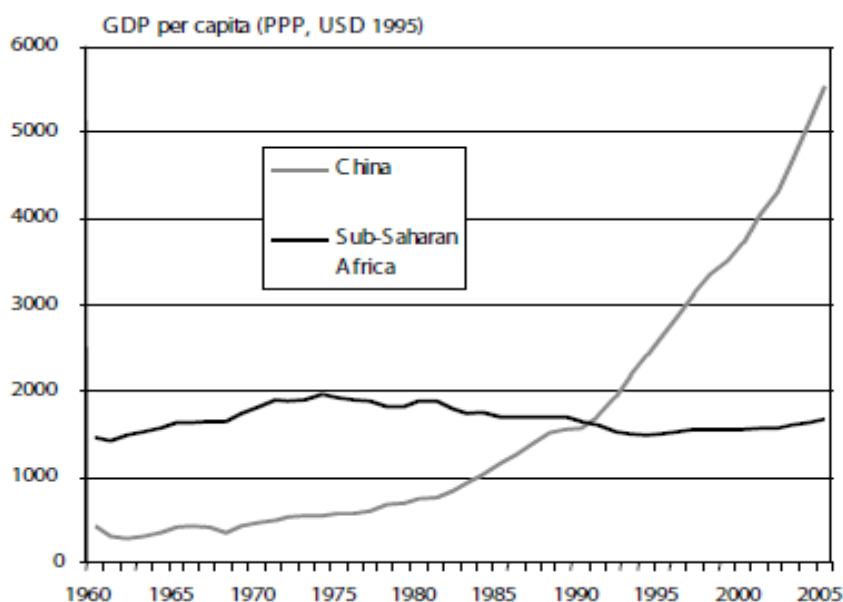
Příloha č. 3: Členové WTO z řad afrických zemí

African group	All African WTO members	WTO members (42): Angola, Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Cameroon, Cabo Verde, Central African Rep., Chad, Congo, Congo (Democratic Rep.), Côte d'Ivoire, Djibouti, Egypt, Gabon, Gambia, Ghana, Guinea, Guinea Bissau, Kenya, Lesotho, Madagascar, Malawi, Mali, Mauritania, Mauritius, Morocco, Mozambique, Namibia, Niger, Nigeria, Rwanda, Senegal, Sierra Leone, South Africa, Swaziland, Tanzania, Togo, Tunisia, Uganda, Zambia, Zimbabwe
	Nature: regional	
	Issues: general	

Zdroj: WTO, Groups in the negotiations, 2014, cit. (2. 5. 2014), dostupné z:

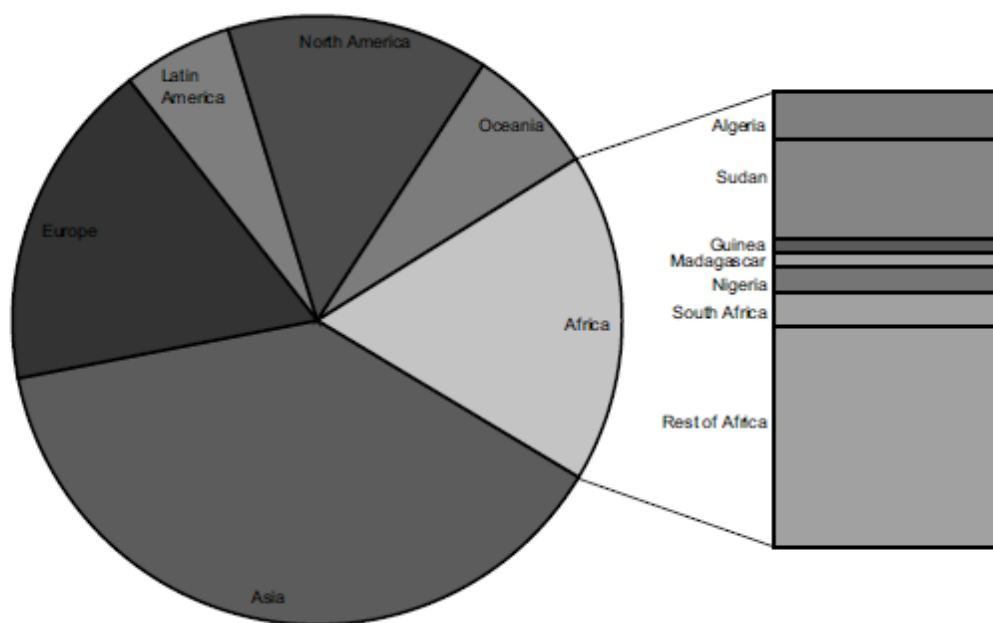
http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/negotiating_groups_e.htm

Příloha č. 4: HDP na obyvatele: Porovnání Číny a SSA mezi lety 1960-2005

Zdroj: Dijk, Meine Pieter van, New Presence of China in Africa; Amsterdam University Press, Amsterdam, 2009, s. 58, ISBN 978-90-48-51064-1

Příloha č. 5 Geografické rozdělení odchozí PZI Číny do SSA

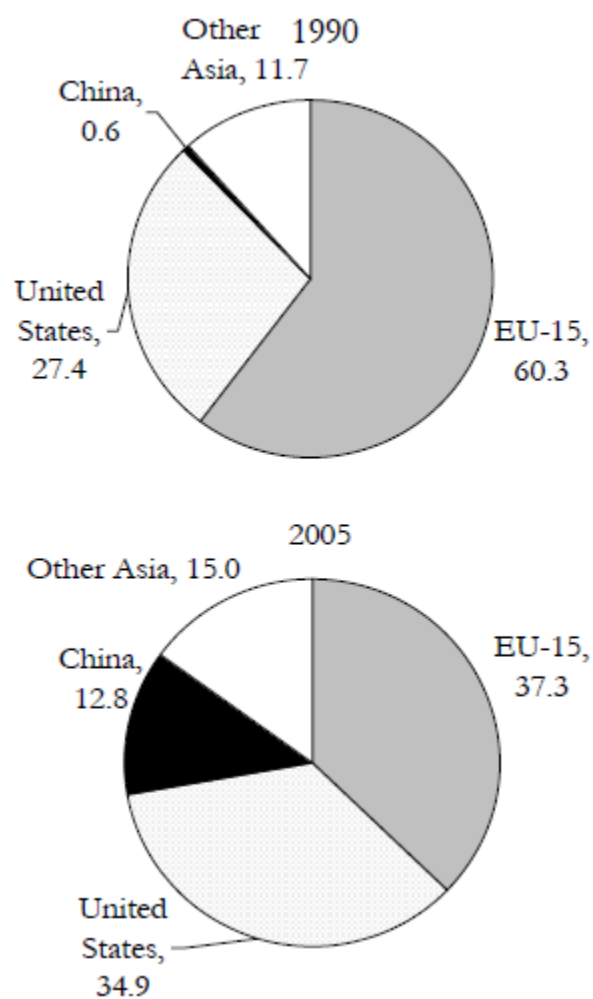
Zdroj: Dijk, Meine Pieter van, New Presence of China in Africa; Amsterdam University Press, Amsterdam, 2009, s. 43, ISBN 978-90-48-51064-1

Příloha č. 6: Rozvojové akční plány v rámci FOCAC 2003-2009

Addis Abeba Action Plan (2004-2006)	- To strengthen cooperation in the exploration of human resources and to provide multi-sector training to 10,000 Africans; - To implement the zero tariff on imports of certain products from least developed African countries; - To expand cooperation in tourism by granting approved destination status to Ethiopia, Kenya, Tanzania, Zambia, Mauritius, Seychelles, Zimbabwe and Tunisia; - To multiply exchanges between the peoples by organizing the Beijing China-African Youth Festival in 2004.
Beijing Action Plan (2007-2009)	- To double the assistance to Africa between 2006 and 2009; - To provide US\$ 5 billion in preferential credit; - To establish a US\$ 5 billion development fund to encourage Chinese investment in Africa; - To cancel heavily indebted and least developed countries' debts; - To remove customs taxes from 440 products of least developed African countries; - To create three to five free trade and economic cooperation areas; - To complete the training of 15,000 African professionals in the following three years, to double the number of university scholarships awarded to African students; - To send 100 agronomists and to open 10 agricultural techniques centers; - To build 300 hospitals, to award US\$ 30 million to the fight against malaria; - To send 300 young volunteers, to build 300 schools.

Zdroj: Gazibo M., Mbaiba O., Reordering International Affairs: The Forum on China-Africa Cooperation, Rio Grande, UFRGS, 2008, dostupné z: <http://seer.ufrgr/austral/article/viewFile/27992/18014>

Příloha č. 7: Export SSA dle destinace v roce 1990 a 2005

Zdroj: Carey K., Gupta S., Jacoby U., Sub-Saharan Africa: Forging New Trade Links with Asia, IMF, Washington, 2007, dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=20261.0>